

J. W. KETO

**PULA-AIKA JA
OSUUSKAUPPALIIKE**

**KULUTUSOSUUSKUNTIEN KESKUSLIITTO
HELSINKI 1931**

Helsinki
K. K:n Kirjapaino
1931

Nykyinen pula-aika on tuottanut myöskin Suomen osuuskauppaliikkeelle erinäisiä vaikeuksia. On näin ollen luonnollista, että kysymys pulan tuottamien vaikeuksien torjumisesta on otettu esille osuuskaupallisten keskusjärjestöjen edustajakokouksessa. Tämä kirjanen on kirjoitettu alustukseksi K. K:n 15. edustajakokouksessa käsiteltäväksi tulevaan kysymykseen "Osuuskauppaliike ja pula-aika". Kun pulan aiheuttamien vaikeuksien torjuminen edellyttää myöskin osuuskauppaliikkeen jäsenjoukkojen olevan selvillä vaikeuksien taloudellisista ja talouspoliittisista syistä, on katsottu olevan hyödyksi julkaista alustus myös erillisenä kirjana.

Tekijä lausuu samalla kiitoksensa niille työtovereilleen, jotka eritoten kirjan osuuskauppaliikettä koskevan osan kirjoittamisessa ovat häntä neuvoilla ja ohjeilla avustaneet.

Helsingissä huhtikuussa 1931.

J. W. K.

I LUKU: NYKYISEN MAAILMANPULAN SYYT.

Siitä saakka kuin kapitalistinen tuotantotapa on huomattavammin kehittynyt, on siinä voitu huomata nousu- ja laskukausia. Syvimpiä laskukausia sanotaan puliksi. Tällaisia pulia on taloustiede havainnut jo enemmän kuin sadan vuoden aikana. Ne ovat uudistuneet 5—10 vuoden jälkeen, joka kerta syvästi järkyttäen talouselämää. Lähes yhtä kauan on pulia myöskin yritetty selittää, mutta yhä vieläkin voi sanoa, että niiden syitä ei ole täysin riidattomasti saatu selville.

Tähänastisten pulain laajuus ja laatu on ollut melkoisesti toisistaan eroava. Niinpä voidaan sanoa, että ensimmäiset pulat viime vuosisadan 30-luvulle saakka olivat pääasiassa kutoma-teollisuuden pulia. Seuraavien kolmen vuosikymmenen pulat olivat etupäässä rautatiepulia, ja pulissa 70-luvulta sodan puhkeamiseen saakka oli raskasteollisuus johtavana. Kaikki nämä pulat olivat laajuudeltaan pienempiä kuin se pula, jossa me nykyjään olemme. Tämä pula käsittää tavallaan kaikki maapallon kapitalistiset kansantaloudet ja se ulottuu myöskin useampaan tuotannonalaan kuin aikaisemmat pulat. Nykyisen pulan keskuksena näyttää olevan maatalous, teollisuuden raaka-aineiden tuotanto ja useat teollisuudenhaarat.

Nykyisen pulan laajuus.

Maailmanpulasta voi varsinaisesti puhua siitä alkaen, kun vuoden 1929 jälkipuoliskolla tapahtui jyrkkä käänne suhdanteessa. Se tuli maailman tietoon selvimmin siinä arvopaperien kurssien alenemisessa, joka Yhdysvalloissa alkoi vuoden 1929 syyskuun alussa ja joka lokakuun lopulla muuttui romahduksenomaiseksi. Nyttemmin lamakausi esiintyy selvänä pulana melkein kaikissa muissakin maissa. Tuskinpa mikään kapitalistinen maa on siltä tällä hetkellä säästynyt. Niin hyvin vapaakauppamaa Englanti kuin korkeiden suojelutullien maa Amerikan Yhdysvallat, niin hyvin velkojamaa Yhdysvallat kuin velallismaa Saksa, sekä korkeiden palkkain maat Yhdysvallat, Englanti ja Austraalia että alhaisten palkkain maat Italia, Itävalta, Puola, baltilaiset maat ja Suomi, niin hyvin teollisuusmaat kuin maatalousvaltiot, kaikki ovat joutuneet talouspulan pyörteisiin. Vain joitakuuta yksinäisiä maita erottautuu keitaiden tavoin yleisestä taloudellisen lamaannuksen erämaasta, maat sellaiset kuin Tanska, Ruotsi ja Ranska, mutta niihinkin on lama-aika aivan viime aikoina jossakin määrin iskenyt otteensa.

Taloudellinen tila on tällä hetkellä äärimmäisen vaikea melkein kaikkialla. Tuotanto on lukuisilla aloilla huomattavasti supistunut, jopa eräillä aloilla melkein pysähdyksissä, kun niiden tuotteilla ei ole kulutusta. V. 1929 tuotanto vielä lisääntyi johtavissa teollisuusmaissa, mutta v. 1930 sen arvioidaan vähentyneen neljännellä osalla. Suunnattomat varastot ovat kasaantuneet eri paikkoihin maapalloa. On selvää, että laajat väestökerrokset kärsivät mitä pahimmin pulasta. Teollisuuden raaka-aineiden ja elintarvikkeiden tuottajat ja heidän työväkinsä ovat monessa maassa joutuneet melkein täydellisen raunion partaalle, mutta myöskin teollisuudessa vallitsee ennenkuulumaton työttömyys. On laskettu työttömäin lukumäärän vuoden 1930 lopulla nousevan noin 20 miljoonaan, näistä 11 miljoonaa Euroopassa. Tulojen muodostus on käynyt sosiaaliselta kannalta epäedulliseksi, kun

varsinkin pienet tulot ovat ehtyneet. Näin ollen joukkokulutus on tavattomassa määrässä supistunut. Tällä hetkellä tavataan siis toisaalta suunnattomat liikavarastot tarvikkeita ja toisaalta riittämättömät tulot niitä kuluttamaan.

Seuraavassa koetamme lyhyesti kuvailla nykyisen maailmanpulan ilmiöitä ja ennen kaikkea sen syitä. Tässä tarkastelussa tulemme havaitsemaan, että meillä tällä kertaa on kysymys pulasta, joka ei ainoastaan laajuudeltaan ole ainutlaatuinen, vaan jonka syytkin ovat erittäin moninaiset.

Epäsuhde eri tuotannonhaarain laajentumisessa.

Nykyinen pula on epäilemättä yhdeltä osaltaan normaalin kapitalistisen järjestelmän aiheuttama pula, jollaisia, niinkuin edellä olemme maininneet, aina jaksoittain esiintyy eritoten silloin, kun taloudellisessa elämässä on tapahtunut suuria teknillisiä muutoksia, jotka ovat aiheuttaneet sen, että taloudellisen elämän eri haarat laajentuvat eri lailla. Tällaiset pulat ovat kapitalistisesta tuotantotavasta erottamattomia. Hyvänä aikana laajennetaan menekin kasvamisen toivossa tuotantolaitoksia: rakennuksia, koneita, kuljetuslaitteita y.m.s. lisätään. Keksintöjä sovelletaan ja uusia tehdään, jotka pakottavat yritykset myöskin täydellisesti uudistamaan tuotantolaitteensa tai herättävät eloon kokonaan uusia liikkeitä tai tuotannon haaroja. Tämä tuotantoelämän laajentuminen hyvän konjunktuurin vallitessa johtaa säännöllisesti erikoisesti tuotannonvälikkappaleita valmistavan teollisuuden hypähdysmäiseen kasvamiseen. Koneita, rakennusaineita, raaka-aineita y.m.s. valmistetaan runsaammin kuin kulutusvälineitä. Ennen nykyistä pulaa olleena nousukautena on esim. ollut erikoisesti todettavissa n.s. raskaan teollisuuden, s.o. vuoriteollisuuden eri haarain tavaton kasvu. Varsinkin raakaraudan tuotanto on ollut suuri. Vieläpä kivhiilen tuotantokin on kasvanut siitä huolimatta, että useat tekijät, kuten hiilen kulutuksen järkipäistäminen,

toisten voima-aineiden käytäntöön tulo y.m.s. seikat ovat hidastaneet kivihiilen tuotannon kasvua. Samaan aikaan kuin tuotannonvälineiden tuotanto kasvaa nopein tempauksin, nousee kulutus-
hyödykkeiden tuotanto paljon hitaammassa tempossa. Mutta lamakausi on aina myöskin vaikeampi tuotannonvälineitä valmistavassa kuin kulutustarvikkeita valmistavassa teollisuudessa.

Sellainen tuotantojärjestelmän tempauksellinen laajennus aiheuttaa pakostakin vaikeita taloudellisia häiriöitä. Edellä puheena ollut eri tuotannonhaarain laajentumisen epäsuhte käy vielä suuremmaksi sen johdosta, että kapitalistisen talouselämän luoma luottojärjestelmä tekee mahdolliseksi tuotantojärjestelmän erikoisen nopean laajentamisen. Pääomia sijoitetaan lopulta sangen kevytmielisesti uusiin yrityksiin. Sellaiset tuotannonhaarat, joita korkeiden voittojen toivossa on suhteettomasti laajennettu, käyvät lopuksi kannattamattomiksi. Tästä on seurauksena, että lamaanuksen ja pulan avulla eri tuotannonhaarain kesken palautuu jälleen jonkinlainen tasapaino sillä tavalla, että laajennettujen tuotannonhaarain tuotteiden hinnat alenevat toisiin hintoihin verraten. Silloin taas pääoma alkaa karttaa k.o. tuotantoa. Niin taloudellisen elämän kulussa aina jokainen laajentumiskausi tuo mukanaan kauden, jolloin on pakko supistaa tuotantoprosessia. Lamakausi alkaa tavallisesti sillä tavalla, että luoton virtaaminen tuotantoon estyy, koska rahalaitokset alkavat olla pidättyväisiä vanhojen luottojen pidentämisessä ja ennen kaikkea uusien luottojen myöntämisessä. Tämä tekee mahdottomaksi tuotannon jatkamisen entisessä laajuudessa, pakottaa tuotannon supistuksiin ja työväen erottamisiin. Tällainen prosessi tapahtuu varsinkin raaka-aineiden ja muiden tuotannon välineiden tuotannossa. Niiden hinnat alenevat usein romahduksenomaisesti. Rahamarkkinoilla tuo prosessi kuvastuu sillä tavalla, että nämä helpponevat. Tuollaisena aikana setelipankkien liikkeellä olevien setelien määrä alenee. Tämä rahamarkkinain helpottumiskausi merkitsee kuitenkin tuotantoprosessissa erittäin tuskallista operaatiota.

Edellä olevan tapainen kulku on esiintynyt aikaisempienkin

pulien aikana, mutta erityisen selvästi se on näyttäytynyt nykyisen pulan kestäessä. Suhdanneaallon pohja on nykyjään senkin vuoksi niin syvä, koska pulaa edeltäneinä vuosina tuotannonvälineitä valmistaneet tuotannonhaarat laajenivat niin nopeasti, mihin osaltaan oli syynä se seikka, että teknillisten muutosten johdosta tuotantolaitosten tuotantokyky kasvoi vallan tavattomasti.

Teollisuuden raaka-aineiden ja elintarvikkeiden tuotannossa tapahtuneet muutokset.

Edelläsanottua havainnollistaa se kehitys, joka on tapahtunut viime vuosikymmenellä teollisuuden raaka-aineiden ja elintarvikkeiden tuotannossa. Niiden tuotannon ehdot ja edellytykset ovat maailmansodan jälkeen aivan olennaisella tavalla muuttuneet. Kysymyksesssäolevana aikana on k.o. tuotannonhaaroissa tapahtunut joukko syvälle käypiä teknillisiä ja myöskin taloudellisia muutoksia. Ennen maailmansotaa ja vielä sen jälkeenkin uskoivat monet tiedemiehetkin, ettei teollisuuden raaka-aineita ja elintarvikkeita kyettäisi tuottamaan yhtä paljon, kuin maapallon väestö kasvaisi. Kuluneina vuosina on kuitenkin osoittautunut, että tällainen luulo ei ole pitänyt paikkaansa. Olipa kysymys kivihiilen tai malmien kaivamisesta, kuparin, öljyn, kumin, viljan taikka lihan tuotannosta, kaikkialla me huomaamme tällä haavaa markkinain olevan täynnänsä tavaroita, mistä taas on johtunut tavaton hintain romahtaminen. Mainitsemme seuraavassa muutamien tärkeimpien maataloustuotteiden ja teollisuuden raaka-aineiden tuotannon kasvua ja viimeaikaista hintain romahdusta osoittavia numeroita.

	tuotanto milj. tonn.	näkyv. varastot elok. 1.	Hinta Chicagon pörssissä ylin alin (Centtejä pr bushel)	
VEHNÄ				
1912/14	106.2		120	82
1921/23	95.3	3.6	200	100 (1924/26)
1927/29	117.0	6.7	160	98 (1927/29)
	(1929)	6.5	135	70 (1930)

RUIS

	tuot.	hinta	
	(milj. tonn.)	(centtejä pr bushel)	
1912/14	49.0	16	110
1921/23	37.6 (1923/24)	174	64
1927/29	46.2	135	75
	(1930)	105	39

KAHVI

	tuot.	varast.	hinta
	(milj. säkkejä)		(centtejä pr naula)
1911/13	17.9	10.5	13—14
1921/23	23.1	8.1	15—20
1927/29	27.0	12.0	16—13
1929/30	39.0	28—30	9—5.5 (1930)

SOKERI

	tuot.	kul.	hinta
	(milj. tonn.)		(sh pr cwt)
1911/13	17.0	16.8	1923 33/—
1924/26	24.2	24.2	
1927/29	27.5	24.8	1930 7/6—8/—

PUUVILLA

	tuot.	hinta
	(milj. paal.)	(centtejä pr naula)
1911/13	20.0	10—13
1920/22	19.6	
1926/28	28.0	1927/29 21—15
1929/30	28.6	1930 17.3—9.0

KUMI

	tuot.	
	(tuh. tonnia)	
1912/14	108	Kulutus pysynyt jokseenkin tasoissa tuotannon kanssa. Varasto Lontoossa 1921 n. 70 tuh. tonnia, v. 1929 lopussa 53 tuh. Hinta ennen sotaa 2/— —5/— sh per lb, 1921/23 4/6—1/2, 1927/28 1/2— —/10, 1930 —/8.
1921/23	366	
1924/25	515	
1927/29	680	
1930 (arv.)	840	

TINA

LYIJY

SINKKI

KUPARI

(Tuotanto ja varastot miljoonissa tonneissa, hinta punnissa per tonni)

	tuot.	kul.	tuot.	kul.	tuot.	kul.	tuot.	kul.
1926 tuot.	6.14	0.15	1.60	1.56	1.24	1.24	1.49	1.57
1927	0.16	0.16	1.68	1.59	1.32	1.32	1.53	1.61
1928	0.18	0.18	1.67	1.63	1.42	1.46	1.72	1.85
1929	0.20	0.19	1.76	1.68	1.47	1.46	1.91	1.90
	varast.	hinta	varast.	hinta	varast.	hinta	varast.	hinta
1926	15.6	291	105	31	19.5	34	363.4	58
1927	15.2	289	145	24	35.2	29	344.9	56
1928	18.3	227	147	21	41.3	25	283.9	64
1929	25.9	204	150	23	45.4	24	320.6	75
1930	29.5	177	140	21	86	20	440	73
kesäk.	43.5	140	137	18	91	17	534.5	49

(Lähteitä: Broomhall's Corn Trade Year Book. Rooman Maataloustoimiston katsaukset. Markkinakertomukset ja ulkom. aikakauslehdet.)

Muutamissa tapauksissa edellämainittu tuotannon kasvu saattaa olla osaksi johtunut ryöstöviljelyksestä. Niinpä voidaan ajatella, että öljyn tuotannon ja myöskin kivihien tuotannon laa-

jentuminen tulee myöhemmin johtamaan siihen, että luonnolliset kysymyksessäolevien tuotteiden lähteet ehtyvät ja että ihmiskunta täten joutuu hyvinkin vaikeiden probleemien eteen. Mutta monessa tapauksessa tällaista vaaraa ei ole olemassa. Silloin on tuotannon laajentuminen johtunut siitä, että teknilliset parannukset ovat huomattavasti nostaneet tuotantokykyä.

Näin on asianlaita huomattavaksi osaksi myös maatalous- ja nimenomaan viljatuotannossa. Johtavissa tuotantomaisissa, ennen kaikkea Amerikan Yhdysvalloissa ja Kanadassa sekä osittain Austraaliassa ja Argentiinassakin ovat tuotantomenetelmät parantuneet, kustannukset laskeneet ja siitä johtuen myös viljelysalat kasvaneet. Viljatuotannossahan on tapahtunut maailmansodan jälkeen tavallaan teknillinen vallankumous, jota luonnehtivat sellaiset uudet työvälineet kuin traktori ja uudet työkoneet maanmuokkauksen, kylvön ja sadonkorjuun alalla (esim. 500—600 ha päivässä korjaavat yhdistetyt leikkuu- ja puimakoneet). Tästä teknillisestä vallankumouksesta johtuu, että viljan tuotannossa suurviljelys on käynyt kannattavammaksi kuin aikaisemmin ja tästä johtuen taasen vilja-alat ovat vuosi vuodelta kasvaneet. Samanlainen kehitys kuin Yhdysvalloissa ja Kanadassa on tapahtumassa Neuvosto-Venäjällä, jossa kollektivisoimisen avulla on luotu jättiläismäisiä viljatehtaita, missä tieteen ja tekniikan apuneuvojen avulla yritetään tuottaa viljaa alemmin tuotantokustannuksin kuin entisessä pienviljelyksessä. Näiden ja muiden samanlaisten tekijäin vaikutuksesta on maailman viljasato vuosi vuodelta lisääntynyt, joskin on muistettava, että myöskin maapallon väestö on maailmansodan jälkeen lisääntynyt.

Ratkaiseva vaikutus onkin ollut sillä seikalla, että samaan aikaan on syömäviljan kulutus maailmassa supistunut. Sen johdosta, että vetoeläimet on suurelta osalta korvattu koneilla — on laskettu esim. hevosten luvun maailmansodan jälkeen vähentyneen 11 miljoonalla — on syömä- ja rehuviljan käyttö eläimille melkoisesti vähentynyt. Lisäksi on ihmistenkin ravintotaloudessa tapahtunut muutoksia, jotka ovat supistaneet leipäviljan käyttöä. Pu-

humattakaan nyt naisten laihiusmuodista, on muistettava, että varsinkin kaupunkilaisväestö on viime aikoina leivän asemesta ryhtynyt entistä enemmän käyttämään maitoa, voita, lihaa, vihanneksia ja hedelmiä. On erinäisissä maissa suoritettu laskelmia näiden seikkain vaikutuksesta kehitykseen ja tultu selville, että ne ovat supistaneet kulutusta varsin ratkaisevasti. Esim. vehnän kulutus oli henkeä ja vuotta kohti vv. 1913—28 laskenut Yhdysvalloissa 147:stä 126 kg:aan, Kanadassa 314:sta 218 kg:aan, Saksassa 86:sta 81 kg:aan ja Englannissa 163:sta 154 kg:aan. On luonnollista, että kun toisaalta syömäviljan tuotanto on huomattavasti lisääntynyt ja kulutus toiselta puolelta supistunut, maailman viljavarastot ovat kasvamistaan kasvaneet. Tällä haavaa esim. ovat maailman myymättömät vehnävarastot n. 12 milj. tonnia, s.o. lähes puolet kansainvälisen kaupan vuotuisesta vehnätarpeesta. Tämä taas on vaikuttanut sen, että ylitarjonta on painanut viljan hinnat maailmanmarkkinoilla alas, kuten edellä julkaisemamme numerot osoittivat.

Viljan hinnat ovat hiljalleen laskeneet aina vuodesta 1925 saakka. Syömäviljan hintain laskua seurasi rehuviljan hintain lasku ja näitä taasen seurasi karjantuotteiden hintain aleneminen.

Ei ole mikään ihme, että k.o. valtamerentakaisen maiden maatalous on näin ollen joutunut mitä ankarimpaan ahdinkotilaan. Esim. Yhdysvalloissa on useiden kymmenien tuhansien farmarien täytynyt viime vuosikymmenellä jättää maatilansa sen johdosta, että heidän ei kannata niillä enää tuotantoa harjoittaa. Seurauksena tästä ja muusta maataloudessa tapahtuneesta kehityksestä on ollut, että Yhdysvaltain maatalousväestö on vuoden 1920 jälkeen vähentynyt noin 4 miljoonalla hengellä. Tätä pulaa vastaan ovat Amerikassakin kaikki valtion tukemistoimenpiteet osoittautuneet tarkoitustaan vastaamattomiksi.

Mutta myöskin vanhoissa viljantuotantomaissa, ennen kaikkea Euroopassa, on maatalous edellä kerrotun, tärkeissä maailmantalouden viljan tuotantomaissa tapahtuneen kehityksen johdosta

myöskin joutunut vaikeaan ahdinkotilaan, koska se ei niissä lähimainkaan voi painaa tuotantokustannuksiansa niin alas, että tavattomasti laskeneet hinnat kykenisivät ne peittämään. Laajemmassa mittakaavassa toistuu näin ollen uudelleen se maatalouspula, joka Euroopassa alkoi 1870-luvun lopulla sen johdosta, että sen markkinoille alkoi virrata halpaa amerikkalaista viljaa. Meidän päivinämme tämä pula on vielä vaarallisempi, koska se vetää Euroopan teollisuuden pyörteeseensä. Valtamerentakaisten maatalousmaiden raaka-aine- ja viljatuotannon kasvun aiheuttama hintain romahtaminen on vaikuttanut sen, että noiden maiden väestön ostokyky on tällä haavaa tavattomasti lamaantunut. Ne eivät voi enää ostaa eurooppalaisia tavaroita, ja vaikkakin Euroopan teollisuus on jossakin määrin hyötynyt erinäisten elintarvikkeiden ja raaka-aineiden hintain laskusta, on sen vahinko edellämainitusta ilmiöstä ollut suurempi kuin sen etu.

Se, mitä on edellä sanottu viljatuotannosta, pitää paikkansa myös useihin maataloudessa tuotettuihin teollisuuden raaka-aineisiin nähden. Niin on asianlaita esim. puuvillatuotannon. Samaten kumin tuotannon. Ennen sotaa pelättiin, että jonakin kauniina päivänä autojen tuotantoa täytyisi rajoittaa, koska ei muka voitaisi riittävästi tuottaa kumia. Meidän päivinämme näyttää kumminkin siltä, että autojen tuotanto ei lainkaan voi kulkea yhtä rinnan kasvavan kumituotannon kanssa. Kumituotannossa on nim. tapahtunut täydellinen vallankumous, kun kumipuita on ruvettu troopillisissa seuduin viljelemään pientiloilla, kun niitä ennen viljeltiin yksinomaan suurilla plantaasheilla. Tämän johdosta ovat kumin hinnat pudonneet pieneen murto-osaan entisestään. — Samanlaisia esimerkkejä tarjoavat sokerin ja kahvin tuotanto. Sokeriruo'on viljelyksessä on tapahtunut eräillä tuotantoseuduilla suuri teknillinen mullistus. Jaavassa on pitkällisten kokeilujen tuloksena onnistuttu kehittämään uusi ruokolaji, joka on entistä paljon tuottoisampi. Sen johdosta on sato Jaavassa huomattavasti kasvanut, samalla kuin tuotantokustannukset ovat laskeneet. Myöskin Kubassa on sokerin tuotanto viime vuosina no-

peasti edistynyt tekniikan kehityksen ja viljelysalueen laajentumisen kautta. Kun Euroopassa samanaikaisesti on keinotekoisesti, s.o. tulleilla ja avustuksilla, koetettu kehittää juurikasviljelystä, on sokerin maailmanmarkkinoilla syntynyt ylitarjontaa, joka on jälleen johtanut suureen hintojen laskuun jo paljon ennen nykyistä pulakautta. Tämä taas on johtanut sokerinviljelyksen puolaan sekä Euroopassa että myöskin sokeriruo'on viljelysmaissa. Ennen kaikkea Kuubassa on tämän johdosta ankara pula sokerin viljelijöillä. — Kahvin hinnat ovat niin ikään viime aikoina huomattavasti romahtaneet, sen jälkeen kun Brasilian kahvin hintoja varastoimisen ja tuotannon supistamisen avulla kohottaneen valorisaatiopolitiikan aiheuttama tuotannon laajentaminen toisissakin kahvia tuottavissa maissa oli kasannut maailmanmarkkinoita varten tuotantomaihin niin suuret kahvivarastot, että niille ei ollut lainkaan kulutusta. — Muitakin samantapaisia esimerkkejä voisi vielä luetella.

Rationalisoiminen on lisännyt työttömyyttä.

Erikseen on syytä vielä hiukan yksityiskohtaisemmin tarkastella teknillisen edistyksen vaikutusta nykyiseen lamakauteen. Kaikkia niitä teknillisiä tai järjestelytoimenpiteitä, joilla tuotanto järjestetään entistä tarkoituksenmukaisemmaksi, sanotaan rationalisoinniseksi (järkiperaistämiseksi). Teknillisen edistyksen vaikutuksena edellytetään tavallisesti olevan hintain halpeneminen tai liikevoittojen kohoaminen. Väitetään teknillisen edistyksen jompaakumpaa tietä synnyttävän uutta ostovoimaa, joka luo uusia työtilaisuuksia. Kuitenkin on huomautettu nykyistä pulaa käsittelevässä kirjallisuudessa, että nykyaikana teknillinen edistys ei yhtä voimakkaasti kuin aikaisemmin luo uusien työtilaisuuksien edellytyksiä. On ensinnäkin huomautettu, että teknillisen edistyksen vaikutukset riippuvat huomattavasti siitä, millä aloilla ne tapahtuvat. Euroopan teollisuus kehittyi yhdeksännellätoista vuosisadalla samalla kertaa, kuin Euroopan rautatieverkko rakennettiin. Tämä rautatieverkon rakenta-

minen sitoi suuria työläisarmeijoja moniksi vuosikymmeniksi, samalla kuin se antoi työtä lukuisille teollisuudenhaaroille. Uuden aikaisen rautatieverkoston syntyminen vasta teki mahdolliseksi mitä pisimmälle menevän kansainvälisen ja kansallisen työnjaon, samalla kuin se teki mahdolliseksi luoda teollisuuslaitoksia sopiviin paikkoihin. Näin tuohon aikaan teknillinen kehitys loi tuotannon ja väestön kasvun edellytykset. Nykyisellä konjunktuurikaudella on teknillisten edistysaskeleiden vaikutus ollut melkoisesti toisenlainen. Useassa tapauksessa ovat teknilliset parannukset nykyjään saaneet aikaan samanlaisia vaikutuksia kuin aikoinaan Englannissa koneellinen kutomatuoli ja puola, nimittäin sen, että ne säästävät tavattomassa määrässä inhimillistä työvoimaa ja tällä tavalla aiheuttavat mitä suurinta työttömyyttä. Tästä ilmiöstä on viime vuosina ollut seurauksena, että useimmissa korkealle kehittyneissä teollisuusmaissa teollisuustyöväen lukumäärän kasvu ei ainoastaan ole pysähtynyt, vaan siinä on tapahtunut erittäin huomattavaa vähentymistäkin. Ainoat alat, millä nykyjään enää näyttää johtavissa teollisuusmaissa tapahtuvan työskentelevien lisäästä, ovat kauppa ja eräät käsityönhaarat. — Toisellakin tavalla on nykyajan teknillinen edistys vaikuttanut pulaa pahentavasti. Teknilliset parannukset ovat viime vuosina tapahtuneet erittäin nopeassa tempossa ja ne ovat olleet luonteeltaan erittäin valtavia. Ne ovat näin ollen pakottaneet yrittäjät erittäin suuriin jatkuviin poistoihin, mikä on merkinnyt pääoman muodostuksen hidastumista. Tälläkin tavalla on teknillinen kehitys ilmeisesti huomattavasti vaikuttanut nykyistä pulaa pahentavasti.

Ansiokkyisten ikäluokkien osuus väestöstä on kasvanut.

Mainittakoon vielä eräästä pulatekijästä, jota ei kirjallisuudessa tavallisesti näe mainittavan. Ansiokkyinen väestö on kaikkialla viime vuosina kasvanut nopeammin kuin kokonaisväestö.

Huolimatta sodan aiheuttamista häviöistä parantunut terveydenhoito ja sen aiheuttama vähenevä lasten kuolevaisuus on vaikuttanut sen, että kaikkialla täysikasvuisten osuus kokonaisväestöstä on hyvin voimakkaasti noussut. Niinpä on vuosina 1900—1925 15 ja 60 ikävuoden välillä olevien henkilöiden luku on lisääntynyt Saksassa 25 % ja Englannissa 22 %. Ranskassa se tosin oli ainoastaan 5 %. Tämä seikka on osaltaan vaikuttanut, että työmarkkinoilla ilmenee näinä aikoina niin tavařonta työvoiman tarjontaa. — Lisäksi on maailmansodan jälkeinen kehitys saanut aikaan muitakin samanlaisia vaikutuksia. Maailmansotaa seurannut porvarillisten keskiluokkien köyhtyminen sekä naisten esiintyminen kilpailijoina työmarkkinoilla on olennaisella tavalla vaikuttanut työmarkkinain täyttymiseen. Kaikki nämä seikat yhteensä saavat aikaan sen, että työssä olevien lukumäärän lisääntyminen edellyttää melkoisen suurta työttömäin lukumäärääkin. Näin tämä tekijä yhtyy edellämainittujen toisten tekijäin vaikutukseen sangen huomattavalla tavalla.

Tuotannonharjoittajain yhtymäin hintapolitiikka ehkäisee pulasta selviytymistä.

Olemme edellä puhuneet siitä, mitenkä teknillinen edistys tuotantokustannuksia alentamalla saattaa vaikuttaa taloudellista elämää elvyttävästi, mutta mitenkä viimeaikainen taloudellinen kehitys on vaikuttanut tätä elvyttämisyökimystä hidastavasti. Eräs tällainen hidastava tekijä on vielä käsittelemättä. Tämä tekijä on voimakkaiden yrittäjäyhtymäin syntyminen. Rengastumat ja muut markkinoita hallitsevat yhtymät, kuten konsernit ja trustit, voivat sítua hinnat niin lujasti, että ne voivat saavuttaa sangen huomattavia voittoja, vaikkapa konjunktuuři onkin huono. Yhtymät sijoittavat voittonsa tavallisesti omaan tuotantoonsa laajentamalla tuotantolaitoksiansa, niin että näiden tuotantokyky kasvaa nopeasti. Sijoitus seuraa toistaan, erittäinkin kysy-

myksen ollessa raskaan teollisuuden haaroista, joiden tuotteet ovat välttämättömiä muulle teollisuudelle ja jotka sen vuoksi voivat pitää hintansa korkeina menekin supistuessakin. Jota enemmän kuitenkin laajentumisen aiheuttama tuotantokyvyn lisääntyminen kasvaa yli todellisen tuotantomäärän, sitä suuremmaksi käyvät teollisuuden vaikeudet, kun tuotteiden kysyntä supistuu. — Kysymyksessäolevat tuotannon laajentumiset vaikuttavat myöskin sen, että tuotantoon sijoitetun pääoman kokoonpano muuttuu sillä tavalla, että kiinteisiin tuotannonvälikappaleisiin sijoitetun pääoman osuus kasvaa työvoimaan sijoitetun pääomaosuuden rinnalla. Siellä, missä työpalkkain osuus tuotantopääomasta on pieni, muodostuu tuotannon supistaminen vaikeammaksi, koska siitä aiheutuva korkohäviö on erittäin suuri. Kun tällaisissa tuotantolaitoksissa siis tuotantokustannukset kasvavat hyvin nopeasti tuotannon vähäisenkin supistamisen johdosta, pyrkivät tuollaisilla tuotannon aloilla toimivat, tavallisesti voimakkaat yhtymät pitämään hinnat mahdollisimman korkeina siitä huolimatta, vaikka liikevaihto aleneekin. Tämä tällainen politiikka on omansa edelleen supistamaan menekkiä, mikä jälleen vuorostaan johtaa hintain koroitukseen. Näin johtaa yhtymäin aikaansaama hintain korkealla pysyttäminen taloudellisen elämän tavallaan kuin noitaympyrään, josta se ei pääse ulos. Sen sijaan kun vapaan kilpailun vallitessa lama-aikana teollisuuden olisi pakko hintoja laske-
malla hankkia itselleen menekkiä tappion uhallakin ja näin osaltaan vaikuttaa taloudellisen elämän normaalille raiteille palautumiseen, on nyt yhtymäin vaikutuksesta monissa teollisuudenhaaroissa jouduttu siihen, että pula-aikoina suurten tuotantolaitosten tuotantokustannukset ovat korkeammat kuin pienten tai keskikokoisten tuotantolaitosten. Tämä osoittaa, että yhteiskuntataloudelliselta kannalta suuriin tuotantolaitoksiin tehdyt sijoitukset ovat olleet tavallaan harhasijoituksia, koska k.o. tuotantolaitokset eivät voi tarjota kuluttajille halvempia hintoja tai yrittäjille korkeampia voittoja kuin pienet tai keskikokoiset tuotantolaitokset, mutta sen sijaan ovat kyllä omansa vähentämään työvoiman kysyntää ja siis lisäämään työttömien lukua.

Suojelu- ja säännöstelypolitiikka.

Yhtymistä puheen ollen ei voida unohtaa myöskään sitä tärkeätä osaa pulan synnyssä, mitä ne näyttelevät yhdessä valtion suojele- ja säännöstelypolitiikan kanssa. Ensinnäkin on monissa maissa valtio tukenut sellaista tuotannon säännöstelypolitiikkaa, jonka tarkoituksena on rajoittaa tarjontaa tai lisätä kysyntää ja täten vaikuttaa häiritsevästi luonnollisen hintakoneiston toimintaan. Tähän kuuluvat n.s. valorisaatiotoimenpiteet, joiden avulla on koetettu ehkäistä maataloustuotteiden ja erinäisten muiden raaka-aineiden hintain laskua. On näet koetettu säännöstellä tuotteiden hintoja kokoamalla tuotteita varastoon ja laskemalla niitä vähin erin täältä markkinoille sekä supistamalla tuotantoa. Määrätyissä tapauksissa tällainen hintain tasoituspolitiikka saattaa olla puollettavissa, mutta useimmiten se loppujen lopuksi koituu kansantaloudelle ja maailmantaloudelle vahingoksi. Näin on asianlaita, kun valorisaatiopolitiikan avulla pyritään kiinnittämään hinnat lyhyemmäksi tai pidemmäksi ajaksi määrättyyn hintatasoon. Lukuisat esimerkit osoittavat, mitenkä ne varastoimis- ja myyntiyhtymät, jotka ovat koettaneet ylläpitää hintaa kohtuullisena, ovat loppujen lopuksi ajautuneet umpikujaan. Kun teknilliset uudistukset tai muutokset kulutuksen suuntautumisessa ovat luoneet edellytyksiä hintain alentamiselle, eivät mitkään valorisaatiotoimenpiteet ole kyenneet ehkäisemään uutta hintainmuodostusta murtautumasta voitolle. Tämä on tapahtunut tavallisesti sillä tavalla, että valorisaatiojärjestelyn aikaansaama korkea hintataso on kannustanut tuottajia laajentamaan tuotantoa yli olemassaolevien edellytysten, kunnes ei millään keinotekoisella toimenpiteellä ole enää voitu estää paisunutta tarjontaa painamasta hintoja aläs. Näin on tapahtunut kahvin, sokerin, kuparin y.m. raaka-aineiden säännöstelyssä. Mutta kun on kerran tultu siihen pisteeseen, että hintataso on pakosta romahtanut, on tämä romahdus tavallisesti ollut seurauksiltaan hyvin tuhoisa.

Samanlaisia vaikutuksia on tavallisesti aikaansaanut korkeasuojelutulli-, vientipalkkio- y.m.s. politiikka. Korkeasuojelutullipolitiikka merkitsee maailmantalouden kannalta sitä, että tuotantovoimia sijoitetaan väärin kohtiin. Tuotantovoimat kasaantuvat muutamiin paikkoihin liiaksi, aiheuttaen liikatuotantoa ja pääoman hukkaa. Toisaalta ne merkitsevat tuotantovoimien käyttämistä sellaisiin tarkoituksiin, jotka olisi voitu saada tyydytetyiksi paremmin ja tarkoituksenmukaisemmin siten, että olisi muista maista vaihdettu asianomaisia tuotteita. Lisäksi on mainittava, että korkeiden suojatullien nojassa yksityisyritysten monopolistiset yhtymät voivat harjoittaa politiikkaa, joka on kansantaloudelle haitallista. Tuollaiset yhtymät pitävät tavallisesti huolen siitä, että tullit pääsevät koko voimallaan vaikuttamaan tuotteiden hintoihin. Tästä on ensinnäkin seurauksena, että tuollaisilla aloilla tapahtuu sitä väärää laajennusta, josta olemme edellä puhuneet. Lisäksi yhtymät tullien avulla voivat harjoittaa n.s. dumpingia, jolloin ne siis pitävät hinnat korkeina kotimaisilla markkinoilla, mutta myyvät tuotteita ulkomaan markkinoilla polkuhintaan.

Edelläkuvatun tapainen korkeasuojelutullipolitiikka on omansa ehkäisemään kansantalouden sopeutumista kulloiseenkin maailmanmarkkinain konjunktuuritilanteeseen. Se pitää kansantalouden hintoja keinotekoisesti korkeina, silloin kun ne muualla ovat jo alentuneet. Mutta kun säännöllisesti käy niin, että näitä hintoja ei voida loppumattomasti pitää korkeampina, kuin maailmanmarkkinahinnat edellyttäisivät, on seurauksena lopulta jyrkkä hintain romahtaminen, joka saa aikaan vaikeita kansantaloudellisia häiriöitä asianomaisessa maassa.

Maa Imansodan ajoilta peräisin oleva kiihkokansallinen politiikka, uuden sodan pelko ja viimeksi suuri tavarain hintain lasku ovat johtaneet miltei kaikki maat kotimaisen tuotantonsa mitä monipuolisimpaan suojelemiseen. Kun maataloustuotteiden hintain lasku on ollut huomattavin, on maataloustuotteiden tuontimaissa eritoten maatalous saanut suojaa m.m. tullien muodossa. Ei tunneta juuri taloushistoriassa sellaista ajanjaksoa, jol-

loin tullitaistelua olisi eri valtakuntien välillä käyty niin laajalla rintamalla ja aselepoja pitämättä kuin vuodesta 1920 ja varsinkin vuodesta 1925 lähtien, jolloin maataloustuotteiden hinnat alkoivat huomattavasti alentua. Seurauksena tästä kaikesta on ollut, että nimenomaan eri maataloustuotteiden, varsinkin viljan, tullimäärät ovat huomattavasti korkeammat kuin ennen sotaa.

Niinpä vehnän tulli oli 100 kilolta kultafrangeissa:

	v. 1913	v. 1930, heinäk.
Saksassa	6.79	18.52
Ranskassa	7.00	16.24
Italiassa	7.50	16.50

Tunnettua on, miten m.m. Yhdysvalloissa tullit ovat korkeat myös maataloustuotteille, m.m. voille 14 centtiä naulalta eli 12 mk kilolta.

Tullin rinnalla ja lisäksi on käytetty kotimaisen viljan sekoittamis- ja jauhatuspakkoa, viljamonopoleja, alkuperäistodistuksia, tuontitarkastuksia y.m.

Ei näytä kuitenkaan olevan sattuma, että ne maat, joissa suojelutullipolitiikka ei maailmansodan jälkeen ole saanut jalansijaa, maat sellaiset kuin Ruotsi, Norja, Tanska, Hollanti ja Sveitsi, ovat suhteellisen hyvin selviytyneet pula-ajasta. Tosin on toiselta puolelta vanha vapaakauppamaa Englanti pahasti pulan kourissa, mutta on muistettava, että Englannin talouspula on suurelta osalta aivan yleisestä pulakaudesta riippumaton ja että sillä on omat syynsä. Toiselta puolelta voidaan sanoa, että juuri sellaiset maat kuin Amerikan Yhdysvallat, eräät Etelä-Amerikan maat, Australia, Espanja, Saksa, Tšekkoslovakia, Puola ja Rumania, joissa viime vuosina on suojelupolitiikka kehitetty äärimmilleen, ovat pulan vaikutuksesta joutuneet mitä vaikeimpaan tilanteeseen. Useimmissa niistä on tullisuojelun lasitalo täydellisesti särkynt, ja ne ovat alttiita maailmanpulan pahimmille tuulille.

Saksan sotakorvausmaksuvelvollisuus ja epävakaat poliittiset olot pulan synnyttäjänä.

Myöskin poliittiset olot ovat vaikuttaneet huomattavasti taloudellisten olojen huonontumiseen. Ensinnäkin on mainittava Saksan sotakorvausmaksut sellaisena tekijänä, joka vaikeuttaa talouspulaa. Onhan Saksan maksettava Youngin suunnitelman mukaan lähivuosina 1.7 miljardia saksanmarkkaa vahingonkorvauksena. Tämä merkitsee ensinnäkin, että Saksan talouselämästä vedetään pois noin paljon pääomaa. On laskettu, että k.o. määrä riittäisi antamaan työtä noin 170,000 työläiselle tai vähentämään verorasitusta noin 12 %:lla. On selvää, että tämä seikka vaikuttaa Saksan talouselämään sangen lamauttavasti, joskin on epäilemättä liioittelua nähdä, kuten jotkut saksalaiset tutkijatkin tekevät, vahingonkorvausmaksuissa koko maailmanpulan syy. Mutta epäilemättä se on tuntuvasti vaikuttanut maailmanpulaankin. Saksan on hankittava se kulta, jolla se ylempänämainitun korvaussumman maksaa, tavarain viennillä. Mutta nyt on Saksan vienti nimenomaan niihin maihin, joille sotakorvaus on maksettava, vaikeata. Ovathan Ranska ja eritoten Yhdysvallat koettaneet viime aikoina suojelutulleilla ehkäistä tuontia Saksasta. Saksalaisten on näin ollen pakko myydä tuotteensa halvalla sekä k.o. maihin että muualle. Näin ne tällä viennillään painavat maailmanmarkkinain hintatasoa alas. Kun lisäksi Yhdysvaltain ja Ranskan keskuspankkien kultapolitiikka vaikeuttaa kullan saantia, kuten edempänä tulemme näkemään, pahenee tilanne huomattavasti saksalaisten kullan hankinnan johdosta, mihin Youngin suunnitelma heidät pakottaa.

Edellämainitun tekijän lisäksi voidaan mainita joukko muitakin poliittisluontoisia pulaa voimistavia tekijöitä. Voi sanoa, että tilanne useimmissa Euroopan maissa on sellainen, että se ei ole omansa kiihoittamaan pääomaa pitkäaikaisiin sijoituksiin. Poliittinen epävarmuudentila useimmissa maissa vaikuttaa, että ulkomaista pääomaa saadaan kansantalouksiin käytettäväksi pääasiassa vain lyhytaikaisina lainoina, jotka pian jälleen poliittisten

levottomuuksien sattuessa vedetään maasta pois. Tämä vaikuttaa deflaation tapaisesti, s.o. se painaa muutenkin painuvia hintoja alemmaksi. Se osaltaan ehkäisee taloudellisen elämän tasapainon nopeata palautumista.

Kullan tuotannon väheneminen ja kullan epätasainen jakaantuminen eri maiden setelipankkien kesken.

Edellä on selostettu useita sellaisia tekijöitä, jotka ovat viime aikoina aiheuttaneet muutoksia hintatasossa. Onpa näyttänyt siltä, että viime vuosina olisi tapahtunut yleinen kaikkien hintain lasku. Jos näin olisi asianlaita, vaatisi tämä ilmiö selityksen, johon edelliset selitykset eivät riitä. Ne voivat vain selittää, miksi määrättyjen tavararyhmien hintain keskinäinen suhde on muuttunut. Mutta yleisen hintatason laskun täytyy johtua rahan ostokyvyn lisääntymisestä. Useat tunnetut kansantaloustieteilijät ovat väittäneet yleistä hintain laskua tapahtuneen jo vuosikausia ja selittäneet sen johtuneen siitä, että maailmassa on liian vähän sitä metallia, jota käytetään yleisenä maksuvälineenä, nimittäin kultaa. Yleinen hintain lasku taas on selitetty maailmanpulan syyksi. Meillä tunnetuin niistä kansantaloustieteilijöistä, jotka tällaista mielipidettä ovat esittäneet, on ruotsalainen Gustav Cassel.

Tällaisten tutkijain yksityiskohtainen perustelu on seuraavan tapainen. On laskettu tuotannollisen toiminnan maailmassa vuosittain laajenevan noin 3 %:lla. Jotta yleinen hintataso pysyisi muuttumatta, tulisi rahan ja luoton määrän maailmassa kasvaa yhtä suuressa määrässä. Raha- ja luottomäärän lisääntyminen edellyttää, että kaikkien kultakantamaiden kultakatetta voidaan riittävästi lisätä. Kysymyksessä olevien tutkijain mielestä näin ei ole kuitenkaan viime vuosina tapahtunut. Keskuspankkien ja valtionrahastojen kultavarat eivät ole lisääntyneet samassa suhteessa kuin hyödykkeiden tuotanto. Tilanne on muodostunut erityisen epäedulliseksi sen vuoksi, että vuotuisesta kullan lisäyksestä osa

on joutunut sellaisten seteleitä liikkeelle laskevien keskuspankkien haltuun, joilla on jo ennestäänkin ollut kultaa riittävästi ja joiden varastoissa kulta sen vuoksi on jäänyt hedelmättömäksi. On viitattu varsinkin Yhdysvaltain ja Ranskan keskuspankkien tällä tavoin tehneen hedelmättömiksi suuria kultamääriä, jotka ovat olleet omansa huomattavasti lisäämään edellä mainittua kullan vajausta tuotantoon verrattuna.

Edelläselostetut erinäisten kansantaloustieteilijäin johtopäätökset lienevät tuskin kuitenkaan oikeat. Kullalla tuskin on ollut sitä pitkäaikaista vaikutusta yleiseen hintatasoon, kuin on väitetty. Kullan tuotannon määrä ei tosin maailmansodan aikana ja sen jälkeen ole pysynyt suhteellisesti yhtä korkeana kuin maailmansodan lähinnä edellisenä 5-vuotiskautena. Mutta on ensinnäkin huomattava, että kullan tuotannon synnyttämä vajoaus on likimain korvattu sillä tavoin, että entistä jonkin verran suurempi määrä maailman kaikesta kullasta on käytetty rahatalouteen. Tosin on myönnettävä rahataloudellisen kullan kokonaismäärässä tästä huolimatta esiintyneen vajausta, koska elinkeinoelämä on jatkuvasti laajentunut, mutta tämä vajoaus on ollut varsin pieni. Tämän pienen vajauksen vaikutusta arvioitaessa on pidettävä mielessä, että kullan tarve on maailmansodan jälkeen huomattavasti vähentynyt, koska kultaa ei enää yhtä laajassa mitassa kuin aikaisemmin käytetä maksuvälineenä eikä sitä myöskään käytetä kaikissa maissa yksinomaan kultakatteena. Kullan melkein pä yksinomaiseksi tehtäväksi on täten tullut muodostaa se pohja, jolla raha- ja luottotalous lepää. Voi tällöin ensinnäkin sanoa, että kullalla ei tällaisissa oloissa saata olla suoranaista vaikutusta hintatasoon.

Kuitenkin on kulta voinut vaikuttaa hinnan muodostukseen välillisesti, nimittäin sikäli kuin raha- ja luottotalouden laajuus on riippunut sen kultaperustan laajuudesta. Kuitenkin voidaan tässäkin suhteessa todeta, että itse raha- ja luottotalous ei ole supistunut samalla tavalla, kuin kultaperusta on supistunut. Rahamaksuvälineet ovat yleensä lisääntyneet tuotannon mukana, jopa

tätä runsamminkin. Keskuspankeilla on näet ollut yleensä runsaasti käyttämätöntä setelinanto-oikeutta, jonka perusteella ne ovat tarpeen mukaan voineet lisätä setelistöänsä; ilman että kullaan määrän olisi tarvinnut lisääntyä.

Lähemmin tarkasteltaessa osoittautuukin, että rahataloudellisen kullaan väitetty niukkuus ei ole saanut aikaan niin suuria vaikutuksia, kuin on väitetty. Jos vertailee eri maiden kultaperusteisia tukkuhintaindeksejä, niin huomaa, että ei voi puhua jatkuvasta hintain laskusta ainakaan pidempänä ajanjaksona, jolloin kuitenkin edellä mainittua kullaan kasaantumista parin maan keskuspankkiin on esiintynyt. Kultaperusteiset tukkuhintaindeksit osoittavat ainakin vuoteen 1928 saakka yleensä esiintyneen yleisen hintatason nousua. Tosin on tällöinkin välttämätöntä sanoa, että tukkuhintaindeksit eivät yleensä vielä anna tarkkaa todistusta yleisen hintatason kehityksestä, koska niitä laskettaessa ei voida ottaa huomioon kaikkien tavarain hintoja. Mutta vaikkapa täydennetäänkin tukkuhintaindeksien antamaa kuvaa muilla hinnan muodostusta valaisevilla hintasarjoilla, niin tullaan samaan johtopäätökseen, että kullaan niukkuus ei pidempänä ajanjaksona ole saattanut aiheuttaa yleistä hintatason alentumista.

Sen sijaan voitaneen sanoa, että vuosien 1929—30 aikana on tapahtunut yleinen hintain lasku, jonka aikaisemmin sanomamme nojalla on täytynyt johtua maailman kultaliikkeessä tapahtuneista muutoksista. Juuri näinä vuosina on kultavajaus ollut erittäin suuri, nimenomaan siitä syystä, että kulta on virrannut pääasiassa kahteen maahan, Yhdysvaltoihin ja Ranskaan. Seurauksena on ollut, että toisissa maissa keskuspankkien on kultavarastojensa suojelemiseksi ollut pakko koroittaa diskonttokoansa. Tämä taas on aiheuttanut rahamarkkinain kiristymistä ja koron kohoamista, mikä on vaikuttanut lamauttavasti näiden maiden elinkeinoelämään ja painanut yleistä hintatasoa alas. Tämä kehitys on viime vuonna johtanut suorastaan siihen, että eräät valtamerentakaiset, raaka-aineita tuottavat maat joutuivat niin suureen ahdinkoon, että ne eivät voineet ylläpitää kulta-

kantaansa. Niinpä on koko latinalaisessa Amerikassa rahan arvo laskenut, samaten Austraaliassa ja Uudessa Seelannissa. Tämä vuonna tämä kehitys on edelleen jatkunut, jopa joissakin tapauksissa nopealla vauhdilla. Niin ikään on syytä mainita, että ne maat, joissa vielä on vallinnut hopeakanta, ovat myöskin joutuneet kokemaan jyrkän rahanarvon alentumisen.

Yhteenvetona kaikesta edellä esitetystä voidaankin lausua, että n.s. kultavajaus ei ole ollut syynä nykyiseen pulaan, mutta että se pulan synnyttyä on aikaansaamalla yleisen hintain laskun tuntuvasti pahentanut nykyistä pulatilannetta.

II LUKU

PULASTA SELVIYTYMINEN

Hintain aleneminen pulasta selviytymiskeinona.

Kapitalistinen talousjärjestelmä eroaa esim. sosialistisen talouden suunnitelmista siinä suhteessa, että siinä ei ole taloudellista toimintaa ohjaamassa suunnittelevaa ihmisajatusta, joka pulan sattuessa palauttaisi uudelleen järkkyneen tasapainon eri tuotannonhaarain välille, t.s. oikean suhteen tuotannonvälineiden ja kulutustarvikkeiden valmistusteollisuuden välille. Kapitalistisessa järjestelmässä on sen sijaan ihmisten suunnittelusta riippumaton tasapainon uudelleen palauttaja, nimittäin sellaisten tuotannonhaarain tuotteiden hintain suurempi aleneminen, joita on tuotettu liian paljon kysyntään verraten. Hintain aleneminen vaikuttaa sen, että pääoma pakenee tuollaisilta aloilta, jolloin tuotanto supistuu ja tällä tavalla jälleen palautuu oikea tasapaino eri tuotannonhaarain välille. Hintain laskeminen on ainoa oikea keino pulan voittamiseksi. Sen avulla luodaan uutta menekkiä taloudelliseen elämään. Kun jonkin tuotannonvälineen tai kulutustarvikkeen hinta laskee, sen kuluttajat, s.o. toiset tuottajat tai viimeiset kuluttajat, kykenevät ostamaan sitä enemmän kuin aikaisemmin. Tällä tavalla hintain lasku aiheuttaa samalla tuotannon nousua. Pulan aikana ei voida ajatellakaan tuotannon kohottamista muilla keinoin. Eihän saata tuollaisena aikana tulla kysy-

mykseen, että ihmisten tuloja lisäämällä aiheutettaisiin tuotannon kasvamista, koskapa pulan aina aiheuttama työttömyys ja palkkain alentaminen sekä yrittäjävoitonkin pienentyminen merkitsevät tulojen ja siis ostovoiman vähentymistä.

Hintain lasku on siis se yleislääke, jolla pulasta on pakko selviytyä. Tämä merkitsee tosin monen yrityksen kuolemaa. Mutta se merkitsee samalla kansantaloudellista uudistusprosessia. Hintain laskuun sortuvat teknillisesti ja organisatorisesti huonot yritykset, mutta elinvoimaiset saavat siitä selviytyttyään suuremman elämiskyvyn. Tällainen prosessi on sen alaiseksi joutuville ihmisille useimmiten sangen kipeä. Liikkeeseen sijoitetuista omaisuusarvoista on tehtävä sangen runsaita poistoja, liike tuottaa yrittäjille tuollaisena aikana useasti tappiota, työväki joutuu kärsimään liikkeiden sortumisen aiheuttamasta työvoiman kysynnän supistumisesta j.n.e.

Tuottajain pyrkimykset vapautua yhtymäin tai tullien avulla hintain laskemisesta.

On luonnollista, että asianomaisten tuotannonhaarain yrittäjät koettavat päästä tuollaisesta kipeältä tuntuvasta tervehtymisprosessista. Se onkin osittain mahdollista siellä, missä k.o. tuotannonhaaran yrittäjät muodostavat taloudellisesti tai poliittisesti siksi mahtavan ryhmän, että he voivat ehkäistä ainakin osittain hintojen laskemisen. Tämä saattaa tapahtua joko sillä tavalla, että yrittäjät yhtymäinsä avulla pitävät hintatason suhteettoman korkeana tai siten, että he saavat valtiiovallan talouspoliittisilla toimenpiteillä, kuten tulleilla y.m.s. keinoilla, tukemaan hintain korkeanapysyttämispyrkimystään. Tällaisten pyrkimysten onnistuminen merkitsee kuitenkin, että eri tuotannonhaaroissa vallitsevain hintain keskinen epäsuhde pysyy tasoittumatta. Kun tavallisesti n.s. raskaassa teollisuudessa ja muussa tuotannonvälineitä valmistavassa teollisuudessa on suurempi mahdollisuus edellämainitun tapaisiin hintojen

laskemista ehkäiseviin toimenpiteisiin, voivat tällaiset teollisuudenhaarat helpommin vyöryttää pulan kärsimykset kulutusteollisuudenhaarain kannettaviksi. Samoin kotimarkkinateollisuus vientiteollisuuden kannettavaksi. Pulapolitiikkaa käsittelevässä kirjallisuudessa näkee usein mainittavan esimerkkejä siitä, kuinka esim. sellaiset raskaan teollisuuden haarat kuin kivihiili- tai rautateollisuus ovat erinäisissä maissa yhtymiensä tai valtion suojelupolitiikan avulla säilyttäneet noiden tärkeiden raaka-aineiden hinnat suhteellisesti hyvinkin korkeina. — Omasta maastamme voidaan myöskin esittää samantapaisia esimerkkejä. Niinpä esimerkiksi meikäläiset rautateollisuustuotteet ovat alentuneet pulan aikana hyvin vähän hinnassa. Tästä huolimatta on meillä vielä pula-aikanakin lisätty tärkeiden maataloudessa ja rakennusteollisuudessa tarvittavien rautateollisuustuotteiden tulleja. Samaten on tulleja lisätty erinäisille tärkeille lasiteollisuustuotteille, joiden hinnat ovat pula-aikana vain vähän alentuneet. Eikä voida myöskään sanoa, että kaupunkien ja maaseudun rakennustoiminnassa niin tärkeän raaka-aineen kuin sementin hinnanlasku olisi meillä ollut tavattoman suuri pula-aikana. Tästä huolimatta estettiin v. 1930 sementinkin hinnan lasku korkean tullin avulla. Mainitulla ja muilla samantapaisilla toimenpiteillä on saatu tulokseksi, ettei tuotantovälineiden hintain lasku päässyt kannustamaan uutta yritteliäisyyttä rakennusteollisuudessa ja maataloudessa ja täten auttamaan pulan voittamista.

Palkkain alentaminen pulan lieventämiskeinona.

Hintojen alentamisen asemesta näkee kansantaloudellisessakin kirjallisuudessa usein suositeltavan pulan lieventämiskeinona ennen muita työkustannusten supistamista työpalkkoja alentamalla. Tämä onkin käytännössä yksi niitä keinoja, joihin monet työnantajat ensi kädessä turvautuvat. Käytännössähän esiintyy monta eri palkkain alentamistapausta. Niistä ei tässä ole yksi-

tyiskohtaisemmin tarvis käsitellä sitä verraten oikeutettua työpalkkain alentamista, joka esiintyy silloin, kun työpalkat laskeaan alentuneen hintatason tasalle. Käytännössä esiintyy ei vain tällaista pyrkimystä, vaan myös pyrkimystä alentaa palkkoja runsaammin, kuin muiden tavarain hintain laskeminen edellyttäisi, siis t.s. alentaa reaali-palkkoja. Tätä muutosta luonnollisesti perustellaan välttämättömyydellä supistaa tuotantokustannuksia.

Sellainen työpalkkain yleinen alentaminen, joka merkitsee reaali-palkkain alentamista, ei kuitenkaan ole oikea keino pulasta pääsemiseksi. Sehän ensinnäkin useasti merkitsee sitä, että yrittäjien liikevoitto kasvaa työpalkan kustannuksella juuri sellaisissa tuotannonhaaroissa, joissa yrittäjävoiton lisääntyminen ei johda pulan helpponemiseen. Olemme aikaisemmin nähneet, että yrittäjävoiton kasvaminen nimenomaan raskaassa teollisuudessa, jossa palkkain osuus tuotantokustannuksissa on usein huomattava, johtaa säästetyn voiton sijoittamiseen asianomaisen tuotannonhaaran laajentamiseen, mikä ei ole kansantaloudellisesti edullista, koska se on jo liiaksi laajentunut muihin tuotannonhaaroihin verrattuna. Päin vastoin taas monessa kulutusesine-teollisuudessa työpalkkain osuus on vähäinen eikä siis palkkain supistaminen voi paljonkaan vaikuttaa yrittäjävoittoon lisäävästi ja tuotantoa laajentavasti. — Toisekseen on tärkeätä pitää mielessä, että työpalkkain alentaminen merkitsee kulutusesineiden kysynnän vähentämistä ja on siis omansa lisäämään työttömyyttä. Myöskin se merkitsee säästö-pääoman supistumista ja on siis omansa rahamarkkinain tilannetta kiristämään. Reaalipalkkain alentamisen edellä käy tavallisesti myöskin joukko suuria yhteiskunnallisia voimainmittelyjä työnantajain ja työntekijäin järjestöjen välillä. Tällaiset ottelut edistävät poliittista epävarmuutta, mikä on omansa synnyttämään myöskin taloudellisen epävarmuuden tilan. Tämä taloudellinen epävarmuudentila peloitaa pääomanomistajia pitkäaikaisista sijoituksista ja yleensäkin lisää pääoman korkoa, koska tuollaisissa oloissa vahingonvaara on pääomaa lainattaessa aina suurempi.

Rationalisoiminen ja pulasta selviytyminen.

Pulan selvittämiskeinoja etsittäessä on lukuisia kertoja mainittu myöskin tuotantomenetelmien järkipäristäminen, rationalisoiminen, tällaisena keinona. Tietenkin kunkin tuotannonhaaran ja kansantalouden on pakko suoriutuakseen kansainvälisessä kilpailussa pyrkiä ottamaan käytäntöön työtä säästäviä menetelmiä, voidakseen tuottaa alhaisilla tuotantokustannuksilla. Mutta rationalisoimisesta puheen ollen ei ole unohdettava, että tämä ilmiö on viime vuosina ollut juuri työttömyyden pääaiheuttaja. Sen vaikutuksesta on teollisuuden ja myöskin maatalouden työväen lukumäärä maailmansodan jälkeen tuntuvasti vähentynyt, siitä huolimatta, että tuotantolaitosten tuotantokyky on tavattomasti lisääntynyt. Jotta rationalisoimisen vapauttamat työvoimat voitaisiin käyttää yhteiskunnalle hyödyllisesti, olisi nämä samaten kuin kasvavan polven työvoimatkin sijoitettava muihin tuotannon aloihin. Meidän päivinämmä ei kuitenkaan työväen lukumäärän ehdoton tai suhteellinen vähentyminen ja siitä johtuva uusien pääomien muodostuminen tai hintain laskeminen johda uusiin työtilaisuuksiin läheskään yhtä suuressa määrässä kuin aikaisemmin, koska, kuten olemme jo aikaisemmin nähneet, meidän päivinämmä sellaiset tuotannonhaarat, jotka antavat suurimman tulon ja jotka siis ensin houkuttelevat pääomaa, käyttävät työvoiman vapautumisesta saadun säästön omien tuotantolaitostensa laajentamiseen, mikä ei merkitse suurtakaan työvoiman kysynnän lisääntymistä. Viime vuosien kokemukset osoittavat, että taloudellinen elämä ei hanki automaattisesti ja nopeasti korvausta niille työntekijöille, jotka rationalisoimisen johdosta ovat menettäneet työpaikkansa, kuten aikaisempi kansantalousteoria opetti. Näin me näemme, että kapitalistinen talousjärjestelmä on kehittänyt itsestään voimia, jotka ehkäisevät sen tasapainotilan palautumista, jonka taloudellinen kehitys kapitalistisessa järjestelmässä aina järkyttää.

Rationalisoiminen merkitsee myöskin sitä, että epäsuhte tuotannon ja työtätekevien luokkien kulutuskyvyn välillä suurenee.

Sen aiheuttama työvoiman tavaton vähentyminen sekä teollisuudessa että maataloudessa on johtanut siihen, että työväenluokan tulojen kokonaissumma on alentunut, joko ehdottomasti tai ainakin muiden yhteiskuntaluokkien kokonaistuloihin verraten, vaikka yksityisten työläisten palkkataso onkin rationalisoimisen vaikutuksesta noussut. Tämä merkitsee, että työväenluokan kulutuskyky on suhteellisesti supistunut, samaan aikaan kuin rationalisoiminen on synnyttänyt suuren tuotannon lisääntymisen. — Myöskin on rationalisoimisen aiheuttamasta liikatuotannosta johtunut pula synnyttänyt laajojen väestökerrosten yksilöllisten tulojen supistumisen, mikä merkitsee niin ikään ostovoiman tavatonta vähenemistä. — Vaikka rationalisoimista ei voida siis välttää kansainvälisessä kilpataistelussa, johtaa sen soveltaminen jatkuviin ristiriitoihin ja uusiin puliin.

Yksityisyrittäjän tilalle yhtiön virkailija.

Kapitalistisen talouselämän kehitys on viime aikoina muussakin suhteessa kulkenut siihen suuntaan, että pulien nopea voittaminen on käynyt vaikeammaksi ja tuskallisemmaksi. Yksi tällainen ilmiö on korkealle kehittyneissä kapitalistisissa maissa yksityisyrittäjän häviäminen johtavissa tuotannonhaaroissa, osakeyhtiöiden muodostuminen vallitsevaksi yritysmuodoksi ja näiden yhtymien erimuotoisiksi yhtymiksi. Kapitalistisen talouselämän johtajapaikat ovat muodostuneet suurelta osalta virkamiespaikoiksi. Kelläpää olisikaan enää halua ottaa kestääkseen oman yrityksen tuottamaa tappionvaaraa, kun yritteliäille miehille on tarjolla korkeatuloisia virkailijapaikkoja suurissa yhtymissä. Tästäkin seikasta johtuu, että kehittyneissä kapitalistisissa maissa pääomia sijoitetaan suhteellisesti yhä vähemmän kokonaan uusiin yrityksiin ja että ne käytetään etupäässä vanhojen teollisuuslaitosten laajentamiseen. Yrittäjähengen laimeneminen vaikuttaa myös sen, ettei uusia tuotannonalojakaan haeta yhtä innokkaasti kuin kapitalismin alkukaudella. Tämä seikka jälleen vaikuttaa työmarkkinoihin siten, että ne ovat tulleet entistä vähemmän joustaviksi.

Tavarain ja pääoman kansainvälisen liikkumisen estäminen.

Edellä olemme myöskin huomauttaneet siitä tasapainon palautumisen esteestä, että meidän päivinäme kaikki valtiot ympäröivät itsensä korkeammilla suojatullimuureilla ulkomaita vastaan tai muulla tavalla tukevat kotimaisten yrittäjiensä hintojen korkeina pysyttämisyrittämiä. Sekä Yhdysvaltain teollisuustullien koroitukset että Euroopan valtioiden maataloustullien ja raskaanteollisuuden tullien koroitukset ovat molemmat yhtä turmiollisia pulan voittamisen kannalta katsoen. Tosin on viime vuosina pyritty varsinkin Kansainliiton toimesta eri valtioiden väliseen yhteistoimintaan tullien alentamiseksi, mutta pula-aikana ovat nämä pyrkimykset muodostuneet kalpeiksi muistoiksi. Ainoa valopilkku k.o. suhteessa on se yhteistyö tullien alentamiseksi, joka v:n 1930 loppupuolella pantiin alulle Skandinaavian maiden, Hollannin ja Belgian kesken. Näyttää kuitenkin siltä, että yksikään suurista valtioista ei olisi täipuvainen luopumaan nykyisestä järjettömästä tullipolitiikastaan.

Samaan tapaan vaikuttaa pulan nopeata voittamista ehkäisevästi se seikka, että nykyaikana pääoman siirtyminen maasta toiseen on kaikenlaisten esteiden vaikeuttamaa. Näin ollen ei pääoma pääse vapaasti virtaamaan sellaisista maista, joissa sitä on runsaasti ja joissa korkokanta on alhainen, sellaisiin maihin, jotka sairastavat pääoman puutetta ja korkeata korkokantaa. Samaan suuntaan vaikuttaa se olojen tuntemattomuus, mikä vieläkin on johtavissa pääomamaissa pienempien kaukaisten maiden olosuhteista. Seurauksena on, että vaikka muutamissa suurissa rahakeskuksissa on pääomaa niin runsaasti, että sitä on vaikea sijoittaa edes yhden prosentin korolla, niin se ei hakeudu pitkäaikaisiin sijoituksiin, vaikkapa siitä monessa pääomaköyhässä maassa maksettaisiin miten korkea korko tahansa. Tässäkin suhteessa voi puhua jonkilaisesta olosuhteiden helpponemisen mahdollisuudesta tulevaisuudessa. Onhan nyttemmin olemassa Sveitsissä

kansainvälinen pankki, joka saattaa vastedes muodostua eri maiden pääomamarkkinain keskiseksi välityspaikaksi. Toistaiseksi ei kuitenkaan tässäkään suhteessa ole vielä päästy alkua pidemmälle.

Yhteenvetoa.

Edelläolevan tapaiset ilmiöt eivät siis ilmeisesti ole lohdullisia, jos ajattelemme, millä tavalla kapitalistinen tuotantojärjestelmä kykenee pulasta selviytymään. Täydellä oikeudella sanoo eräs tunnettu saksalainen pulatutkija, jonka esitystä edellä olemme suureksi osaksi seuranneet, että kapitalistisen järjestelmän automaattinen koneisto on osoittautunut riittämättömäksi. Sen viimeaikainen kehitys: tuotannon järjestäytyminen rengastumiin ja trusteihin, tärkeimpien hintojen muodostuminen melkein pä kiinteiksi sekä yksityisen yrittäjätoiminnan lakkaaminen johtavissa teollisuudenhaaroissa on johtanut tai johtamassa siihen, että taloudellisen elämän on vaikea suurten lamakausien jälkeen palautua entisiin uomiinsa. Mainittu tutkija pitää nykyiselle kapitalismin kehityskaudelle kuvaavana, että ainoa elinkeinonhaara, jossa työntekijäin sekä liikkeiden luku nopeasti kasvaa, on kauppa, ja nimenomaan vähittäiskauppa, siis puhtaasti ei-kapitalistinen yritysmuoto, joka niin ollen yhdessä muutamien käsityönhaarain kanssa on muodostunut ainoaksi yksityisyrittäjäin turvapaikaksi.

Edellä esitetyllä ei ole tahdottu sanoa, etteikö nykyinen pula tule jälleen jonkin ajan kuluttua lieventymään ja vähitellen muuttamaan nousukonjunktuuriksikin. Onhan jo olemassa erinäisiä ilmiöitä, jotka näyttäisivät viittaavan siihen, että pulan aallonpohja olisi jo sivuutettu. Eräät suuntaa osoittavat raaka-aineet osoittavat hintain kiteytymistä. Ennen pitkää täytyy Euroopan teollisuudenkin elpyä sen johdosta, että raaka-aineiden hinnat ovat niin huomattavasti laskeneet. Tämä elpyminen saattaisi olla suurempikin, jos valtiolliset ja talouspoliittiset olot tervehtyisivät lähi-aikoina: jos siis valtiolliset olot rauhoittuisivat, jos valtiot luo-

puisivat korkeasuojelu- ja muusta säännöstelypolitiikastaan, jos ne lakkaisivat panemasta esteitä pääoman siirtymiselle maasta toiseen, jos Ranskan ja Yhdysvaltain setelipankit rupeaisivat harjoittamaan järkevämpää kultavarastopolitiikkaa jne.

Mutta lienee edellämainituista syistä varovaisinta olla tuudittautumatta liialliseen toivehikkuuteen pulan nopeasta voittamisesta, varsinkin kun ei ole kovin suuria toiveita siitä, että järki voitaisi lähitulevaisuudessa eri maiden valtiollisessa ja talouspolitiikassa. Varsinkin näyttää siltä, että maatalouspula tulee jatkumaan pitkälle kaikkine vaikutuksineen teollisuuteen. Eri maiden maatalouden tuotantokustannusten mukauttaminen johtavien maatalousmaiden kustannusten tasolle tulee olemaan kipeä ja pitkäkällinen prosessi. Ei tule myöskään poistumaan se suhteellisen liikaväestön kysymys, joka ilmenee vakavana työttömyyskysymyksenä keskellä nousukonjunkttauriakin.

Kuten edellä on osoitettu, kapitalistinen talousjärjestelmä on kehittänyt itsestään sellaisia voimia, jotka lamauttavat kehitystä eteenpäin vievät voimat, ja kapitalismin koneisto toimii enää vain natisten ja vaivalloisesti. Tällöin kapitalistinen talousjärjestelmä ei enää kykene täyttämään kehityksen sille asettamia tehtäviä. Suhteellinen liikaväestö kasvaa, ja työmarkkinain tila pysyy jatkuvasti vaikeana. Mutta tällöin yhteiskunnan jäsenten suurelle enemmistölle alkaa vähitellen käydä selväksi, että sen etujen mukaista on yhteiskunnan tuotantovoimien järjestäminen toisella tavalla, tietoisien suunnitelman mukaan toimiviksi.

III LUKU:

PULAN KEHITTYMINEN SUOMESSA

Meidänkin maamme on joutunut mukaan siihen maailmanpuolaan, jonka ilmiöitä ja syitä olemme edellä selostaneet. Tämä on varsin luonnollista, kun muistaa, että meidän maallemme ulkomainen kauppavaihto merkitsee paljon enemmän kuin mnoelle taloudellisesti kehittyneemmällekin maalle. Se muodostaa paljon suuremman osan kansallistuloista kuin useimmissa muissa maissa. Tästä johtuu, että maamme on hyvin riippuvainen maailmantalouden suhdanteista, lähinnä luonnollisesti puutavarain ja puunjalosteiden suhdanteista.

Maassamme oli viime vuosikymmenen keskivaiheilta saakka jatkunut nousukautta useamman vuoden ajan. Teollisuustoiminta, erittäinkin puutavara- ja paperiteollisuusosalalla, laajeni vuosi vuodelta varsin huomattavasti, maatalouden kehittämiseksi tehtiin voimaperäistä työtä, sadot olivat tyydyttävät, ulkomaankauppa laajeni myöskin vuosi vuodelta, maksutaseen silti pysyessä maallemme edullisena, kotimainen pääomanmuodostuskin parani jatkuvasti, niin että aikaisempi korkea korkokanta alkoi aleta.

Kuitenkin taittui nousukonjunktuurin harja täällä jo melkoista aikaisemmin kuin johtavissa teollisuusmaissa. Meillä nimittäin tapahtui käänne taloudellisessa elämässä jo v:n 1928 alkupuolella, siis toista vuotta aikaisemmin kuin Yhdysvalloissa. Meillä esiintyi vuoden 1928 alkupuolella ja keskivaiheilla kolme tekijää,

jotka pysähdyttivät siihen saakka esiintyneen taloudellisen nousun. Ne olivat sahateollisuuden menekkipula, rakennustoiminnan hidastuminen ja huono sato. Näihin tuli lisäksi eräitä muita tekijöitä, jotka olivat omansa hidastamaan taloudellista toimintaa ja ennen kaikkea synnyttämään kireyttä rahamarkkinoilla.

Sahateollisuuden lamakauden alkaminen.

Mitä ensinnäkin sahateollisuuteen tulee, niin vuoden 1928 alussa tapahtui käänne konjunktoureissa. V. 1927 vallinneet korkeat hinnat alkoivat silloin laskea. Syynä hintain laskuun oli se seikka, että vientimarkkinoilla oli kilpailu huomattavasti kiristynyt sen johdosta, että Suomen ja Ruotsin rinnalle olivat tärkeiksi vientimaiksi ilmestyneet Venäjä ja Puola. Seurauksena oli tietenkin tuotannon ja viennin supistuminen. Miten sahaamattoman ja sahatun puutavaran vienti on pulan edellisvuodesta kehittynyt viime vuoteen saakka, siitä antaa osoituksen allaoleva asetelma.

	Sahaamaton puutavara 1000 m ³	Sahattu puutavara 1000 m ³
V. 1927	4,368	5,995
„ 1928	3,876	5,357
„ 1929	3,159	5,638
„ 1930	2,710	4,237

Kuten näkyy, sahatavarain vienti on meillä edellämainittuina vuosina vähentynyt. Sen sijaan on varsinkin Venäjän sahatavarain vienti huomattavasti lisääntynyt. Venäjähän on ryhtynyt hakkauttamaan laajoja metsiään saadakseen ulkomailta valuuttaa. Kun Venäjän valtio on saanut tavallaan lahjaksi metsäpääomansa ja kun se saatujen tietojen mukaan voi tätä metsää hakkauttaa halvalla työvoimalla, on se voinut myydä sahatavaraansa ulkomaille halvempaan hintaan kuin Suomi ja Ruotsi. Se on joka vuosi tarvellyt näiltä sekä markkinat että hinnat myy-

mällä melkein koko vientimääränsä alle markkinahintojen suu-
relle vartavasten muodostetulle englantilaiselle yhtiölle.

Seurauksena sahatavarain hintain laskusta oli, että sahatelli-
suus kävi useissa paikoin kannattamattomaksi, ja lukuisat sahat
ovat joutuneet keskeyttämään toimintansa. Varsinkin vv. 1929
ja 1930 oli toimintansa lopettavien sahain lukumäärä suuri. Sa-
hateollisuudessa työskentelevän työväen lukumäärä oli vuonna
1927 45,003, vuonna 1928 44,986 ja vuonna 1929 39,675. Huo-
maamme siis sahatellisuuden askarruttaman työväen luku-
määrän jo vuonna 1929 huomattavasti supistuneen. Tämä luku
ei kuitenkaan osoita, kuinka suuressa laajuudessa lamakausi
vaikutti työvoiman kysyntää vähentävästi. Sahateollisuuden lii-
ketoiminnan supistuminen vaikutti nim. myöskin metsänhakkui-
den supistumiseen ja riisti tällä tavoin työansion varsin lukui-
salta metsätöissä ennen ansiota saaneelta väestöltä. Mutta ei-
vät ainoastaan edellämainittujen väestöryhmien tulot ehtyneet,
vaan myöskin metsänomistajain tulot vähenivät huomattavasti
sahateollisuuden pulan johdosta, kun sahatukkien hinnat aleni-
vat ja niiden kysyntä laimentui. Yksityismetsänomistajat saivat
metsänmyynneistään v. 1927 1,457 milj. mk, v. 1928 890 milj.
mk, v. 1929 865 milj. mk ja v. 1930 arviolta 650 milj. mk. On sel-
vää, että tällainen tulojen vähentyminen tuntui häiritsevänä ja la-
mauttavana kaikilla elinkeinollisen elämän aloilla.

Rakennustoiminnan pysähtyminen.

Toisena tekijänä, joka meidän maassamme pulan synnytti, on
mainittava rakennustoiminnan pysähtyminen. Rakennustoiminta
oli maamme kaupungeissa kiihtynyt useiden vuosien aikana. Var-
sinkin näin oli asianlaita maan pääkaupungissa, jossa rakennus-
toiminta oli suhteellisesti vilkkaampi kuin missään muussa Eu-
roopan kaupungissa. Seurauksena tästä rakennustoiminnasta oli,
että maan liikkuva pääoma joutui sidotuksi, että hinnat nousivat
ja että tuonti kasvoi varsin huomattavasti. Eritoten rakennus-

toiminta oli omansa kiristämään rahamarkkinoita. Kotimaisten rahamarkkinain kiristyminen sekä vaikeus hankkia enempää ulkomaista luottoa pakottivat vihdoin rahalaitokset katkaisemaan rakennusluotot. Vaikka rakennusyritteliäisyys kaupungeissa yhäkin laukesikin, jatkui rakennustoiminta vielä vuoden 1929 aikana verraten vilkkaana, supistuen vain asteittain, koska aikaisemmin alulle pantuja rakennustöitä ei yleensä jätetty kesken-eräisiksi. Maaseudun rakennustoiminta pysyi myöskin erittäin vilkkaana vuoden 1929 syksyyn saakka, niin että osa kaupunkien rakennustyöläisistä sai siinä työtä. Vasta vuoden 1930 aikana lamaantui rakennustoiminta sekä kaupungeissa että maaseudulla melkein täydellisesti. Osoituksena rakennustoiminnan asteettaisesta lamaantumisesta mainittakoon, että Helsingissä valmistui v. 1927 11,171, v. 1928 16,365 ja v. 1929 10,971, mutta v. 1930 vain 1,826 uutta asuinhuonetta.

Maatalouden lamatilan alkaminen.

Kolmantena tekijänä pulan synnyttäjien joukossa on mainittava v. 1928 muodostunut huono sato. Tämä sato tavallaan lopetti sen nousukauden, joka maassamme oli vallinnut maataloudestakin vv. 1925—27. Tuona aikana olivat tuotteiden hinnat meillä osoittaneet pikemmin nousevaa kuin laskevaa suuntaa, samaan aikaan kuin eräiden maataloustarvikkeiden hinnoissa tapahtui laskua. Kun mainittuina vuosina sadot lisäksi olivat yleensä runsaat, oli maatalouden puhdas tuotto hyvä, siitä huolimatta, että työpalkoissakin tapahtui jatkuvaa nousua. Kun samaan aikaan maanviljelijäin metsätulot moninkertaistuivat — on laskettu maanviljelijäin myyneen metsää v. 1924 542 milj. markan arvosta, mutta v. 1927 1,457 milj. markan arvosta — on selvää, että maanviljelijäin tulot olivat tuohon aikaan suuret. Itse maataloudenkin kannattavuus oli suhteellisen tyydyttävä. V. 1928 tapahtui sitten käänne. Ensinnäkin muodostui, kuten mainittu, sato

keskimääräistä huonommaksi, ollen 7 % alempi vv:ien 1925—27 keskimääräissatoa ja 9 % alempi kuin v:n 1927 poikkeuksellisen hyvä sato. Seuraavana vuonna alkoi varsinaisesti se hintojen lasku, joka jatkui jyrkkänä v. 1930. Esitämme tässä muutamia lukuja siitä, kuinka erinäisten maataloustuotteiden hintain tukku-kauppaindeksit kehittyivät pula-aikana.

Kuukausi	A. Maataloustuotteet			Tärkeimmät maataloustuotteet														
				Liha			Maitotal. tuotteet			Vilja			Rehut			Perunat		
	1928	1929	1930	1928	1929	1930	1928	1929	1930	1928	1929	1930	1928	1929	1930	1928	1929	1930
Tk.	107	105	89	98	107	92	107	103	95	105	104	82	93	76	67	118	143	97
Hk.	109	108	88	105	111	96	106	105	92	107	105	81	90	76	64	143	169	101
Mk.	110	108	88	104	112	101	110	101	86	110	107	81	91	71	63	138	194	101
Hk.	111	104	85	103	103	95	110	98	81	120	107	83	93	68	63	143	203	89
Tk.	111	103	82	104	106	90	106	98	86	130	106	81	88	67	63	152	211	76
Kk.	111	102	82	108	105	92	106	98	77	134	104	75	89	67	67	118	211	68
Hk.	115	98	86	108	104	98	107	98	87	139	102	75	93	67	65	160	169	93
Ek.	114	97	83	108	106	92	111	101	88	138	99	74	93	65	63	115	135	68
Sk.	109	95	78	106	98	85	114	107	88	115	92	69	79	69	60	118	84	54
Lk.	110	95	75	102	95	77	115	110	83	112	85	68	75	67	57	143	84	51
Mk.	109	94	74	104	94	70	117	110	79	106	81	71	75	67	58	143	84	51
Jk.	108	92	73	100	93	72	115	103	74	105	82	72	76	67	58	149	84	59
Vuosi	110	100	82	104	103	88	110	103	84	119	98	76	86	69	62	137	148	76

Kun tärkeimmät tuotantokustannustekijät, kuten työkustannukset, jotka Suomessa eräissä tuotteissa tekevät 50—60 % tuotteiden arvosta, maataloustarvikkeiden hinnat ja korkokustannukset eivät alentuneet lainkaan rinnan valmiiden tuotteiden hintain kanssa, muodostui maatalouden kannattavuus paljon huonommaksi kuin aikaisemmin. Kun maatalouden puhdas tuotto tilivuonna 1927—28 nousi peltohehtaaria kohden 509 markkaan eli 5.3 %:iin maatalouspääomasta, oli se 1928—29 385 mk peltohehtaarialta eli 3.8 % maatalouspääomasta sekä tilivuonna 1929—30 374 mk peltohehtaarialta eli 3.6 % maatalouspääomasta.

Rahamarkkinain kehittyminen.

Muilla kuin edellämainituilla aloilla tuotannollinen toiminta maassamme jatkui vielä v. 1928 melkoisen vilkkaasti. Niin ollen voikin sanoa, että pula v. 1928 sittenkin ilment pääasiassa vain rahapulana. Rahapulana syntymiseen vaikutti se seikka, että vaikka pääomanmuodostus olikin vuosi vuodelta kasvanut viime vuosikymmenellä, ei se kuitenkaan ollut riittävän suuri. Varsinkin vuosina 1922—27 laajennettiin maamme taloudellista elämää aivan tavattomassa määrässä, mikä kysyi huomattavasti pääomia. Onhan laskettu, että maassamme itsenäisyyden saavuttamisen jälkeen vuoden 1928 loppuun mennessä tehtiin pitkäaikaisia pääomansijoituksia noin 27 miljaardin markan arvosta, josta määrästä yksistensä valtio sijoitti noin 5 miljaardia ja kunnat noin miljaardin markkaa. Kun sijoitukset tapahtuivat melkein kokonansa oman maan pääomanmuodostuksen varassa, on selvää, että ne ehkäisivät liikkuvan pääoman muodostusta. Niinpä talletuslaitosten säästövarat olivat v. 1928 vielä alle vuoden 1913 määrien, jos ottaa rahanarvon alenemisen huomioon. Kun lisäksi ottaa huomioon, että ulkomaista velkaa oli vv. 1921—27 maksettu noin 600 miljoonaa markkaa, ymmärtää, että liikkuvan pääoman täytyi lopulta käydä riittämättömäksi tyydyttämään suurta kysyntää.

Niinpä vuoden 1928 alkupuolella osoittautui, että liikepankit eivät täydellisesti jaksaneet tyydyttää kasvavaa kysyntää, vaikka säästöt jatkuvasti lisääntyivät. Tilanne tosin hetkeksi helpottui, kun ulkomailta saatiin lainaksi rahaa ja kun valtiokin sijoitti ottamansa lyhytaikaisen lainan liikepankkeihin. Vakavampi käänne tapahtui sen vuoksi vasta vuoden 1928 heinäkuussa. Silloin pankkien luotonannon mahdollisuudet olivat siinä määrin ehtyneet, että niiden täytyi turvautua Suomen Pankin apuun sekä lisätä ulkomaisia tilivelkojansa. Näin ollen Suomen Pankin oli pakko vuoden loppupuolella kahdesti koroittaa virallista diskonttokorkoa $\frac{1}{2}$ %:lla.

Vuoden 1928 kuluessa rahamarkkinat kiristyivät edelleen varsin huomattavasti. Osoitukseksi tästä mainittakoon, että liikepankkien antolainauksen enemmyys kasvoi vuoden alusta sen loppuun 1,136:stä 2,145. miljoonaan markkaan, että pankkien rediskonttaukset lisääntyivät 55:stä 677 miljoonaan markkaan, että niiden nettovelka ulkomaille lisääntyi ja että Suomen Pankin käyttämätön setelinanto-oikeus supistui 697:stä 209 miljoonaan markkaan. Kun mainitun vuoden maksutase osoitti 1,600 miljoonan markan vajausta, josta summasta ainoastaan 150 milj. markkaa peitettiin pitkäaikaisilla lainoilla, lisääntyi luonnollisesti pankkien ja liikelaitosten lyhytaikainen velka ulkomaille tavattomasti. Osa vajauksesta korvattiin myös siten, että ulkomaista pääomaa osallistui suomalaisiin yrityksiin.

Vuonna 1929 jatkui rahamarkkinain kireyttä vuoden ensi puoliskon ajan. Vuoden puolivälissä tilanne jossakin määrin helpponi, mutta oli vuoden lopulla jälleen sangen kireä. Kun tänäkin vuonna on maksutaseen vajauksen laskettu olleen n. 480 milj. markkaa, josta määrästä vain 50 milj. markkaa peitettiin pitkäaikaisilla lainoilla, täytyi vieläkin lisätä jonkin verran lyhytaikaista velkaa ulkomaille. — V. 1930 rahamarkkinain tila jossakin määrin helpponi. Vuoden alussa saatiin kolmen ulkomaisen obliigaatiolainan avulla maahan rahaa 1,170 milj. markkaa, joista kuitenkin suuri osa meni lyhytaikaisten ulkomaisten lainain vakauttamiseen. Pääsyynä helpponemiseen oli tuotannon supistuminen ja kauppataseen paraneminen. Liikepankkien liikkeessä jännitys lainanannon ja lainanoton välillä väheni 2,085 milj. mk:sta 1,511 milj. mk:aan. Rediskonttausten korkein määrä, joka oli v. 1929 550 milj. mk, oli v. 1930 150 milj. mk. Liikepankkien nettovelka ulkomaille väheni 249 milj. mk:sta 134 milj. mk:aan. Suomen Pankin tilisaatavat ulkomailta lisääntyivät 670:stä 813 milj. mk:aan. Suomen Pankin setelinantoreservi kasvoi 535.5 milj. mk:sta 805.5 milj. mk:aan. Suomen Pankin diskonttokorko alennettiinkin vuoden kuluessa kaksi kertaa $\frac{1}{2}$ %:lla. Eräät pankitkin alensivat vuoden aikana sekä otto- että antolai-

nauskorkojaan. — Vuoden 1931 alussa jatkui sekä ottolainaus- että antolainauskoron alentamista. Myöskin saatiin kaikkien maan rahalaitosten kesken sopimus, jossa nämä sitoutuivat noudattamaan yhtenäistä korkopolitiikkaa. Rahamarkkinatilanne ei ole kuitenkaan vieläkään suotuisa taloudelliselle toiminnalle. Varsinkin maatalouteen ja kaupunkirakennuksiin on vielä kiinnitetty paljon lyhytaikaista ja kallista luottoa. Sen muuttaminen pitkäaikaiseksi edellyttäisi ulkomaista obligaatiolainaa, minkä ottamiseen ei ole tällä haavaa edellytyksiä.

Pääoman muodostus on pula-aikana tietysti käynyt pienemmäksi. Uusien talletusten määrä eri rahalaitoksissa oli

1927	.....	1,679	milj.	mk
1928	.....	1,221	„	„
1929	.....	427	„	„
1930	.....	526	„	„

Vuosina 1929 ja 1930 ei lisäys ollut enää yhtä suuri kuin korkojen määrä. Vastaavan kehityksen on ilmeisesti täytynyt tapahtua myös siinä pääomanmuodostuksessa, joka tapahtuu taloudellisessa toiminnassa välittömästi rahastojen muodostamisen muodossa.

Teollisuuden pula alkoi v. 1929.

Kuten edellä on mainittu, oli pula vuonna 1928 ja v:n 1929 alkupuolella etupäässä rahapulaa, lukuunottamatta edellämainittuja lamassaolevia tuotannon aloja. Vuoden 1929 jälkipuoliskolla pula muuttui yhä selvemmin meillä yleiseksi talouspulaksi, jollainen muuallakin alkoi samaan aikaan ilmetä. Vähittäiskaupan vaihto alkoi supistua, teollisuuden tilaukset alkoivat ehtyä. Syksystä 1929 pösiytyi varsinainen lamakausi teollisuuteen, liikenteeseen ja kauppaan. Varsinkin v. 1930 tuli tilanne vaikeaksi.

Teollisuuden bruttotuotanto on arvioitu v. 1930 n. 12,000 milj. markaksi, vastaavan luvun ollessa 1929 13,179 milj. markkaa

ja 1928 13,721 milj. markkaa. Vuoden 1930 huomattava alennus on osaksi johtunut hintain laskusta, osaksi taas tuotannon vähentymisestä. Työtuntien määrä olikin vuoden 1930 neljännellä neljänneksellä 12.8 % alle vuoden 1929 työtuntien määrän. Suurin oli supistus vientiteollisuudessa, jossa laskuprosentti oli 19.1. Kotimarkkinateollisuudessa oli mainittu prosentti ainoastaan 6.4. Kotimarkkinateollisuuden tuotannon supistuminen oli suurin eri rakennustarvikkeita valmistavissa teollisuudenhaaroissa, pienin taas ravinto- ja nautintoaineteollisuudessa. Rakennusteollisuus oli, kuten mainittu, täydelleen lamassa. Kotimarkkinateollisuuden taholta valitettiin, että tyydyttävien taloudellisten tulosten saavuttamista ehkäisivät alhaiset hinnat maailmanmarkkinoilla, toisten maiden dumpingmyynti, korkeat korot ja ankarat verot. Kuitenkin laski kotimarkkinatavarain yleisindeksi ainoastaan 4.1 %. Silti sen erälle haaroille annettiin korkeat suojelutullit. Vientiteollisuutta ei luonnollisesti voitu samalla tavalla suojata, vaikka sen markkinat huonontuivat enemmän. Vientitavarain yleisindeksi aleni 15.6 %. Vientiteollisuuksien markkinoita häiritsivät toisten maiden tuotannon laajentuminen ja nimenomaan sahateollisuuden markkinoita Venäjän puutavaramarkkinoilla harjoittama dumpingmyynti. Seurauksena oli, että tuotanto supistui. Erikoisen huomattava oli supistus sahateollisuudessa. Viime vuonna pantiin seisomaan kaikkiaan noin 50 sellaista suurta sahaa, joista kunkin valmistuskyky on yli 2,000 standarttia. V. 1930 oli sahatavarain vienti ainoastaan 907,000 standarttia eli 25 % pienempi kuin 1929, jolloin se oli 1,206,800 standarttia. Supistusta tullaan jatkamaan v. 1931, jolloin viennin arvioidaan nousevan n. 800,000 standartiin. Tästä on tietysti seurauksena, että maanviljelijäin metsänmyyntitulot samaten kuin metsätyöläisten ja pienviljelijäin metsätyötulot edelleen vähenevät.

Maatalouden pulatilanteen jatkuminen v. 1930.

Myös maataloudessa tuntui talouspula v. 1930 melkoisen ankarana. Sato tosin oli varsin hyvä. Rukiin ja vehnän sato oli

nim. 10 %, kauran 9 % ja heinäin 10 % korkeampi kuin v. 1929 ja ohran ja perunain satokin vain hiukan alle v:n 1929 sadon. Sadon arvo oli kuitenkin alhaisempi kuin edellisenä vuonna. Se on arvioitu n. 4,950 milj. mk:ksi, kun se v. 1929 oli 5,200 milj. mk. On syytä huomauttaa, että viime vuoden sadon arvo ei ollut niin alhainen, kuin on monesti luuloteltu. Mainittakoon vertailun vuoksi, että v. 1928 oli sadon arvo 4,788 milj. mk ja v. 1927, jolloin tuli poikkeuksellisen hyvä sato, 5,281 milj. mk. — Karjatalouden tuotanto niin ikään lisääntyi. Niinpä voim ja tuoreen lihan vienti kasvoi, ja myöskin herkkusilavan vienti pantiin jälleen alulle. Mutta kun niidenkin hinnat alenivat, oli taloudellinen tulos pienempi kuin edellisenä vuonna.

Vaikka maatalouden toiminta tilastosta päättäen näyttää antaneen melkoisen tyydyttävän tuloksen, ei voida kieltää, että maanviljelijäin asema muodostui varsin vaikeaksi v:n 1930 aikana. Maataloustuotteiden tukkuhintain yleisindeksi näet laski vuoden 1930 kuluessa kokonaista 26 %:lla, kun se vuoden 1928 heinäkuusta vuoden 1930 loppuun laski vain 36.5 prosenttia. Tämän laskun ja ankaran kansainvälisen kilpailun takia kärsi maatalous ankaraa menekkipulaa, mikäli on kysymys vilja- ja rehutuotannosta. Karjataloustuotteilla oli kyllä menekkiä, mutta niidenkin hinnat painuivat erittäin alhaisiksi. Näin ollen tuntui ahtaan ajan puristus varsinkin siellä, missä aikaisemmin oli sijoitettu harkitsemattomasti varoja maanparannuksiin ja muihin pitkäaikaisiin sijoituksiin tai missä maanviljelysväestön elämänvaatimukset olivat aikaisempien hyvien tulojen varassa ehtineet kasvaa korkeiksi.

Kuitenkin on syytä todeta, että maaseutuväestön aseman huonontumiseen vaikutti ilmeisesti vielä ratkaisevammin kuin maatalouden aseman huonontuminen edellä selostettu sahateollisuuden suuri supistuminen, mikä merkitsi, kuten aikaisemmin mainituista metsänomistajain metsänmyyntituloja ilmaisevista numeroista käy selville, v. 1930 metsänomistajille n. 800 milj. mk vähemmän tuloja kuin v. 1927, samalla vastaavasti vähentäen metsätöistä ja sahateollisuudesta saatuja palkkatuloja.

Kauppan supistuminen.

Pula-aika on kuvastunut myös ulkomaan kaupan supistumisessa. V. 1928 oli tuontimäärä tosin vielä suurempi kuin milloinkaan aikaisemmin, mutta v. 1929 lamaantuminen melko selvästi näkyi myös kauppavaihdossa. Tuontimäärä näet laski edellisestä vuodesta n. 10 %:lla. Vieläkin se kumminkin huomattavasti ylitti v. 1927 ja 1926 tuontimäärät. V. 1930 lama-aika jätti yhä selvemmän jäljen ulkomaan kauppaan. Tuontimäärä oli näet 13 % pienempi kuin v. 1929 ja 23 % pienempi kuin v. 1928. Lasku olisi ollut vieläkin voimakkaampi, jolleivät eduskunnan päättämät tullikorotukset olisi kiihoittaneet tukkukauppiaita tuomaan vuoden lopussa maahan tavallista enemmän koroituksen alaisia tavaroita. Tästä syystä vehnäjauhojen, kahvin, sokerin ja tupakan tuontimäärät olivat melkoista suuremmat kuin edellisenä vuotena. Lama-aikaa kuvaavaa on sensijaan koneiden ja raaka-aineiden tuontimäärien aleneminen. — Mitä vientiin tulee, niin siinä lama-kausi näkyi myöhemmin kuin tuonnissa alentuneissa vientimääränumeroissa. Melkein kaikkia tärkeimpiä vientiartikkeleitamme vietiin vielä v. 1929 enemmän maasta kuin edellisenä vuonna. Näin oli asianlaita sahatavarain, faneerin, selluloosan ja puumassan sekä karjatalouden tuotteiden. Vasta v:n 1930 jälkipuoliskolla alkoivat vientimäärät romahduksellisesti laskea, ehtimättä kuitenkaan kaikissa artikkeleissa vielä vaikuttaa lainkaan laskua tai aiheuttaen vain pienen laskun vuoden kokonaisvientimäärään edelliseen vuoteen verrattuna. Niinpä paperin vientimäärä oli vielä korkeampi kuin v. 1929. Kuitenkin tuntui konjunktuurien huononeminen huomattavasti sellaisten tärkeiden vientiartikkelien kuin sahatun puutavaran, paperipuiden, faneerin, rihmarullien, tulitikkujen ja pahvin kokonaisvientimäärienkin laskussa.

Maailmanpula kuvastuu meidän ulkomaankaupassamme kuitenkin selvimmin kauppatavarain hintain laskussa. Etenkin ovat tuontitavarain hinnat laskeneet. Jos v:n 1926 tuontitavarain hin-

nat merkitään 100:lla, olivat seuraavien vuosien hintaindeksit: v. 1927 96, 1928 97, 1929 93 ja 1930 76.2. Romahduksenomainen tuontihintain putoaminen v. 1930 johtui ennenkaikkea maahan tuotujen maataloustuotteiden ja raaka-aineiden hintain laskusta, ne kun ovat useissa tapauksissa pudonneet edellisestä vuodesta usealla kymmenellä prosentilla. Niinpä putosi rukiin hinta 45.83 %:lla, vehnän 46.09 %:lla, kauran 42.44 %:lla, ruisjauhojen 42.05 %:lla, vehnäjauhojen 13.65 %:lla, kauraryynien 24.75 %:lla, leseiden 30.35 %:lla, rehukakkujen 17.65 %:lla, raakapuuvillan 16.44 %:lla, pellavan 28.54 %:lla, lampaanvillan 14.04 %:lla jne. Toisissa tuontiartikkeleissa on hinnan lasku ollut kuitenkin varsin vähäinen. Niinpä esim. tarkkiraudan hinnan lasku oli vain 3.17 %. Jopa esiintyi nousuakin, kuten esim. lehtitupakassa, jonka hinta kohosi 1.19 %:lla.

Maamme kannalta on tärkeätä saada selville, ovatko vientitavarain hinnat pudonneet pulavuosina enemmän vaiko vähemmän kuin tuontitavarain hinnat. Osoittautuu ensinnäkin, että viennin hintaindeksi oli vv. 1926, 1927 ja 1928 100, v. 1929 97 ja 1930 90.9. Näin ollen saadaan tuonti- ja vientitavarain hintaindeksien suhdeluvuksi edellämainittuina vuosina, kun tuontihintain indeksiluku merkitään 100:lla: 1926 100, 1927 104, 1928 103, 1929 104 ja 1930 119.3. Näemme siis, että vientihintain indeksiluvut ovat alentuneet pulavuosina paljon hitaammin kuin vientihintain indeksiluvut. Hintain kehitys on siis kulkenut maallamme edulliseen suuntaan. Viime vuonna maamme kykeni viennillänsä ulkomailta ostamaan yli 19 % enemmän tavaroita kuin samalla vientimäärällä v. 1926. On laskettu, että saimme v. 1930 tuontimme n. 1,141 milj. mk halvemmalla, mutta saimme vientitavaroistamme vain 364 milj. mk vähemmän, kuin edellisen vuoden tuonti- ja vientihinnat olisivat edellyttäneet.

Kuten edellämainituista indeksiluvuista näkyy, ovat vientitavarainkin hinnat meillä pulavuosina melkoisesti laskeneet. Hintain kehitys on niissäkin ollut sangen epätasainen. Mutta vain harvassa tapauksessa v:n 1930 lasku on ylittänyt 10 %. Suurin

se on ollut voim, juuston ja munien, sulfaattiselluloosan ja kuparimalmin hinnoissa. Muutamat hinnat, kuten sianlihan ja tilitikkujen, nousivatkin. Lisäksi on huomattava, että puutavaran ja puunjalosteiden hinnoissa laskusuunta pääsi tuntumaan vasta viime vuoden lopulla, koska suurin osa v:n 1930 toimituksista tapahtui v:n 1928 lopulla ja v:n 1929 alussa päätettyjen kauppain perustalla. V:n 1930 kuluessa päätettyjen kauppain takamat hinnat olivat monille tuotteille huomattavasti alemmat tähänastisia.

Mainittakoon lopuksi, että edellä selostettu pula-ajan kehitys on vaikuttanut sen, että maan kauppataase on parantunut korkeakonjunktuurin aikaisesta. Sen on laskettu olleen: 1927 62 milj. mk, 1928 1768 milj. mk ja 1929 572 milj. mk tappiollinen, mutta v. 1930 vähintään 150 milj. mk voitollinen.

Hintain kehitys.

Edellisessä kappaleessa selostettu laskukausi on luonnollisesti kuvastunut myöskin maamme sisäisessä hinnanmuodostuksessa, jota tukkuhintaindeksi ja elinkustannusindeksi pyrkivät ilmituomaan. Tukkuhintaindeksi aleni tosin v:n 1930 kuluessa ainoastaan 9.5 %:lla, kun se sensijaan useimmissa muissa maissa laski paljon enemmän, esim. Suurbritanniassa 18.0 %, Yhdysvalloissa 14.9 %, Ranskassa 14.3 % ja Ruotsissa 12.7 %. Osittain tämä johtui siitä, että tukkuhintaindeksin lasku oli meillä alkanut jo aikaisemmin kuin muualla. Jos nim. vertaillaan tukkuhintaindeksin kehitystä v:n 1928 puolivälistä v:n 1929 loppupuolelle, huomataan, että se aleni meillä tuntuvammin kuin missään muussa maassa, Tshekkoslovakiaa lukuunottamatta. Osittain v:n 1930 tukkuhintaindeksin vähäinen lasku johtui kuitenkin siitä, että valtiovalta ryhtyi keinotekoisesti, s.o. suojelutulleja asettamalla, sen laskua ehkäisemään. Tästä oli seurauksena, että kotimarkkinateollisuuden tuotteiden hinnat alenivat v. 1930 vain 4.1 %,

maataloustuotteiden hintain aletessa samaan aikaan 20.7 %:lla. Koko pula-aikana on maamme tukkuhintaindeksi laskenut v:n 1928 elokuusta v:n 1930 joulukuuhun 18.6 %:lla. Useimmissa maissa on lasku ollut suurempi. Kansainvälisen kilpailun kannalta tämä seikka on vielä huolestuttavampi sen vuoksi, että tullien vaikutuksesta laskusuunta on viime aikoina pysähtynyt. Toisaalta on kuitenkin todettava, että meillä elinkustannusindeksi on tarkemmin kuin useimmissa muissa maissa noudattanut tukkuhintaindeksin kehitystä.

Työolot.

On luonnollista, että viime vuosien taloudellinen lamaannus on kuvastunut selvästi myöskin työmarkkinatilanteessa. Se on jatkuvasti huonontunut. Ensinnäkin on työttömyys kasvanut varsin huomattavaksi, niin että se tavallaan ensi kertaa esiintyy meillä vakavana yhteiskunnallisena pulmana.

Jos v. 1926 työnvälitystoimistoihin ilmoittautuneiden määrä merkitään 100:lla, oli vastaava suhdeluku v:n 1927 tammikuussa 96 ja joulukuussa 99, v:n 1928 tammikuussa 77 ja joulukuussa 132, v:n 1929 tammikuussa 123 ja joulukuussa 392 sekä v:n 1930 tammikuussa 333 ja joulukuussa 430. Työttömäin lukumäärä on siis moninkertaistunut. Työnvälitystoimistoihin kääntyneiden lukumäärä oli v:n 1930 joulukuussa 9,336 henkeä. Kaikkiaan merkittiin v:n 1930 aikana työnvälitystoimistojen kirjoihin 126,556 työnhakemusta, vastaavan luvun ollessa v. 1929 94,888. Tarjottujen työpaikkain lukumäärä oli taas v. 1930 64,296, v. 1929 57,111. — Edellä esitetyt numerot eivät anna kuitenkaan lainkaan oikeata kuvaa työttömyyden laajuudesta, koska niihin ei sisälly maaseudulla esiintyvää työn puutetta. Kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön toimittaman työttömyyslaskelman mukaan oli v. 1931 tammikuun 15 p:nä maassa 58,464 työtöntä, joista 20,492 oli hätäaputoissa.

Tilanne on vaikeutunut myös sen takia, että työpalkkoja on melkein pä kautta linjan alennettu. Varsinkaan tilapäistöissä eivät alennukset ole rajoittuneet elinkustannusindeksin alentumista vastaaviin määriin, vaan on paljon tapahtunut reaalipalkankin alentamista. Näin lienee eritoten asianlaita maatalous- ja metsätyöväen.

IV LUKU: MITEN PULA SUOMESSA TULEE KEHITTYMÄÄN

Mitenkä meillä pula tulee edelleen kehittymään, sitä on tietentähän mennessä vaikea sanoa. Sehän riippuu suureksi osaksi siitä, mitenkä maailmanpula kehittyy. Olemme edellä maininneet olevan todennäköistä, että maailmanpulasta ei kaikissa suhteissa päästä helpolla sellaisiin taloudellisiin oloihin, jolloin kaikki tuotannonhaarat työskentelisivät menestyksellä ja jolloin nykyinen suunnattoman laaja työttömyys saataisiin kokonaisuudessaan loppumaan. Mutta toisaalta on luonnollista, että kapitalismin automaattinen koneisto, josta olemme edellä puhuneet, toimii sillä tavalla, että pulan aallonpohjasta aletaan vähitellen nousta, joskin tämä nousu saattaa aikaisemmin mainituista syistä tapahtua hitaasti. Epäilemättä yritteliäisyys Euroopassa kuitenkin, kuten on jo aikaisemmin mainittu, ennen pitkää alkaa jonkin verran elpyä, varsinkin jos Euroopan valtioiden valtiolliset olot rauhoittuvat ja niiden talouspolitiikka käy järkevämmäksi. Meidänkin maassamme tällöin luonnollisesti seurataan mukana taloudellisessa elpymisessä. Sitä mukaa kuin pääomamarkkinain tila helpponee, aletaan pääomia jälleen sijoittaa uusiin yrityksiin. Osoittaahan esim. kaupunkien rakennusteollisuus jo jonkinlaisia, joskin heikkoja elpymisen oireita. Tämän yritteliäisyyden antama tulojen lisäys antaa vuorostaan elpyä toisille teollisuudenhaaroille ja maataloudellekin.

Maatalouden lähiaikojen näköaloja.

Kuitenkin voitaneen kaiketä oman maamme taloudelliseen elämään nähden pitää todennäköisenä, että se ei suurelta osaltaan tule varsin pian pääsemään siihen vilkkaan toiminnan, runsaan työtilaisuuksien tarjonnan ja korkeiden hintojen kauteen, mikä maamme kansantaloudelle oli ominaista vv. 1924—27. Varsinkin maataloudessa kestänee kauan, ennenkuin tuotanto jälleen pääsee kannattavaksi ja sen johdosta laajentumaan. Tosin teollisuuden elpyminen saattaa jonkin verran antaa lisämenekkiä maataloudellemme. Onhan asianlaita siten, että maatalouden kokonaistuotannosta kokonaista 45 % joutuu kaupunkilais- ja muulle palkalla elävälle väestölle, kun sitävastoin viennin osuus on ainoastaan 10 %. Mutta kotimaisen kulutuksen kasvaminen ei kykene palauttamaan hintoja entiselleen. Olemme aikaisemmin osoittaneet, että maatalouden pula yleismaailmallisessa merkityksessä on oikeastaan rationalisoinnin aiheuttama. Tuotantomenetelmät on eräissä tärkeissä maatalousmaissa kehitetty niin korkealle ja tuotantokustannukset ja näiden mukana hinnat painettu niin alas, että meikäläistä vaikeissa luonnonsuhteissa toimivaa maataloutta halpakorkoinen rahakaan tai muiden tuotantokustannusten, ennen kaikkea työkustannusten, aleneminenkaan ei saa helpolla kannattavaksi. Meidän on nimittäin lähdettävä siitä, että maataloustuotteiden hinnat eivät tule enää palautumaan takavuosien tasolle, vaan pysyvät niitä alhaisempina, vaikka maailmantalouden maataloustuotteiden liikatuotanto jonkin verran supistuisikin.

Ainoa vaikuttava keino, jonka avulla maataloutemme voi, joskin hitaasti, päästä edes osittain nykyisestä lamakaudesta, on se, että se saadaan rationalisoiduksi. Tällainen rationalisointi on välttämättömästi suoritettava sekä teknillisessä, kaupallisessa että luotaloudellisessa suhteessa. Maanviljelijät on ensinnäkin saatava valistus- ja opetustoiminnan avulla kohottamaan nykyistä teknillistä ammattitaitoansa. Heidän on esim. kiinnitettävä huomiota tuotantojalostukseen tehokkaiden kasvien ja kotieläinten aikaan-

saamiseksi. Mutta heidän on opittava välttämään niitä erehdyksiä, joita he taloudessaan tekivät tähänastisina-itsenäisyysvuosina, kun he suorittivat teknillisiä uudistuksia useinkaan ottamatta huomioon kannattavuusnäkökohtia. Kaupallisessa suhteessa on tärkeätä, että järjestetään maataloustuotteiden kauppa sekä ulkomaisilla että kotimaisilla markkinoilla. Tässä suhteessa on syytä palauttaa muistiin standardisoimisen, s.o. tasalaatuisien, suuria määriä käsittävien maataloustuotteiden aikaansaamisen merkitys. Luottotaloudellisessa suhteessa on ensinnäkin tärkeätä, että maanviljelijäin luoton hankinta yhä enemmän keskittään tarkoituksenmukaisimman hankinta- ja jakeluelimen, osuuskassaliikkeen, käsiin. Toisaalta olisi pyrittävä, kuten on jo osittain tehtykin, maahan hankkimaan halpaa luottoa maatalouden käytettäväksi. Epäilemättä olisi tällä hetkellä merkitystä tervehdyttämispolitiikassa, jos voitaisiin ottaa suurehko ulkolainen laina, jonka avulla voitaisiin vapauttaa osa maanviljelijöistämme niistä lyhytaikaisista, tavallisesti korkeakorkoisista lainoista, jotka tällä hetkellä tekevät n. 2/3 n. 6,500 milj. mk:aan nousevista Suomen maanviljelijäin veloista. Mutta tärkeätä on pitää mielessä, että ulkomaista pääomaa olisi annettava ainoastaan sellaisille maanviljelijöille ja maatalouden tuotanto- ja markkinalaitoksille, joiden talous toimii kannattavasti, ja näillekin olisi lainat myönnettävä vain suhteellisen lyhytaikaisiin sijoituksiin.

Luonnollisesti valtio saattaa monella tavalla edistää ja tukea maatalouden tervehdyttämistä. Se voi myöntää luottoa edelläsuunniteltujen toimenpiteiden tukemiseksi, se voi edelleen huolehtia maa-seudun liikenneolojen, voiman ja valon tarpeen tyydyttämisestä jne. Mutta on syytä tälläkin kohdalla tähdentää, että monet niistä keinoista, joita meillä on viime aikoina käytetty maatalouspulan lieventämiseksi, kun on esim. asetettu korkeat tullit melkein kaikille maataloustuotteille tai vientipalkkioilla koetettu edistää kannattamatonta ja liian runsasta tuotantoa, eivät ole tarkoituksenmukaisia. Tällainen suojelujärjestelmä on omansa ylläpitämään maataloudessa väärää tuotantosuuntaa. Se hidastaa maa-

taloustuotantomme suuntautumista karjatalousvaltaiseksi käyttämällä hyväksensä maailmassa yhä runsaammin tarjolla olevaa viljaa. Lisäksi tuollainen politiikka ajaa sellaisetkin väestöainekset kannattamaan teollisuuden suojelutulleja, joiden tuotannolle nämä muodostavat huomattavan rasituksen.

Muun tuotannon kehitysnäköaloja.

Aikaisemmin olemme selittäneet, että maaseutuväestön viimeaikainen ahdinko on kenties suurimmaksi osaksi johtunut metsän myyntien ja metsätöiden tavattomasta supistumisesta. Sen vuoksi kiinnostaa mitä laajimpia kansankerroksia kysymys, mitenkä pian puunjalostusteollisuutemme elpyy nykyisestä lamakaudesta.

Olemme aikaisemmin selostaneet, mikä häiritsevä tekijä on tähän maallemme olennaisen tärkeään tuotannonhaaraan yht'äkkiä ilmaantunut. Tämä tekijä on Venäjän sahateollisuuden laajentuminen. Olemme selittäneet syyt, miksi Venäjä kykenee kilpailemaan menestyksellä maailmanmarkkinoilla Ruotsin ja Suomen kanssa. Sillä on ilmainen raakatavara ja halpa työvoima. Kun sen metsävarat ovat laajat, pakottaa sen kilpailu pitkät ajat Suomen sahateollisuuden tuotannon pysymään pienempänä kuin takavuosina. Sahateollisuuskin kuitenkin voi vähitellen päästä kilpailukykyiseksi, jos sekin rationalisoidaan. On muistettava, että Suomen sahateollisuudella on melkoisia luonnollisia etuja Venäjän rinnalla: metsien parempi sijaitseminen, edullisemmat laivaussuhteet, työväen ja johdon suurempi ammattitaito jne. Sahateollisuuden kilpailukykyiseksi saaminen vie kuitenkin aikaa, joten senkin takia työolot eivät tule entiselleen. Mutta tärkeintä on, etteivät metsämme kestä niin suurta hakkuuta, kuin takavuosien vienti edellytti. Se merkitsee myöskin, että metsänomistajain tulot eivät pääse kohoamaan nousukauden korkeisiin määriin, mikä on cmansa pahentamaan maatalouden lamatilaa. Sahateollisuuden kilpailukykyisenä pysyttämiseksi sen harjoittajat epäilemättä koettavat myöskin pysyttää työpalkat mahdollisimman alhaisina, samaten kuin tukkipuidenkin hinnat.

On syytä lisäksi mainita, että näyttää siltä, kuin paperiteollisuuttammekin uhkasi lähivuosina samanlainen ankara kilpailu Venäjän taholta, kuin mikä jo on kohdannut sahateollisuuttamme. Venäjälle rakennetaan paraikaa amerikkalaisten ja saksalaisten insinöörien ja teknikkojen johdolla ja amerikkalaisella pääomalla lukuisia paperitehtaita, joiden tuotannolla lienee aikomus jo v. 1932 tai 1933 saada Venäjän koko paperintarve tyydytetyksi. Sen jälkeen alkaa luonnollisesti vienti maailmanmarkkinoille.

Kuitenkaan eivät puunjalostusteollisuutemme kilpailumahdollisuudet maailmanmarkkinoilla liene aivan vähäiset. Se on metsänhintoja ja työpalkkoja painamalla, järjestämällä itselleen halpaa ulkolaista luottoa, yksinkertaistamalla organisaatiotaan ja uuden aikaistamalla koneistoansa saanut yleensä tuotantokustannuksensa verrattain alas.

Loppujen lopuksi saattaa käydä niin, että se tuotannon ala, joka nyt vähimmin tuntee pulan ahdistusta, nim. kotimarkkina-teollisuus, voi ennen pitkää joutua vaikeuksiin ylivoimaisen kansainvälisen kilpailun takia. Tullit ovat taanneet useille sen haaroille kotimaiset markkinat ja hyvät hinnat. Mutta tästä on seurauksena, että tuollaisten teollisuudenhaarain ei ole pakko rationalisoida tuotantoansa. Mutta samaan aikaan ulkomailla näidenkin teollisuuksien aloilla työskennellään voimaperäisesti tuotantokustannusten alentamiseksi. On näin ollen pelättävissä, että ennen pitkää ulkomaiden kilpailu tulleista huolimatta alkaa tuntua ylivoimaisena suomalaisten teollisuudenharjoittajain edessä.

Palkkatyöväen kannalta ei siis lähitulevaisuus näytä kovin toivehikkaalta. Näyttää todennäköiseltä, että monella alalla työvoiman kysyntä ei nouse entiselleen ja että työpalkat pysyvät pitkät ajat alhaisina. Myöskään pienviljelijäväestön tulevaisuudennäköalat eivät näytä erikoisen valoisilta maatalouden lamatilan todennäköisen jatkumisen sekä metsätöiden todennäköisen supistumisen vuoksi. Kun edistysmielisen osuuskauppaväen pääaineksen muodostavat tässä mainitut yhteiskuntakerrokset, on senkin otettava huomioon nämä näköalat vastaista toimintaansa suunnitellessaan.

V LUKU:

PULAN VAIKUTUKSET EDISTYSMIELISEEN OSUUSKAUPPALIIKKEESEEN

Edellä selostettu pula-aika on luonnollisesti vaikuttanut Suomen osuuskauppaliikkeen kehitykseen. Seuraavassa tarkastelemme sen vaikutuksia maamme edistysmieliseen osuuskauppaliikkeeseen, sikäli kuin ne ovat numeroilla ilmaistavissa.

Jäsenmäärä.

Osuuskauppojen jäsenmäärän kehitys puheenaolevana ajanjaksona käy ilmi allaolevasta yhdistelmästä, johon on ensinnäkin otettu keskimääräisluvut kolmelta pulan edellisvuodelta, vuosilta 1926, 1927 ja 1928, sekä luvut varsinaisilta pulavuosilta 1929 ja 1930.

Vuosi	Uusia jäseniä	Eronneita ja poist.	Lisäys	Lisäys %
1926—28 ..	19,546	10,139	9,407	4.6
1929	21,140	7,862	13,278	5.9
1930	13,588	10,671	2,917	1.2

Yhdistelmä osoittaa, että vuosi 1929 ei vielä vaikuttanut mitään kuluttajain osuuskauppoihin liittymiseen. Päinvastoin oli silloin sekä brutto- että nettolisäys suurempi kuin edellisenä kolmivuotisjaksona. Mutta v. 1930 pulan vaikutus tuntui jäsenmääränkin kasvua lamaannuttavana, osaksi kai siten, että vähäväki-

set kuluttajat eivät ole halunneet luovuttaa vaikeana aikana hallustaan niinkään vähäpätöistä summaa, kuin osuusmaksu on. Vielä tärkeämpi tekijä lienee kuitenkin ollut se, että palkkatyöläiset ovat tavallista enemmän joutuneet kiertämään paikkakunnalta toiselle työnhaussa eivätkä ole lyhyen oleskelunsa aikana halunneet liittyä uuden paikkakunnan osuuskauppaan, kuten he ennen verraten useasti tekivät.

Toimipaikat.

Osuuskauppain toimipaikkain luvun kasvussa tapahtui viime vuonna myös pysähdystä. Kehitys edellämaituttuina vuosina käy ilmi allaolevasta asetelmasta.

Vuosi	Myymälät Lisäys	Kahvilat ja ruokalot Lisäys	Tuotanto- laitokset Lisäys
1926—28	73	4	4
1929	106	6	5
1930	52	5	3

Liikevaihdon supistuminen.

Ensiksi ja selvimmin pula-ajan vaikutus on näkynyt liikevaihdon kasvun supistumisessa, pysähtymisessä ja lopulta alenemisessä. On selvää, että edelläkuvatun hintatason alenemisen täytyi automaattisesti vaikuttaa liikevaihtoa vähentävästi. Mutta samaan suuntaan vaikutti myös pulan aiheuttama yleinen ostokyvyn ja sen mukana edistysmielisten osuuskauppojen jäsenten ja ostajain ostokyvyn supistuminen. Liikevaihdon kehitystä kuvastaa seuraava yhdistelmä, jossa luvut ovat kalenterivuosilta, siis toisin kuin K. K:n laatimassa liiketilastossa, jossa ne ovat tilivuosilta.

Vuosi	Lisäys (+) vähennys (—)	% edell. vuoden liikevaihdosta
1926—28	+102,081,159	+ 8.9
1929	+ 13,283,326	+ 1.0
1930	—149,395,931	—10.8

Myynnin lasku oli kuitenkin alkanut jo v:n 1929 syyskuussa. V:n 1930 alkupuoliskolla se oli hitaampaa, mutta muodostui vuoden loppukuukausina melkoisen jyrkäksi. Siihen, että myynti alkoi nopeammin laskea vuoden jälkipuolella, lienee osaltaan vaikuttanut myös edistysmielisiä osuuskauppoja vastaan järjestetty valtiollinen kiihoitus.

Seuraavasta taulukosta käy selville, mitenkä edistysmielisten osuuskauppojen liikevaihto kalenterivuonna 1930 kehittyi edelliseen vuoteen verrattuna eri osuuskauppaliittojen alueella.

	Mk		Mk	Lisäys (+) vähenn. (—)
Uudenmaan	402,575,950	—	39,901,288	— 9.0
Varsinais-Suomen . .	76,061,628	—	10,276,054	— 11.9
Hämeen	138,119,806	—	21,382,118	— 13.4
Etelä-Pohjanmaan . .	51,953,665	—	7,698,680	— 12.9
Pohjolan	107,243,937	—	20,851,075	— 16.3
Keski-Suomen	61,827,967	+	512,284	+ 0.8
Savon	90,246,447	—	17,229,286	— 16.0
Karjalan	305,772,148	—	32,569,714	— 9.6
	<hr/>		<hr/>	
	1,233,801,548	—	149,395,931	— 10.8

Edelläolevasta taulukosta näkyy, että liikevaihdon lasku oli suurin Pohjolan osuuskauppaliitossa. Ei ole vaikeata asettaa tätä laskua huomattavalta osalta yhteyteen taloudellisen pulan kanssa. Pohjolan osuuskauppaliiton alueellahan on tyypillistä metsätyö- ja sahateollisuusseutua, jossa siis pulan vaikutus on kauimmin ja vaikuttavimmin tuntunut. Kuitenkin on tällä alueella, kuten useilla muillakin, liikevaihtoon epäilemättä myöskin huomattavasti vaikuttanut nykyhetken sekavista poliittisista

oloista syntynyt kiihoitus edistysmielistä osuuskauppaliikettä vastaan. — Seuraavana järjestyksessä tulee Savon osuuskauppaliitto. Täällä osittain vaikuttavat samat syyt kuin Pohjolan osuuskauppaliitonkin alueella, osittain taas maatalouspulan vaikutus on liikevaihdon vähennyksessä näkyvissä. Missä liiton alueella toimii selluloosa-, paperi- yms. vientiteollisuutta, on se ollut omansa laskua hidastamaan. — Kolmas järjestyksessä on Hämeen-Satakunnan osuuskauppaliitto, jossa varsinkin Satakunnan puolella liikevaihdon lasku on ollut suuri. Siellä se on aiheutunut sahateollisuuden sekä siitä johtuvasta satamatöiden huomattavasta lamatilasta ynnä maatalouspulasta. Vähäisempi on lasku Hämeen puolella, jossa on toimessa puunjalostusteollisuutta ja sellaista kotimarkkinateollisuutta, missä pula ei ole kaikkein pahimmin tuntunut. — Neljäntenä seuraa Etelä-Pohjanmaan osuuskauppaliitto. Täällä laskun lienee etupäässä aiheuttanut edellämainittu edistysmielistä osuuskauppaliikettä vastaan käyty kiihoitus. Kuitenkin täälläkin on myöskin pulan vaikutus tuntuva, lähinnä johtuen sahateollisuuden ja kotimarkkinateollisuuden pulasta samoin kuin maatalouspulastakin. — Tämänjälkeen seuraa Varsinais-Suomen osuuskauppaliitto. Tämän osuuskauppaliiton järjestystila on liian edullinen sen vuoksi, että sen alueelle on vuoden kuluessa perustettu uusi osuuskauppa. Pulan vaikutukset johtuvat Varsinais-Suomessa etupäässä maatalouspulasta ja osittain myöskin kotimarkkinateollisuuden ja satamatyöpulasta. — Suhteellisen hyvä on Karjalan osuuskauppaliiton myyntisäävutus. Tämän osuuskauppaliiton osuuskauppojen liikevaihdon vähäisempään supistumiseen on epäilemättä huomattavassa määrässä vaikuttanut se seikka, että alueella on melkoisesti sellaisia puunjalostusteollisuuslaitoksia kuin selluloosa-, paperi- ym. tehtaita. Eräitä tuollaisia vientiteollisuuslaitoksia on alueella juuri parhaillaan rakenteella. Sahateollisuusalueilla sensijaan on täälläkin huomattavissa suurta laskua. — Jokseenkin samansuuruinen kuin Karjalan osuuskauppaliitossa on laskuprosentti Uudenmaan osuuskauppaliitossa. Tähän edulliseen tu-

lokseen on huomattavasti vaikuttanut Osuusliike Elannon liikevaihdon vähäinen lasku. Laskun syy on Uudenmaan osuuskauppaliitonkin alueella löydettävissä kotimarkkinateollisuuden ja maatalouden pulasta. — Aivan erikoisasemassa on kuitenkin Keski-Suomen osuuskauppaliitto, jossa liikevaihtojen kokonaissumma on noussut edellisestä vuodesta. Nousu saa osittain selityksensä siitä, että k.o. liiton alueella on runsaasti selluloosa-, paperi-, faneeri- yms. puunjalostusteollisuutta, osittain taas lienee ilmiöön syynä se seikka, että Keski-Suomessa vuoden poliittiset myllerukset eivät ole paljonkaan tuntuneet.

Suunnilleen samanlaisiin tuloksiin tullaan, jos osuuskaupat ryhmitellään sen mukaan, kuinka paljon niiden liikevaihto v. 1930 laski. Tällöin huomataan, että sellaisia osuuskauppoja, joiden liikevaihto viime vuonna lisääntyi, oli 14. Sellaisia taas, joiden liikevaihto väheni vähemmän kuin 10 % edellisestä vuodesta, oli 24. Niitä osuuskauppoja, joiden liikevaihdon vähennys oli 10—15 %, oli 26. Sellaisia taas, joiden liikevaihto väheni enemmällä kuin 15 %:lla, oli 48. Jos tarkastelemme ensiksi mainitun ryhmän osuuskauppojen sijaitsemista, niin huomaamme, että suurin osa niistä sijaitsee Keski-Suomessa ja että ne yleensä ovat seuduilla, joissa on huomattavia teollisuuslaitoksia. Toiseksi ja kolmanneksi mainittuun ryhmään kuuluvat osuuskaupat taas ovat pääasiassa kaupungeissa ja teollisuuskeskuksissa. Viimeksi mainitun ryhmän osuuskaupat sijaitsevat etupäässä paikkakunnilla, jotka ovat tyypillisiä metsätyö- ja sahateollisuus- sekä pienviljelyseutuja.

Edellämainitut taloudelliset — ja poliittiset — tekijät eivät luonnollisesti ole ainoita, jotka ovat osuuskauppain liikevaihtoon vaikuttaneet. Pula-aikanakin ja etenkin juuri silloin on vaikuttanut juuri se tekijä, joka ulkonaisten olosuhteiden ohella aina on olennaisella tavalla määrännyt liikevaihdon suuruuden, nim. osuuskauppain hoito ja hallinto. Missä hoito ja hallinto on ollut kunnollinen, siellä on voitu melkoisessa määrässä voittaa epäsuotuisainkin ulkonaisten olosuhteiden vaikutukset. Tällä tavalla

vain saa selityksensä esim. monen Karjalan osuuskauppaliiton alueella sijaitsevan osuuskaupan suhteellisen hyvä tulos v. 1930. Toisissa paikoin on taas huonolla hoidolla pilattu mitä suotuisimmatkin mahdollisuudet.

Olisi mielenkiintoista verrata edistysmielisten osuuskauppain liikevaihtoa S. O. K.:laisten osuuskauppain liikevaihdon kehitykseen sekä tutkia pulanalaisten taloushaarain vaikutusta puolueettomain osuuskauppain liikevaihtoon. Kun meillä tätä kirjoitettaessa ei kuitenkaan ole käytettävänäimme tilastotietoja varsinaisesta pulavuodesta, vuodesta 1930, on tällaisesta vertailusta ja tarkastelusta luovuttava.

Tavaravarastojen kehitys.

Edistysmielisten osuuskauppojen tavaravarastojen kehitystä osoittaa allaoleva asetelma (tilivuositain).

Vuosi	Tavaravarastot	
	Mk	% myynnistä
1926—28	286,610,383	23.0
1929	309,893,731	22.4
1930	282,704,598	22.7

Kuten näkyy, ovat tavaravarastot vähentyneet kokonaismäärältään ja suhteessa kaikkiin varoihin, mutta liikevaihtoon verrattuna nousseet. Kehitys on ollut verraten nopea varsinkin vuoden 1930 huhtikuusta lähtien. Ettei se jo aikaisemmin päässyt selvemmin näkyviin, saa selityksensä siitä, että hyvin monet osuuskaupat hankkivat itselleen vuoden 1929 syksyllä jokseenkin normaalian talvivaraston, arvaamatta ottaa laskelmissaan huomioon pulan huomattavaa syventymistä. V:n 1930 lopussa tavaravarastokin oli vuoden lopulla tapahtuneiden tullikorotusten takia muodostunut suuremmaksi, kuin se olisi muuten ollut. Hintain lasku vaikutti, että tavaravaraston arvo oli pienempi, kuin se ilman sitä olisi ollut.

Syynä siihen, että tavaravarastojen arvot eivät ole suhteellisesti

senkään huomattavammin kasvaneet, voidaan mainita tietoinen supistuspyrkimys. Tämä pyrkimys olisi ilmennyt vieläkin selvempänä, jolleivät tullikoroitukset v:n 1929 ja v:n 1930 lopulla olisi vaikuttaneet tuntuvasti tavaravarastoja kohottavasti. Lisäksi voidaan vähennystä aikaansaaneena tekijänä mainita se seikka, että tavaravarastojen kokoonpano on pula-aikana muuttunut. Osuuskaupat ovat pula-aikana myyneet suhteellisesti enemmän elintarvikkeita ja vähemmän muita tavaroita, kuten käy selville myöskin OTK:n myymäin tavarain määrää koskevasta tilastosta. Tämä seikka on pienentänyt tavaravarastojen kokoa. Kuitenkin on mainittava, että osuuskauppojen tavaravarastojen kokoonpano on pula-aikana toisaalta kehittynyt epäedulliseenkin suuntaan. Hitaasti vaihtuvat tavarat ovat muuttuneet entistä hitaammin vaihtuviksi, entistä enemmän rasittaen varastoja. Myös kalliit tavarat jäävät helposti varastoon, koska nykyään kysytään pääasiassa halpoja tavaralaatuja.

Saatavat.¹

Saatavain kehitystä osoittaa allaoleva asetelma (tilivuositain).

Vuosi	Mk	% myynnistä
1926—28	6,525,081	0.5
1929	9,102,575	0.7
1930	11,761,014	0.9

Asetelmasta näkyy, että pula-aikana velkakauppa on lisääntynyt arveluttavalla tavalla.

Kalustot ja kiinteistöt.

Kalustojen ja kiinteistöjen kehitys ilmenee seuraavasta yhdistelmästä:

Vuosi	Kalustot	% varoista	Kiinteistöt	% varoista	Yhteensä	% varoista
1926—28	55,309,063	8.5	238,051,084	36.4	293,360,147	44.9
1929	72,648,554	9.4	297,175,123	38.5	369,823,677	47.9
1930	76,110,889	10.0	307,665,192	40.3	383,776,081	50.3

Yhdistelmästä näkyy, että n.s. käyttöomaisuuden laajentaminen on vielä jatkunut pahimpana pulavuonnakin, v. 1930, joskaan ei yhtä nopeassa tempossa kuin aikaisemmin. Ei edes keskusjärjestöjen yhä tiukemmaksi käynyt valvonta ole pystynyt sitä kokonaan lopettamaan. Kehitys on erittäin arveluttava, kun käyttöomaisuuden suhde omaisuustaseen loppusummaan on muodostunut yhä epäedullisemmaksi.

Pääomakysymys.

On ilmeistä, että kun osuuskauppojen tavaravarastot ovat supistuneet ja kun käyttöomaisuuden lisääntyminenkin on jonkin verran hidastunut, niiden pääomantarpeen on täytynyt vähentyä. Pääomantarvetta osoittava omaisuustaseen loppusumma oli:

Vuosi	Mk	% myynnistä
1926—28	654,058,009	52.6
1929	772,190,550	55.8
1930	763,071,441	61.1

Omaisuustaseen loppusumman suhde liikevaihtoon muodostui siis entistäkin epäedullisemmaksi.

Osuuskauppojen käytettävänä olevista pääomista ansaitsee erikseen tarkastelua luoton kehitys. Osuuskauppojen luottotilien (tilivelat ja tunnusteet, lainat sekä lainat jäseniltä) kokonaisuusmäärä oli:

Vuosi	Mk	% kaikista veloista
1926—28	481,147,491	73.6
1929	564,973,426	73.2
1930	546,199,835	71.6

Kuten näkyy, olivat osuuskauppain vieraat pääomat v. 1930 18.8 milj. mk pienemmät kuin edellisenä vuonna ja myöskin suhde kaikkiin pääomiin parani.

Edellämainituista luottotileistä oli tilivelkain ja tunnusteiden kehitys seuraava:

Vuosi	Mk	% kaikista veloista
1926—28	151,657,390	23.2
1929	174,038,984	22.6
1930	167,186,227	21.9

V. 1930 siis k.o. tilien ehdoton määrä ja suhde kaikkiin pääomiin aleni tyydyttävästi.

Lainain kehitystä osoittava asetelma on seuraavanlainen:

Vuosi	Mk	% kaikista veloista
1926—28	329,490,101	50.4
1929	390,934,442	50.6
1930	379,013,608	49.7

Asetelmasta näkyy, että lainoja on varsin huomattavasti maksettu v:n 1930 kuluessa.

Lainat jäseniltä, joista pääosan muodostavat säästökassatalletukset, kehittyivät seuraavasti:

Vuosi	Mk	% kaikista veloista
1926—28	243,226,538	37.2
1929	299,395,220	38.8
1930	295,867,093	38.8

Säästökassatalletusten ehdoton määrä aleni siis v:n 1930 aikana, mutta säästökassatalletusten kokonaismäärän suhde kaikkiin pääomiin pysyi samana.

Liikekustannusten kehitys.

Kun liikevaihto on supistunut, on osuuskauppojen kustannusten prosenttiluku luonnollisesti kasvanut. Näin on saattanut tapahtua sellaisissakin kustannuserissä, joissa kustannusten määrä ei ole kasvanut tai alentunut.

Liikekustannusten kehitys keskimäärin vuosina 1926—28 sekä vuosina 1929 ja 1930 selviää allaolevasta yhdistelmästä.

Vuosi	Kokonaisliikekustannukset		Myymälät		Kahvilat ja ruokalot		Tuotantolaitokset	
	Mk	% myynn.	Mk	% myynn.	Mk	% myynn.	Mk	% tuot. arvosta
1926—28	147,130,117	11.8	94,090,931	8.0	14,239,396	25.1	38,799,879	14.7
1929	180,857,516	13.1	118,903,475	9.2	17,776,676	25.7	44,177,365	14.7
1930	180,516,787	14.5	119,376,251	10.3	17,870,069	29.0	43,270,467	15.9

Yhdistelmä osoittaa, että liikekustannukset vielä v. 1929 ehdottomastikin ottaen huomattavasti kasvoivat, puhumattakaan suhteellisesta kasvusta. V. 1930 kustannusten kokonaismäärä sentään hiukan aleni, mutta suhteellisesti ne huomattavasti nousivat.

Jos tarkastelemme eri liikekustannuseriä, niin kiinnittää ensin huomiotamme luonnollisesti työkustannusten määrä ja kehitys.

Työkustannuksista ovat tärkeimmät palkkakustannukset. Näiden kehitystä käsiteltävänäämme olevana ajankohtana osoittaa seuraava taulukko

Vuosi	Palkkamenojen kokonaissumma		% liikekustann.	Palkkamenot työntekijää kohti		
	Mk	% myynn.		Mk	ed. v:teen verraten %:ssa	v:teen 1922 verraten
1926—28 ..	91,326,274	7.3	50.5	13,580	5.6	38.1
1929	113,085,008	8.2	50.6	15,155	7.0	54.2
1930	111,054,707	8.9	50.1	15,517	2.4	57.9

Edelläolevasta yhdistelmästä havaitaan, että palkkakustannukset ovat pula-aikana kehittyneet jatkuvasti epäedulliseen suuntaan. Työpalkkain kokonaissumma tosin v. 1930 aleni. Tämä tapahtui siitä syystä, että osuuskauppojen palveluksessa olevien henkilöiden lukumäärä väheni. V. 1926—28 oli osuuskauppain palveluksessa keskimäärin 6,710 henkilöä, v. 1929 7,642 ja 1930 7,157 henkilöä. V. 1930 tapahtunut henkilökunnan palkkakustannusten määrällinen vähentyminen saa selityksensä siitä tunnetusta tosiasiasta, että silloin lukuisissa osuuskaupoissa oli pakko, osittain myös keskusjärjestöjen aloitteesta, panna toimeen huomatt-

tavia henkilökunnan supistuksia. Jonkin verran ryhdyttiin v:n 1930 aikana myöskin palkkain alentamiseen joko määrätyillä aloilla taikka kautta linjan. Sen suurempaa vaikutusta näillä toimenpiteillä ei ollut, kuin että palkkamenot toimihenkilöä kohti vielä k.o. vuotenakin lisääntyivät. Näin ollen palkkamenojen supistamistoimenpiteet eivät voineet vaikuttaa niin tehokkaasti, että palkkamenot olisivat vähentyneet rinnan liikevaihdon supistumisen kanssa. Tähän voi löytää luonnollisiakin syitä. Ensinnäkään ei esim. sellaisissa myymälöissä, joissa suuremman liikevaihdon aikana on ollut vain yksi myyjä, ole voitu supistuksia tehdä, vaikkapa liikevaihto onkin supistunut. Lisäksi on tärkeänä palkkakustannusten laskemista ehkäisseenä tekijänä mainittava, että suurella osalla osuuskauppojen palveluksessa olevia toimihenkilöitä oli työehtosopimukset, joissa palkat oli kiinteästi määrätty vuodeksi, eräissä tapauksissa pariksikin vuodeksi eteenpäin. Kuitenkin on nyttemmin Suomen ammattijärjestön ja useimpien ammattiliittojen hajoittamisen jälkeen voitu katsoa niiden kanssa tehtyjen työehtosopimusten menettäneen voimansa. Tuollaisissa ammateissa on uusissa työehtosopimuksissa, joita edistysmieliset osuuskaupat ovat tehneet hajoitettujen tilalle syntyneiden uusien ammattiliittojen kanssa, palkkain alennuksia pantu toimeen. Mutta on mainittava, että tärkeimmässä toiminnan haarassa, myymälöissä, ei tällaisia palkkain alennuksia voitu panna toimeen. Suomen liike-työntekijäin liitto, Ammattijärjestöstä jo aikaisemmin eronneena, ei kuulu hajoitettujen ammattiyhdistysten joukkoon, joten sen solmimat työehtosopimukset pysyivät edelleen voimassa. Muutamilla paikkakunnilla sanottiin kuitenkin työehtosopimukset irti ja tehtiin uusia, joissa palkkojen alennuksia pantiin toimeen. Tätä menettelyä on vuoden 1931 aikana jatkunut.

Työtehon kehitys.

Työkustannusten määrä riippuu olennaisesti työtehosta. Kuinka paljon liikevaihtoa tuli pula-aikana kutakin edistysmielisten

osuuskauppain henkilöä kohti, se käy selville seuraavasta asetelmasta, jossa on laskettu, paljonko vv. 1926—28, 1929 ja 1930 tuli liikevaihtoa kunkin toimihenkilön osalle.

Vuosi	Mk
1926—28	185,462
1929	185,310
1930	174,373

Kuten näkyy, laski numeroissa ilmaistu työteho v. 1930. On kuitenkin sanottava, että edellämainittu numero tuskin kuvastanee todellisuutta aivan tarkasti. Ensiksikin hintain lasku merkitsee, että entisen työtehonumeron saavuttamiseksi olisi tullut myydä entistä huomattavasti suurempi tavaramäärä. Toisekseen kokemus osoittaa, että pula-aikana, jolloin ihmisten tulot ovat vähäiset ja jolloin hintain laskun johdosta kuluttajat käyvät ostoksissaan varovaisemmiksi, ostokset ovat määrältään pienempiä kuin hyvänä aikana ja että siis myyjät joutuvat pula-aikana tekemään huomattavasti useampia myyntejä saavuttaakseen saman liikevaihdon kuin normaalisenä aikana.

Korkomenojen kehitys.

Muista kustannusmenoista on mielenkiintoista mainita, millä tavalla korkomenot ovat k.o. vuosina kehittyneet. Tätä kehitystä osoittaa allaoleva asetelma.

Vuosi	Mk	% myynnistä
1926—28	29,319,442	2.4
1929	36,061,854	2.2
1930	35,154,744	2.8

V. 1929 nousi korkomenojen ehdoton määrä, mutta niiden suhde liikevaihtoon parani. V. 1930 määrä tosin jonkin verran aleni, mutta suhde liikevaihtoon hubnoni melkoisesti.

Poistojen kehitys.

Muiden kustannusten kehityksestä on syytä mainita, että poistojen suhdeluku on vv. 1929 ja 1930 osoittanut, kuten luonnollista on, kehitystä huonompaan päin. Kalusto- ja kiinteistöpoistojen kehitystä osoittaa seuraava asetelma:

Vuosi	Kalustosta mk	%	Kiinteistöstä mk	%	Yhteensä
1926—28	6,132,346	10.0	4,281,423	1.8	10,413,769
1929	7,240,121	9.1	4,909,724	1.6	12,149,845
1930	7,687,309	9.2	4,590,499	1.5	12,277,808

Tuloksien kehitys.

Pula-aika ei luonnollisesti voinut olla painamatta leimaansa myöskin osuuskauppain tuloksiin.

Bruttoylijäämä oli ensinnäkin kyseessä olevina vuosina seuraava.

Vuosi	Bruttoylijäämä		Myymäläin bruttoylijäämä		Kahvilain ja ruokalain bruttoylijäämä		Tuotantolaitost. bruttoylijäämä	
	mk	% myynn.	mk	% myynn.	mk	% myynn.	mk	% tuot. arvosta
1926—28	202,415,529	16.3	134,482,944	11.5	19,096,480	33.7	48,836,105	18.4
1929	243,168,571	17.6	162,608,744	12.6	24,202,929	35.1	56,356,898	18.7
1930	233,212,881	18.7	155,343,059	13.3	23,245,975	37.8	54,623,847	20.1

Osuuskauppojen puhdas ylijäämä näkyy allaolevasta asetelmasta.

Vuosi	Mk	% myynnistä
1926—28	26,155,388	2.1
1929	27,606,187	2.0
1930	22,914,406	1.8

Varsinaisen pulavuoden 1930 toiminta ei siis ollut yhtä tuloksellinen kuin edellisten vuosien. Voitollisen tilinpäätöksen saikin silloin ainoastaan 96 osuuskauppaa, kun taas vastaava luku oli v. 1929 102 ja v. 1926—28 keskimäärin 104 osuuskauppaa.

Osuuskauppain tappio oli puheenaolevina vuosina:

Vuosi	Mk	% myynnistä
1926—28	2,299,064	0.18
1929	1,525,862	0.11
1930	2,752,879	0.22

Tappiollisten osuuskauppain luku oli 1926—28 keskimäärin 9, 1929 10 ja v. 1930 16.

VI LUKU:

TOIMENPITEITA PULAN VAIKUTUSTEN LIEVENTÄMISEKSI

I. PAIKALLISTEN OSUUSKAUPPAIN SUORITETTAVIA TOIMENPITEITÄ

On selvää, että sellaisena aikana kuin nykyinen edistysmielisten osuuskauppainkin on pyrittävä kaikin mahdollisin keinoin ehkäisemään niitä pula-ajan haitallisia vaikutuksia, joista edellisessä luvussa olemme puhuneet. Epäilemättä on tähän olemassa mahdollisuuksia. Seuraavassa esitämme muutamia tällaisia keinoja.

Oikea osuuskaupapolitiikka jäsenmäärän ja liikevaihdon vähentymisen ehkäisijänä.

Pula-aika on osoittanut monille edistysmielisillekin osuuskaupoille, miten tärkeätä on oikean osuuskaupapolitiikan noudattaminen. Tosin on syytä tähdentää sitä seikkaa, että meidän maassamme kaikki osuuskaupat ovat aina noudattaneet puolueettomuusperiaatetta, sikäli kuin on kysymys siitä, että osuuskauppoihin otetaan jäseniä vapaasti heidän poliittisiin katsomuksiinsa tai yhteiskunnalliseen asemaansa katsomatta. Mutta eräissä osuuskaupoissa on epäilemättä haluttu tietoisesti pitää hallintoelinten paikat yhden ainoan valtiollisen tai väestöryhmän hallussa — sikäli kuin ei ole ollut kysymys sellaisista paikoista, joiden täyttämi-

sessä on sääntöjen perusteella suhteellisuusperiaate päässyt toteutumaan — vaikkapa jäsenistön keskuudessa on ollut melkoisesti muihinkin ryhmiin lukeutuvia. Samalla tavalla on muutamissa tällaisissa osuuskauפוissa menetelty toimihenkilöiden ja varsinkin johtavien toimihenkilöiden paikkoja täytettäessä. Tällaisen menetelyn voisi paremmin ymmärtää, jos toimeen asetetut olisivat aina olleet kyvyiltään ja taidoiltaan muita toimeenpyrkiviä tai -saatavia paremmat, mutta erityisen arveluttavaksi se muodostuu silloin, kun toimet on annettu vähemmän pystyville pelkästään sen perusteella, että heille jonkin poliittisen ansion nojalla tahdotaan valmistaa taloudellinen turvapaikka tai sitten että tahdotaan hallitsevalle ryhmälle varata uskollisia apulaisia toimihenkilöiden joukossa. On myöskin esiintynyt tapauksia, joskin harvinaisia, että on ainakin välillisesti pyritty aineellisesti tukemaan sen poliittisen ryhmän pyrkimyksiä, johon hallintoelinten ja johtohenkilöiden enemmistö kuuluu. On esimerkiksi ilmoitettu suhteettomasti tuon ryhmän sanomalehdissä, onpa joskus ostettu ryhmän sanomalehteä kustantavan yhtiön osakkeita j.n.e.

Tällainen politiikka on voinut jonkin aikaa jatkua, ilman että on aina voitu huomata sen heti vaikuttavan osuuskunnan kehitystä taannehduttavasti. Mutta nimenomaan nykyinen pula-aika on antanut selviä todistuksia siitä, kuinka turmiollista tuo politiikka lopultakin on. Erinäisissä, varsinkin Pohjolan, Etelä-Pohjanmaan ja Savon osuuskauppaliittoon kuuluvissa osuuskauפוissahan on pula-ajan poliittisen kasvannaisen, lapuanliikkeen, vaikutuksesta alkanut määrättyjen oikeistolaisten poliittisten piirien hyökkäily näitä osuuskauפוja vastaan. Niitä on julkisestikin syytetty kommunistisen liikkeen apuelimiksi, jotka ovat aineellisesti ja aatteellisesti tätä poliittista suuntaa tukeneet. Samassa yhteydessä on luonnollisesti koko edistysmielinen osuuskauppaliikekin saanut osansa. Toiminta edistysmielisiä osuuskauפוja vastaan on ilmennyt esim. sanomalehtikirjoituksina, joissa on julistettu, että isänmaallismielisen yleisön on kartettava määrättyjä edistysmielisiä osuuskauפוja, sekä asianomaisilla paikkakunnilla

harjoitettuna painostuksena kuluttajia kohtaan, jotta nämä lakaisivat edistysmielisestä osuuskaupasta ostamasta. Tunnetaanpa tapauksia, että on asetettu suorastaan vahteja seuraamaan, jotka edistysmielisestä osuuskaupasta ostavat. Tietysti on jäsenenä olevia kuluttajia vaadittu siitä eroamaan.

Poliittista tilannetta on käyttänyt hyväksensä myöskin yksityiskauppiasten propagandaelin, ns. taloudellinen valistuskeskus, joka sekin on, paitsi hyökkäilyä osuuskauppaliikkeen taloudellista toimikykyisyyttä vastaan, toimitellut sanomalehdille kirjoituksia, joissa on mahdollisimman räikein värein kuvailtu edistysmielistä osuuskauppaliikettä "ryssäläisen neuvostokomennon" edistäjäksi tässä maassa.

On ilmeistä, että tällainen toiminta ei ole voinut olla jättämättä jälkiä nykyisenä aikana, jolloin ihmisten mielet ovat tavallista alttiimmat määrätynluontoisten iskusanain joukkosuggestiolle tai sitten peloitteluille. Tällaisen toiminnan vaikutuksesta joukko kuluttajia on luopunut asianomaisista osuuskaupoista ostamasta tai suorastaan siitä eronnut. Eräillä paikkakunnilla on tämän johdosta ollut huomattavissa edistysmielisen osuuskaupan liikevaihdon varsin huomattavaa alenemista. Eräessä tapauksessa ryhdyttiin myös jäsenistön erään osan taholta edesvastuuttomien aineiden yllytyksestä puuhaamaan osuuskaupan erottamista edistysmielisistä keskusjärjestöistä.

Tuollaiset ilmiöt pakottivat osuuskaupat tietysti ryhtymään erinäisiin vastatoimenpiteisiin, joissa niitä K. K. ohjasi ja tuki. Ne osoittivat sanomalehdissä julkaisemissaan kirjoituksissa tai paikkakunnalla levittämässään tiedonannoissa taikka eräessä tapauksessa parjaajia vastaan nostetussa oikeusjutussa syytösten ja parjausten perättömyyden.

Toiselta puolen nuo ilmiöt saivat edistysmielisen osuuskauppaliikkeen keskusjohdon pyrkimään riistämään edellämainituilta syytöksiltä ja parjauksilta mahdollisimman paljon maaperää jalkain alta. Tässä tarkoituksessa K. K:n toimesta järjestettiin heinäkuussa 1930 neuvottelukokous toistakymmenen sellaisen

osuuskaupan vastuunalaisten toimihenkilöiden kanssa, jossa hallintoelinten kokoonpano oli sellainen, että se oli yksipuolisuudellaan omansa herättämään tyytymättömyyttä osuuskunnan omassa jäsenistössä ja antamaan vastustajille aseita käteen heidän epäluulon kylvössään osuuskuntaa vastaan. Neuvottelukokouksessa tultiin yksimielisesti siihen tulokseen, että olisi pyrittävä muuttamaan hallintoelinten kokoonpanoa sillä tavalla, että niissä olisivat enemmistönä osuuskauppaliikkeen puolueettomuudesta kiinnipitävät henkilöt. Tämän mukaisesti K. K. koetti vaikuttaa siihen suuntaan, että k.o. osuuskauppain hallintoneuvostot uudistaisivat johtokunnan kokoonpanon, samaten että edustajistot tai osuuskuntakokoukset uudistaisivat hallintoneuvoston kokoonpanon. Jokseenkin kaikissa paikoissa kuluttajain ja näiden edustajain taholta tunnuttiin ymmärtävän K. K:n suosittelemien toimenpiteiden tarpeellisuus ja järjestettiin hallintoelinten kokoonpano K. K:n ehdottamalla tavalla.

Edelläselostetut tapahtumat pakottavatkin edistysmieliset osuuskaupat entistä tarkemmin pitämään huolen siitä, että ne noudattavat oikeata osuuskauppapolitiikkaa. Tällainen politiikka on se, joka pyrkii liittämään osuuskauppaan kaikki kuluttajat heidän yhteiskunnallisiin, poliittisiin tai uskonnollisiin mielipiteisiinsä katsomatta ja joka pitää osuuskauppaliikkeen erossa valtiollisista liikkeistä. Yleensäkin on tärkeitä, että osuuskaupat eivät puutu puoluepoliittisiin riitakysymyksiin tavalla tai toisella, sillä siten ne karkoittavat luotaan paljon sellaisia kuluttajia, jotka ajattelevat poliittisesti toisin kuin osuuskunnan enemmistö, mutta joiden kuluttajaetuja osuuskunta voi täydellisesti valvoa. Vieroittamalla tuollaiset kuluttajat itsestään osuuskauppaliike ei kehittyisi voimakkaaksi, vaan pysyisi heikkona ja pirstoutuneena. Mutta erityisesti nykyisenä aikana on osuuskaupan vetovoiman säilyttämiseksi kuluttajiin nähden pidettävä mielessä, etteivät osuuskauppain toimihenkilöt ja jäsenet ota osuuskaupan kokouksessa käsiteltäviksi puoluepoliittisia kysymyksiä, vaan rajoittuvat puhtaasti niiden asiain käsittelyyn, jotka kuuluvat osuuskaupan työalaan.

Erikoisen tärkeätä on, että osuuskaupan toiminnassa noudatetaan tasapuolisuutta ja suvaitsevaisuutta jäsenkunnan eri mielipideryhmiä kohtaan. On kaikella ankaruudella torjuttava sellaiset pyrkimykset, jotka saattavat loukata osuuskunnan jonkin jäsenryhmän poliittisia tunteita. Tätä varten on nimenomaan pidettävä huolta siitä, että osuuskunnan hallintoelinten kokoonpano on mahdollisimman tasapuolinen. Siellä, missä on edustajisto, tämä toteutuukin itsestensä hallintoneuvostoon nähden. Ei ole pahaksi, jos voimakkaana enemmistönä oleva ryhmä hallintoneuvoston jäseniä valittaessa antaa pienehkölle ryhmälle suuremman edustuksen, kuin matemaattinen suhteellisuus tarkasti ottaen edellyttäisi. Tuskin tarvitsee sanoa, että itse edustajistojärjestelmän käytäntöönotto siellä, missä se K. K:n v:n 1930 edustajakokouksen edistysmielisen osuuskauppaliikkeen järjestömuotokysymyksiä koskevassa päätöslauselmassa on pidetty välttämättömänä, merkitsee tasapuolisuuspolitiikan noudattamista. On vain valitettavaa, että vielä on jokin edistysmielinen osuuskauppa, jossa osa jäsenistöä ei käsitä tätä, vaan vastustaa, vieläpä vähemmistönä, tasapuolista järjestelyä. Missä taas edustajistoa ei ole, on välttämätöntä, että osuuskuntakokouksen toimittamat hallintoneuvoston tai hallituksen vaalit tapahtuvat edelläkävneiden sovittelujen pohjalla ja että niissä siis eri osuuskauppapoliittisille samaten kuin muillekin ryhmityksille annetaan oikeudenmukainen edustus.

Puolueettomuuteen kuuluu myöskin, että osuuskaupat eivät myönnä varoja jonkin poliittisen ryhmän tarkoituksiin. Siitä huolimatta esim., että työväenlehdet tekevät edistysmielisille osuuskaupoille ja koko edistysmieliselle osuuskauppaliikkeelle arvokkaita palveluksia niiden hyväksi harjoittamallaan valistustyöllä ja reklaamalla, ei ole oikea tapa noita palveluksia korvata ottamalla osakkeita tuollaisista lehteä kustantavassa yhtiössä. Oikea tapa on ilmoittaminen tuollaisissa lehdissä, liikkeen etua ja korvausperiaatetta silmälläpitäen.

Edelleen on pidettävä huolta siitä, että osuuskaupat eivät toi-

mihenkilöitä valitessaan aseta joitakin puoluepoliittisia avuja osuuskaupallisen kykenevyyden edelle. Nimenomaan on syytä teroittaa osuuskauppojen toimihenkilöille, eritoten sellaisille heistä, jotka jatkuvasti joutuvat ostavan yleisön kanssa tekemisiin, että heidän ei tällöin ole sekaannuttava puoluepoliittisiin keskusteluihin. Kun he poliittiseen toimintaan ottavat osaa liikkeen ulkopuolella, on heidän tällöinkin esiinnyttävä asiallisesti ja suvaitsevaisesti toisia mielipideryhmiä kohtaan.

Jäsenten hankinta ja liikevaihdon kohottaminen valistustyön avulla.

Osuuskauppaväen on luonnollisesti muillakin keinoilla kuin edellämainitulla koetettava lisätä jäsenmäärää ja ehkäistä liikevaihdon vähenemistä. Nykyisenä aikana on tässä tarkoituksessa pyrittävä varsinkin tehostamaan osuuskaupallista valistustyötä ja lisäksi kehittämään sille muotoja, jotka ottavat varteen pula-ajan erikoistarpeet.

Pula-aikana on osuuskaupallisen valistustyön tehtäväksi asetettava erikoisesti selvittää niitä syitä, jotka ovat aiheuttaneet, että jotkut osuuskaupan jäsenet tai muut kuluttajat ovat lakanneet ostamasta osuuskaupasta. Tämän valistustyön tulee torjua ostosten lopettamisen aiheuttaneita syitä, sellaisia kuin ilkeämielisessä tarkoituksessa levitettyjä, osuuskaupan mainetta alentavia kulkupuheita, osuuskaupan toimihenkilöiden mahdollisesti aiheuttamaa vastenmielisyyttä, osuuskaupan hintatason, tavaran puutteen, palveluksen heikkouden tai velkakaupan kiellon aiheuttamaa tyytymättömyyttä, osuuskauppaliikkeen suhteesta muihin yhteiskunnallisiin liikkeisiin aiheutunutta väärinkäsitystä jne. Näitä tarkoituksia varten tulee osuuskauppojen hallintoelinten koettaa myös keksiä uusia valistustyöelimiä.

On ensinnäkin selvää, että nykyään olemassaolevien valistustyöelinten ja eritoten myymäläneuvostojen ja N. M.-toimikuntien työ on ohjattava entistä enemmän pulan vaikutusten torju-

miseen. Myymäläneuvostojen on laadittava itselleen nimenomainen ohjelma siitä, millä keinoin ne voivat edellämainitun tapaisia, jäsenmäärän pysähtymistä ja liikevaihdon vähentymistä aiheuttaneita syitä torjua. Ja erikoisesti on N. M.-toimikuntien tällaiseen työhön ryhdyttävä. Niiden on koetettava pula-aikana tehostaa toimintaansa perheenemäntien ja yleensä naisten keskuudessa, jotta nämä nykyistä enemmän keskittäisivät ostoksensa paikkakunnan osuuskauppaan. Missä N. M.-toimikuntaa ei vielä ole olemassa, olisi sellainen mahdollisimman nopeasti perustettava.

Tarkoituksenmukaisinta pula-ajan vaatiman valistustyön kannalta olisi kuitenkin, että osuuskaupoissa järjestettäisiin erikoinen kotivalistustyö niiden suunnitelmien mukaan, jotka K. K:ssa nyttemmin on kehitelty. Tämä kotivalistustyöhän perustuu siihen ajatukseen, joka varsinkin Englannissa on jo käytännössäkin toteutettu, että osuuskaupallisessa valistustyössä on entistä enemmän mentävä kunkin asianomaisen osuuskaupan alueella asuvan kuluttajan kotiin ja koetettava henkilökohtaisella muokkauksella saada häntä vakuutetuksi osuuskauppaan liittymisen ja osuuskaupasta ostamisen välttämättömyydestä. K. K:ssa laaditun suunnitelman mukaan olisi kussakin osuuskaupassa laadittava ja hallintoelimissä hyväksyttävä suunnitelma kotivalistustyön järjestämiseksi, kutsuttava kokoon toimihenkilöiden neuvottelukokous, jossa sovitaan toimintasuunnitelman toteuttamisesta, sekä sen jälkeen eri myymäläalueiden aluekokouksessa valitutettava kutakin aluetta varten erityinen 5—10-henkinen, vuodeksi kerrallaan asetettu kotivalistustoimikunta. Tällaiseen kotivalistustoimikuntaan on lähinnä valittava myymäläneuvostojen jäsenet sekä, missä erityinen N. M.-toimikunta on olemassa, sen jäsenet sekä myymäläin hoitajat. Mutta näiden lisäksi on kotivalistustoimikuntaan valittava muitakin jäseniä, jotka pystyvät keskustelussa oikealla tavalla selvittämään osuuskauppa-aatetta kuluttajille tai laimeille jäsenille. Kotivalistustoimikunnan jäsenten kesken jaetaan myymäläalue piireihin, joissa olevia perheitä kukin toimikunnan jäsen ottaa hoitaakseen. Käynneillään kodeissa he tarjoavat

tilattavaksi osuuskaupallisia lehtiä, jakavat osuuskaupallisia lehtisiä ja kirjasia, kehoittavat kuluttajia liittymään osuuskaupan jäseniksi, selvittävät paikkakunnan osuuskaupan merkitystä, torjuvat väärinkäsityksiä osuuskaupan toiminnasta ja tekevät myös selkoa koko osuuskauppaliikkeen kansantaloudellisesta ja yhteiskunnallisesta olemuksesta. Myymäläneuvostojen tulee puolestaan toimia yhdyssiteenä kotivalistustoimikunnan ja kaupan johdon välillä sekä antaa kotivalistustoimikunnalle tehtäviä ja opastusta.

Jos kaikkialla koetetaan saada käyntiin puheenaolevan tapainen kotivalistustyö, tullaan varmasti saamaan aikaan, että osuuskauppoihin liittyy entistä runsaammin jäseniä ja että nämä entistä uskollisemmin tekevät osuuskaupasta ostoksensa. Osuuskauppojen hallintoelinten olisi siis viipymättä ryhdyttävä tätä työtä sunnittelemaan, sillä tavalla kuin sitä on K. K:n julkaisemissa ohjekirjasissa neuvottu tekemään.

Kuten jo ylempänä sanottiin, on kotivalistustyön ohella vanhoja valistustyön menetelmiäkin tehostettava. Aluekokouksissa on puhuttava pula-ajan velvoituksista jäsenille, samaten niissä valistustilaisuuksissa, joita järjestetään K. K:n puhujain saapuessa osuuskaupan alueelle.

Näillä kaikilla toimenpiteillä on pyrittävä siihen, että kuluttajain ostovoima entistä huomattavammassa määrässä saataisiin virtaamaan osuuskauppaliikkeen kautta ja että siis pulan vaikutukset eivät osuuskauppaliikkeessä tuntuisi samalla lailla kuin yksityisliikkeissä.

Tällä kohdalla lienee paikallaan teroittaa hallintoelinten jäsenien mieleen, mitenkä tarpeellista on, että he itsekasvatustyöllä hankkivat itselleen edellytyksiä ohjata edellämainitun tapaista valistustyötä. Parhaisiin keinoihin tässä suhteessa kuuluu K. K:n kirjeopiston kirjallinen kurssi hallintoelinten jäsenille. Tämä kurssi sisältää opetuskirjeitä kaikista niistä asioista, joiden kanssa hallintoelinten jäsenet joutuvat tekemisiin.

Liikevaihdon kohottaminen liikereklaamin avulla.

Hyvänäkin liikeaikana on pidettävä välttämättömänä, että osuuskauppa antaa ihmisille tiedon siitä, mitä siinä on saatavana ja millä ehdoilla se tarvikkeita kuluttajille hankkii. Mutta erityisesti on tällainen toiminta välttämätöntä pula-aikana, jolloin kilpailu ostajasta on niin tavattoman vilkasta ja jolloin yksityisliikemaailma ilmoittaa tarjoavansa tavaroita kuluttajille toinen toistansa edullisemmilla hinnoilla ja muilla ehdoilla ja jolloin on erikoisen suuri se vaara, että kuluttajat tarttuvat yksityisliikkeiden tarjouksiin. Tämä vaara on sitä suurempi, kun tämä yksityisliikkeiden kilpailu toiselta puolelta ja toisaalta ihmisten hätä luo heihin omalaatuisen hermostuneen mielentilan, joka panee heidät epäilemään osuuskaupan tavarain hintoja ja laatuja ja uskomaan hyvää yksityisliikkeiden tavarain hinnoista ja laaduista.

Tällaisena aikana on osuuskauppojen tehostettava myös liikereklaamiaan, jonka avulla ne voivat saattaa tavaralaatunsa ja tavarainsa hinnat kuluttajain tietoon. Tätä liikereklaamiahan on monenlaatuista. On vain osattava kutakin laatua käyttää parhaalla tavalla aina olosuhteiden mukaan. On käytettävä sanomalehti-ilmoituksia ehkä entistäkin runsaammin ja ennen kaikkea tehoavammin, on koetettava järjestää vetäviä näyteikkunoita, on koetettava asettaa tavarat esille myymälöissä sillä tavalla, että ne kiinnittävät ostajien huomiota jne. Onpa syytä ryhtyä noudattamaan myös yksityisliikkeiden tapoja, esim. ilmoittamalla kiertokirjeillä paikkakunnan kuluttajille, milloin osuuskaupalle on saapunut joitakin erikoislaatuja tai milloin se myy joitakin tarvikkeita erikoisen edullisiin hintoihin. Niitä levittämään soveltuvat erittäin hyvin juuri N. M.-toimikuntien ja kotivalistustoimikuntien jäsenet. Pula-aikana on osuuskauppain lain sallimissa rajoissa turvauduttava myös erikoismyynteihin ja alennusmyynteihin. Mutta milloin niitä järjestetään, on pidettävä huoli siitä, että ne sanomalehti-ilmoituksilla, kiertokirjeillä yms. saatetaan riittävästi kuluttajakunnan tietoon. Erikoisesti täytyy pitää huolta

siitä, että sesonkien ja erilaatuisten juhlien edellä myytävistä tavaroista tehdään oikeaan aikaan reklaamia.

Kun liikereklaamin merkitys pula-aikana kasvaa, on tarpeellista, että osuuskaupan toimihenkilöt pystyvät sen myöskin tarkoituksenmukaisesti järjestämään. Liikkeen johdon on pidettävä huoli siitä, että osuuskaupan asianomaiset toimihenkilöt saavat opastusta ja ohjausta liikereklaamin teossa. Tätä voi heille antaa ensinnäkin sellaisten välineiden kuin K. K:n kustantaman Työtoveri-lehden, K. K:n opinto-osaston opetuskirjeiden sekä K. K:n ja muiden kustantamain ohjekirjain avulla yms. keinoin. Tämän lisäksi olisi syytä järjestää tärkeimpien toimihenkilöiden kesken neuvottelukokouksia, joissa keskusteltaisiin reklaamintekoa koskevista kysymyksistä, sellaisista kuin näyteikkunain laittamisesta, myymäläin järjestelystä, plakaattien valmistamisesta, erikoisnäytelyjen järjestämisestä jne. Voi mainita myöskin, että eräässä osuuskaupassa on myymälänhoitajain kesken olemassa reklaami-kerhokin, jota liike jonkin verran tukee. Tehokkaan liikereklaamin aikaansaamiseksi olisi suotavaa, että liike koettaisi edellämainituissa reklaaminteon lajeissa saada aikaan mahdollisimman puoleensavetäviä tuloksia järjestämällä kilpailuja toimihenkilöiden kesken. On syytä tälläkin kohdalla teroittaa, mitenkä osuuskauppain toimihenkilöiden tulisi hankkia itselleen pätevyyttä reklaamintekoon m.m. K. K:n kirjeopiston kirjallisiin kursseihin osallistumalla.

On välttämätöntä, että edellämainitunluontoista liikereklaamia valvoo osuuskaupassa lähinnä yksi henkilö. Silloin varmaankin voidaan päästä siihen, että sen avulla myöskin osaltaan huomattavasti korjataan pula-ajan liikevaihtoa alentavia vaikutuksia.

Tavaravarastojen pieninä pysyttäminen.

Pula-aikana tulisi osuuskauppojen entistä enemmän kiinnittää huomiota tavaravarastojen laatuun ja kokoonpanoon. Vaikka, kuten aikaisemmin on osoitettu, osuuskauppojen tavaravarastot

ovatkin pulavuosina osoittaneet supistumistaipumusta, on sanottava, että ne edelleenkin ovat liian suuret ja että niihin on kiinnitetty liian paljon pääomia. Vuoden 1930 K. K:n edustajakokous määritteli osuuskauppain pääomakysymyksestä hyväksymässään päätöslauselmassa kohtuulliseksi sellaisen tavaravaraston, joka ei, tuotantolaitosten varastoja lukuunottamatta, nouse yli 20 %:n vuosimyynnistä. Poikkeus sallitaan ainoastaan vaikeiden liikennesuhteiden takana tai muuten erikoisasemassa oleviin myymälöihin nähden. Vuoden 1930 lopussa ainoastaan 17 osuuskaupalla oli tavaravarasto, joka oli alle 20 %:n liikevaihdosta; 30 osuuskaupan tavaravarasto oli 20—25 %, 39 osuuskaupan 25—30 %, 21 osuuskaupan 30—35 % ja 5 osuuskaupan 35—40 %. Tosin tämä tilasto ei anna täysin oikeata kuvaa, sillä prosenttilukuja laskettaessa on otettu huomioon myöskin tuotantolaitosten varastot. Mutta vaikka ne erotettaisiinkin pois, ei tulos muuttuisi kovin paljon.

Nykyisenä pula-aikana on osuuskauppojen hoitajien paljon harkitsevammin kuin tähän saakka katsottava, ettei tavaroita hankita liian suurissa erissä. Kunkin tavaran hankintamäärän täytyy suhtautua menekkiin siten, että hankittu määrä kestää varastossa vain kohtuullisen ajan. On kuitenkin syytä pula-aikanakin teroittaa liikkeen hoitajille, ettei tavaravarastoa pienennettäessä saa antaa yleisesti kysytyjen tarvikkeiden loppua, kuten toisinaan on tapahtunut. Varaston kohtuullisena pysyttämiseksi on hyödyllistä järjestää osuuskauppain tavarakirjanpito sellaiseksi, että siitä voidaan saada helposti selville, kuinka paljon eri tavaroita on varastossa ja kuinka suuri niiden menekki on. Sen avulla kunnollinen liikkeenhoitaja voi myös järjestää asiat niin, että vaikka varasto onkin pieni, siinä on kuitenkin joka aika saatavana niitä tavaroita, joita osuuskauppa on ryhtynyt myymään ja joilla on menekkiä.

Tässä yhteydessä on syytä teroittaa osuuskauppain liikkeenhoitajain ja hallintoelinten mieliin eräitä muitakin keinoja, joiden avulla voidaan valvoa, ettei osuuskaupan tavaravarasto nouse

liian suureksi. Tällaisena keinona on ensinnäkin mainittava käyttökelpoisten menekkitilastojen järjestäminen sillä tavalla, että pidetään jatkuvasti luetteloja myöskin siitä, kuinka paljon vuoden kuluessa on hankittu eri tavararyhmiin kuuluvia tarvikkeita. K. K:n taholta on pulan aikana annettu osuuskaupoille ohjeita siitä, mitenkä tällainen menekkitilasto olisi järjestettävä ja kuinka sitä olisi käytettävä. Sen mukaan osuuskaupan varasto olisi ryhmiteltävä K. K:n inventoimisohjeissa määritellyllä tavalla, jonka lisäksi siinä mainitut ryhmät voidaan jakaa vielä alaryhmiin. Tällaisen tilaston avulla saadaan selville, kuinka nopeasti tavaravaraston eri ryhmät ja alaryhmät vaihtuvat sekä mitkä niistä mahdollisesti ovat liian runsaat ja kaipaavat siis supistamista. — Tavaravarastojen supistamiseksi on myös välttämätöntä, että ei pidetä silmällä ainoastaan liikkeen keskusvarastoa, vaan kiinnitetään nimenomaan huomiota myös myymäläin varastoihin, jotka useassa tapauksessa edelleenkin ovat kohtuuttoman suuret, siitä huolimatta että pitkät ja vaikeakulkuiset matkat eivät aina ole tämänlaatuista käytäntöä puolustamassa. Jotta myymäläin varastojen vaihtumisnopeus saataisiin mahdollisimman suureksi, on tarpeellista määrätä osuuskaupan jokaista myymälää varten se korkein raja, johon sen arvo saa nousta. Ylimmän rajan määrittämisessä on luonnollisesti tarkoin arvioitava myymälän toiminnan laatu, sen mahdolliset tarpeet, maantieteellinen asema yms. seikat. K. K:n v:n 1930 edustajakokouksessa hyväksytyssä, pääomakysymystä koskevassa päätöslauselmassa on tarkemmin lausuttu, kuinka suuri erilaisen myymäläin varasto saa olla. Myymäläin varastojen ylintä rajaa määriteltäessä tulee kuitenkin pitää silmällä, että se toteutetaan oikealla tavalla, niin että ei esim. supisteta varastoa nopeasti vaihtuvan tavararyhmän kustannuksella. Sen vuoksi sitä toteutettaessa on jokaista myymälää varten laadittava pysyvä varaston jaoittelu, s.o. on tarkoin määriteltävä, kuinka suuren osan eri tavararyhmät saavat varaston kokonaismäärästä muodostaa. Tässä jaoittelussa ei riitä yksistään ryhmien edeltäkäs-

määrääminen, vaan on laadittava yksityiskohtainen tavarain laatu- ja määräluettelo. — Edelleen on syytä mainita eräästä keinosta, joka sekin on omansa jossakin määrin vaikuttamaan tavaravarastoja pienentävästi. Tämä menetelmä on sivuliikkeiden tavaratilausten järjestäminen määräaikaisesti ja kirjallisesti tapahtuvaksi. Tilausten hoidossa vielä yleinen kurittomuus on omansa m.m. johtamaan tarpeettomain tavaramäärien varastossapitoon. K.K:ssa on suunniteltu osuuskauppojen tavaratilausten teko tapahtuvaksi sillä tavalla, että myymäläin olisi tilattava, määrättyjä poikkeuksia lukuunottamatta, tavaroita ainoastaan kerran viikossa ja tehtävä tällöin tilauksensa kirjallisesti, poikkeuksena kuitenkin sellaisten tavarain tilaukset, joita myymälät eivät säännöllisesti pidä varastossaan tai jotka jonkin tilapäisen syyn johdosta kesken loppuvat varastosta. Tällainen menetelmä johtaa siihen, että myymälänhoitaja, laatiessaan kirjallista tilaustaan, joutuu yksityiskohtaisemmin arvioimaan, kuinka paljon mitäkin tavaraa saattaa mennä kaupaksi siihen mennessä, jolloin hän jälleen voi uudistaa tilauksensa. Se pakottaa myöskin tavarain hankintaa hoitavan henkilön tarkemmin punnitsemaan, mitä tavaralaatuja osuuskaupan varastoon on tilattava ja kuinka paljon niitä on tilattava. — Jonkin verran voidaan tavaravarastoa pienentää ja ennen kaikkea liikevaihtoa lisätä, jos n.s. sesonkitavarain suhteen menetellään siten, että ne myyntikauden lopussa pakataan kokoon ja samalla laaditaan tarkat luettelot niiden laaduista ja määristä. Tätä luetteloja on laadittava kaksi kappaletta, joista toinen lähetetään liikkeen keskuspaikkaan. Tällaisen luettelon perusteella voi liikkeen johto olla selvillä siitä, kuinka paljon liikkeessä on sesonkitavaroita myyntikauden lopussa. Tarkoituksenmukaisinta olisi, että eri myymälöissä pakatut ja luetteloidut sesonkitavarat siirrettäisiin kokonaisuudessaan keskusvarastoon, joka siten helpommin voisi ne uudelleen jakaa eri myymäläin kesken seuraavan myyntikauden alkaessa.

Vielä on syytä mainita eräästä järjestelystä, joka olisi

omansa pienentämään osuuskaupan tavaravaraston määrää. Tämä seikka on tarpeettoman monien tavaralaatujen pitäminen varastossa. Onhan tunnettua, että Suomen osuuskaupoissa on tavaralaatujen lukumäärä paljon suurempi kuin monissa muissa osuuskauppamaissa. Meillä on muutamissa osuuskaupoissa tavaralaatuja aina 6—8,000, kun taas esim. Saksassa monet osuuskaupat tulevat toimeen 8—900 tavaralaadulla. On kuitenkin selvää, että Suomen osuuskaupat eivät pääse näin vähällä määrällä tavaralaatuja, koska niiden toiminta on huomattavaksi osaksi toisenlaista kuin muissa maissa. Osuuskauppain toimintahan on ulkomailla etupäässä elintarvikkeiden välitystä, kun se sen sijaan meillä pääasiassa on sekatavarakauppaa. Kuitenkin on sanottava, että osuuskauppamme ovat useasti menneet varastojensa monipuolistamisessa liiallisuuksiin, hankkiesaan varastoon sellaisiakin tavaroita, joita vain harvoin kysytään. Pula-aikana olisi osuuskauppain tähänastista tiukemmin pyrittävä siihen, että ne eivät varastossaan pitäisi niin monia tavaralaatuja kuin tähän saakka. Useat osuuskaupat ovat jo tähänkin saakka hyvällä menestyksellä menetelleet siten, että ne ovat toimittaneet ostajilleen vain tilauksesta sellaisia tavaroita, joita vain harvoin kysytään ja joita ei siis kannata varastossa pitää. Tämä tapa olisi otettava yleisestikin käytäntöön, ja se voitaisiin helposti toteuttaa toimittamalla myymälöihin luetteloita ja näyttekokoelmia sellaisista tavaroista, joita tilauksesta toimitetaan. — Toisellakin tavalla voivat osuuskaupat pyrkiä samaan tulokseen. Ne voivat alkaa noudattaa sitä menetelmää, joka on käytännössä useissa Saksan osuuskaupoissa. Niiden sekatavaramyymälöissä myydään tavallisesti vain jokapäiväisiä, nopeasti vaihtuvia kulutustavaroita. Niiden varastoissa ei ole yleensä edes halvempia pumpulikankaita, puhumattakaan villakankaista ja kengistä, mistä johtuu, että Saksan osuuskauppain sekatavaramyymäläin tavaravarastot vaihtuvat 15—20, jopa 30 kertaakin vuodessa, kun vastaava vaihtumisnumero on meillä yleensä vain 4—6. Saksassa voidaan kuitenkin kuluttajain tarpeita palvella

melko hyvin, kun osuuskaupat ovat edellämainitulla tavalla varustettujen sekatavaramyymäläin lisäksi varustaneet toimintapiirinsä keskukseseen yhden sellaisen myymälän, jonka tavaravarasto on mahdollisimman monipuolinen. Tällainen myymälä on tavallisesti n.s. tavaratalo, josta siis kuluttajat voivat saada kaikkia kysymiään tarvikkeita. Kauempana olevien jäsenten velvollisuutena on käydä ostamassa harvemmin tarvitsemansa erikoistavarat k.o. tavarataloista. Samansuuntaista menettelyä voi ajatella sovellettavaksi meikäläisissäkin osuuskaupoissa. Sen sellaisenaan käytäntöön ottaminen ei kuitenkaan saata olla pitkiin aikoihin mahdollista. Harvaan asutussa maassamme ovat matkat liikkeiden keskuksiin niin pitkät, etteivät ostajat voi käydä keskusmyymälöissä yhtä useasti, kuin on asianlaita Saksassa. Siksi on Suomen osuuskauppojen sekatavaramyymäläin varastojen pakostakin oltava monipuolisempia. Kuitenkin voitaisiin meillä ilmeisesti haittaa miltei kaikkialla sekatavaramyymälöistä poistaa kengät ja kalliit villakankaat sekä muut harvemmin kysytyt tavaralajit, joita sen sijaan voisi saada tärkeimmissä keskuspaikoissa olevista myymälöistä. Tälläkin tavalla voitaisiin epäilemättä sangen huomattavasti supistaa osuuskauppain tavaravarastoja.

Velkakauppa on lopetettava.

Kuten edellisessä luvussa olevasta tilastosta näkyy, on velkakauppa edistysmielisissä osuuskaupoissa pula-aikana lisääntynyt ja näin eri toten viime vuonna, jolloin sekä yksityisille että ryhmäostajille myönnetty luotto melkoisesti kasvoi. Pula-ajan haitallisten vaikutusten torjumistoimenpiteitä pohdittaessa on ilmeisesti klinitettävä huomiota myöskin tähän seikkaan.

Käteismaksun periaate on omaksuttu ainakin periaatteessa kaikkien maiden osuuskauppaliikkeessä. Niin myöskin meidän maassamme ovat osuuskaupat sen hyväksyneet ottamalla sääntöihinsä määräyksen, että osuuskauppa myy tarvikkeita ainoastaan käteismaksulla. Käytännössä on kuitenkin tästä periaat-

teesta monesti poikettu. Kun kilpailevat liikkeet myyvät tavaroita velaksi, pelkäävät monet osuuskaupat liikevaihtonsa vähenevän, jos ne kieltäytyvät velaksi myynnistä. Varsinkin näin on asiantaita sellaisilla seuduilla, missä yleinen köyhyys on tuonut velka-kaupan käytäntöön. Yleisten kulutustarvikkeiden velaksimyynnin ohella esiintyy määrätynluontoisten tarvikkeiden velaksimyyntiä sielläkin, missä velkakauppa yleensä ei ole käytännössä. Niinpä myydään velaksi varsinkin rakennustarpeita sekä käsityöläisten ja maanviljelijäin ammattitarvikkeita. Kaikki osuuskaupat antavat kaikenlaisia tarvikkeita n.s. ryhmäostajille, tavallisesti kuukausittaista maksua vastaan.

Velkakauppakysymystä on jo aikaisemmin käsitelty edistysmielisten osuuskauppojen yhteisissä kokouksissa. Vuoden 1925 edustajakokouksessa hyväksyttiin velkakaupasta laajahko päätöslauselma, jossa asetuttiin jyrkän kielteiselle kannalle kaikkien taloustarvikkeiden velaksimyyntiin nähden ja velvoitettiin hallintoelimet valvomaan, että niiden myynnissä käteisperiaatetta seurataan. Myöskin muiden tarvikkeiden välityksessä on edustajakokouksen päätöksen mukaan ainoastaan käteiskauppa sallittu. Poikkeus-asemaan voidaan asettaa ainoastaan maataloustarvikkeiden välitys, jossa luoton myöntäminen voi pakottavissa tapauksissa tulla kysymykseen. Nin ikään myönnettiin päätöslauselmassa mahdollisuus poiketa käytännöllisistä syistä käteismaksusta myytäessä ryhmäostajille sekä rakennustarpeita rakentamiseen ryhtyneille jäsenille sikäli, että näiltä ostajilta peritään saatavat kuukausittain.

Nykyisenä pula-aikana on syytä osuuskauppojen hallintoelinten ja vastuunalaisten toimihenkilöiden mieliin teroittaa, että on välttämätöntä pitää kiinni käteismaksuperiaatteesta. Vaikka tällaisena aikana saattaa tuntua vaikealta kieltää luottoa puutteeseen ja hätään joutuneilta ostajilta, on pidettävä mielessä, että velaksimyynti on sääntönä ottaen turmiollista myöskin ostajalle. Velaksiostajan talous joutuu useasti hunningolle, kun hän kuluttaa sellaisia varoja, joita hän ei ole vielä ansainnut. Mutta vielä

vahingollisempaa velkakauppa on itselleen osuuskaupalle. Velkakaupan harjoittaminenhan merkitsee osuuskaupan maksukyvyyn huonontamista, kun sen käyttövaroja kiinnitetään siten, että niistä ei osuuskaupalle tule mitään tuottoa. Lisäksi velkakauppa on aina omansa tuottamaan osuuskaupalle tappioita perimättä jääneiden saatavien kautta. Harjoitettiinpa velkakauppaa vaikka kuinka rajoitetussa muodossa, jää nim. joka vuosi osa saatavista perimättä. Tämä haitta on erityisen tuntuva sellaisena aikana kuin nykyinen, jolloin jäsenten on paljon vaikeampi kuin normaalaisina aikoina maksaa tavaravelkansa.

Eryteisesti on velkakaupan harjoittaminen arveluttavaa siinä tapauksessa, että osuuskauppa harjoittaa säästökassaliikettä. Se saattaa helposti vaarantaa osuuskaupan aseman siinä määrin, että talletukset eivät ole enää täysin turvattuja. Tänä aikana on entistä välttämättömämpää kiinnittää tähän seikkaan huomiota. Näin on asianlaita myöskin siitä syystä, että osuuskauppaliikkeen vastustajat käyttävät hyväkseen niitä tapauksia, jolloin jokin säästökassaliikettä harjoittava osuuskauppa vastoin keskusjärjestöjen ohjeita ryhtyy velkakaupan harjoittamiseen. Siinä ponsi-lauselmaehdotuksessa, joka K. K:n hallintoneuvoston puolesta esitetään K. K:n tämän vuoden edustajakokoukselle, onkin kohta, jonka mukaan säästökassaliikettä harjoittavien osuuskauppojen on tästä lähtien ehdottomasti kieltäydyttävä velkakaupasta.

Nykyisenä pula-aikana on siis osuuskauppojen syytä entistä tarkemmin pitää huolta siitä, että ne eivät harjoita velkakauppaa, mikäli on kysymys yleisistä kulutustarvikkeista.

Kiinteistö- ja kalustopolitiikka.

Olemme edellisessä luvussa jo maininneet, millä tavalla edistysmielisten osuuskauppain käyttöomaisuus on kehittynyt viimeisten kolmen vuoden aikana. Olemme huomanneet, että tämän omaisuuserän suhde kaikkeen hallussaolevaan omaisuuteen on vuosi vuodelta noussut.

Tämä tällainen kehitys on pidettävä mitä vahingollisimpana edistysmielisten osuuskauppain menestykselliselle toiminnalle. Ensinnäkin käyttöomaisuuden suhteellinen kasvu merkitsee osuuskauppojen likviditeetin eli suorituskykyisyyden huonontumista. T.s. osuuskaupat eivät käyttöomaisuuden ollessa runsas kykene helposti suoriutumaan veloistaan, koska varsinkin kiinteistöjä on vaikea nopeasti muuttaa rahaksi. Vielä tärkeämpi seikka on se, ettei käyttöomaisuuteen kiinnitetty liikepääoma tuota mitään tuloa, vaan on liiketaloudellisesti "kuollutta". Meikäläinen kehityksen suunta on sitä arveluttavampi, kun meillä on, kuten eritoten pääomakysymyksen selvittelyn yhteydessä on osoitettu, aikoja sivuutettu se käyttöomaisuuden yläraja, joka voidaan pitää liiketaloudellisesti sallittuna. Kun liiketalousopissa pidetään normaalisena, että kauppaliikkeen hallussa olevasta omaisuudesta on korkeintaan 20 % oleva käyttöomaisuutta, on todettava, että jos kohta edistysmielinen osuuskauppaliike ei olekaan pelkkää kauppaliikettä, vaan harjoittaa myöskin huomattavasti tuotantoa, sen käyttöomaisuuden suhde koko omaisuuteen ei ole liiketalousopin vaatimusten mukainen. Seurauksena tästä kehityssuunnasta on ollut, paitsi suorituskykyisyyden huonontumista, korkomenojen ja kiinteistö- ja kalustopoistojen kasvaminen melkein pä vuosi vuodelta. Edellisessä luvussa julkaistussa asetelmassa näkyvät korkojen määrät, jotka pääasiassa ovat käyttöomaisuuden aiheuttamia, osoittavat, miten kalliiksi osuuskauppaliikelle edellä todettu nurinkurinen kehitys on käynyt. Samaa on sanottava myöskin osuuskauppojen kiinteistö- ja kalustopoistoista.

Pula-aikana on välttämätöntä vihdoin tehdä täyskäännös edistysmielisten osuuskauppain kiinteistöpolitiikassa. Kiinteän omaisuuden ja koko omaisuuden välinen suhdeluku ei saa enää huonontua. Osuuskauppojen johtohenkilöiden ja hallintoelinten on noudatettava toiminnassaan sellaista ohjetta, että heidän on kiinteätä omaisuutta hankittava niin vähän kuin mahdollista. Mieluimmin siitä on nykyisenä aikana kokonaan luovuttava. Milloin se kuitenkin on välttämätöntä, on tarkoin suunniteltava

hankinnan kannattavuus sekä tutkittava, onko liikkeellä sellaisia pääomia, jotka voidaan käyttöomaisuuden hankintaan käyttää. Mitä periaatteita kiinteistöjen hankinnassa on noudatettava, siinä suhteessa on ohjeita K. K:n v:n 1924 edustajakokouksessa hyväksytyssä osuuskauppojen kiinteistö- ja rakennuspolitiikkaa koskevassa päätöslauselmassa sekä v. 1930 osuuskauppain pääomakysymyksestä hyväksytyssä päätöslauselmassa. Nimenomaan on syytä teroittaa, että osuuskauppain on noudatettava niissä lausuttua ohjetta, että kiinteistöjen ostoon, uusien rakennusten rakentamiseen ja huomattavasti pääomia kysyvien kalustojenkin hankkimiseen on ryhdyttävä vasta sen jälkeen, kun K. K:n johtokunta on hankesuunnitelmasta antanut myönteisen lausunnon.

Toiminnan laajentaminen.

Pula-aikana herää helposti kysymys siitä, että olisi kohotettava liikevaihtoa toimintaa laajentamalla: joko perustamalla uusia myymälöitä tai uusia tuotantolaitoksia. Tässä suhteessa on kuitenkin osuuskauppojen pula-aikana oltava äärimmäisen varovaisia. Ensinnäkin kannattavuuslaskelmat saattavat helposti pettää. Toisekseen on ehdottomasti pidettävä kiinni siitä, että ne vaatimukset, joita v:n 1930 edustajakokouksen päätöslauselman mukaan on osuuskaupalle liikettä laajennettaessa asetettava pääomallisessa suhteessa, ovat täytetyt. Muuten saattaa viimeinen villitys tulla ensimmäistä pahemmaksi. Luonnollisesti on uusia toimipaikkoja tai toimialoja suunniteltaessa aina myöskin hankittava K. K:n johtokunnan lausunto tällaisista suunnitelmista.

Kuitenkin on syytä mainita, että sellaisissa osuuskaupoissa, joiden pääomakysymys on tyydyttävästi ratkaistu, saattaa ajatella liikevaihdon kohottamiskeinona pula-aikanakin erään uuden toiminnanhaaran alullepanemista. Tarkoitamme ruokatavara-kauppaa, siis leipä-, maito- ja lihatavaramyymäläin perustamista. Meillähän osuuskauppaliike on ollut siinä suhteessa poikkeusasemassa muiden maiden osuuskauppaliikkeisiin nähden, että

siinä on toiminta yleensä aloitettu perustamalla sekatavaramyymälöitä. Muissa maissahan asianlaita on ollut tavallisesti kokonaan toinen. Osuuskauppatoiminta on siellä aloitettu perustamalla edellämainittuja ruokatavaramyymälöitä. Useasti se toiminnan ala, mitä me sanomme sekatavarakaupaksi, on kokonaan olematon tai hyvin vähäinen. Vasta viime vuosina on meillä tässä suhteessa alkanut muutos tapahtua. V. 1930 oli edistysmielisillä osuuskaupoilla erilaisia ruokatavaramyymälöitä:

Ruokatavaramyymälöitä	38
Liha- ja leikkelemyymälöitä	71
Leipä- ja maitomyymälöitä	134

Lisäksi oli varsin monilla osuuskaupoilla ruokatavaraosastoja.

Kuten ylempänä jo mainittiin, voivat ne osuuskaupat, joilla on riittävästi liiketoiminnan laajentamiseen soveltuvia pääomia, ajatella ruokatavarakaupan e. m. lajien harjoittamiseen ryhtymistä. Missä pääomakysymys sen sijaan on vielä tyydyttävästi ratkaisematta, siellä on tuollaiseen toimintaan ryhtyminen lykätävä. Ruokatavarakauppaan ryhtyminen edellyttää nim., että se on kunnolla pantava alkuun, on m. m. hankittava siistit myymälät ja siisti kalusto, jotta ruokatavarakaupan harjoittamiseen ryhtymällä saavutetaan sen tarkoitus: liikevaihdon lisääminen. Missä tällä lailla voidaan päästä alkuun, siellä k. o. toimenpide saattaa olla, kuten ylempänä mainittiin, hyvin paikallaan. Kokemushan on osoittanut, että ruokatavarakauppa oikein harjoitettuna voi muodostua osuuskaupalle varsin kannattavaksi liikkeenhaaraksi.

Työehtopolitiikka.

Eräs osuuskauppaliikkeen omaksumista tärkeimmistä periaatteista on se, että tavarat myydään n. s. päivän hintoihin. Käytännöllisessä liiketoiminnassa tämän periaatteen toteuttaminen merkitsee erikoisesti sitä, että osuuskaupan kaupan pitämien tavara- myyntihinnat eivät saa olla korkeampia kuin niiden kanssa

kilpailevien liikkeiden hinnat. Jätämme kuitenkin tässä syrjään n.s. likakilpailun, joka varsinkin pula-aikana rehoittaa ja jonka alihintain kanssa osuuskaupankin on aina mahdoton ja turha yrittääkin kilpailla. Sääntönä on pidettävä, että osuuskaupain on voitava pysytellä päivän hinnoissa ja pikemminkin niiden alareunalla, mikäli on kysymys samoista tavaralaaduista.

Välittömänä seurauksena edellä esitetystä periaatteesta johdetaan, että osuuskaupallisten liikelaitosten tulee olla kaikissa suhteissa organisoituja ensiluokkaisella tavalla. Niiden toimintaa ei saa haitata mikään sellainen pysyväinen virhe, joka aiheuttaisi niille kustannuksia niin paljon, ettei näitä kustannuksia voitaisi peittää muulla tavoin kuin kohottamalla myyntihintatasoa paikallisen hintatason yläpuolelle tai edes ylärajalle. Liike-elämä on yhtämittaisten vaihtelujen alainen. Jatkuvasti tapahtuu menettelytapojen tarkistusta ja uudistamista. Sen vuoksi osuuskauppaliikkeessäkin on aina oltava varuillaan ja valppaasti seurattava, etteivät noudatetut menettelytavat pääse muodostumaan ympäristössä vallitsevaan kilpailuun verrattuina liian raskaiksi. Sellainenkin mahdollisuus on nim. olemassa, sillä osuuskauppaliikkeellä on eräitä sellaisia periaatteellisia velvollisuuksia, jotka aiheuttavat sille kustannuksia ja jotka voivat vaikuttaa haitallisesti sen kilpailukykyisyyteen. Näistä velvollisuuksista on mainittava m.m. pyrkimys kohottaa myymäläkulttuuria ja saattaa erittäinkin elintarvikkeiden ja nimenomaan ruokatavarain käsittely korkeita terveydenhoidollisia vaatimuksia vastaavalle kannalle. Niin ikään osuuskauppaliike yleensä katsoo velvollisuksiinsa kuuluvan myöntää mahdollisimman kunnolliset palkka- ja työolot sen palvelukseen otetuille henkilöille. Lisäksi sen ohjelmaan kuuluu useammanlaisen sosiaalisen huollon ja avun järjestäminen jäsenjoukoille, mikäli mahdollisuudet kulloinkin sallivat.

Kosketeltuja periaatteita on yleensä sovellettu käytäntöön oikealla tavalla. Edistysmieliset osuuskaupat ovat tosin laajentaneet liiketoimintaansa monista pakottavista syistä niin nopeasti, etteivät niiden omat varat ole ehtineet kenties kasvaa aivan sa-

massa suhteessa. Myymäläkultuurin ja hygienisten vaatimusten varteenottamisella ja noudattamisella on epäilemättä ollut osansa tässä kehityksessä. Mutta v. 1930 hyväksyty ja nyttemmin toteuttamisasteella oleva pääomaohjelma tulee melkoisen pian poistamaan kaikki ne haitallisilta näyttävät vaikutukset, jotka rohkeasta laajennustoiminnasta ovat olleet seurauksena.

Vaikeammin järjestettävältä näyttää sen sijaan toisen edellä mainitun vaatimuksen täydellinen soveltaminen käytännölliseen liiketoimintaan. Tämä johtunee osaksi siitä, että edistysmielisen osuuskauppaliikkeen kannattajain enemmistö asettaa nimenomaan henkilökunnan työ- ja palkkaolojen järjestämisessä osuuskaupoilleen korkeat vaatimukset. Osaksi tästä sekä lisäksi myöskin siitä syystä, että edistysmielisen osuuskauppaliikkeen henkilökunta on melkoisen tarkoin ammatillisesti järjestynyttä, ovat olot kehittyneet tässä suhteessa sille asteelle, että edistysmielisten osuuskauppain on entistä enemmän ryhdyttävä tutkimaan, onko kehitys ollut joka suhteessa oikea. Tähän velvoittaa lähinnä se seikka, että työkustannukset edistysmielisissä osuuskaupoissa ovat eritoten viime vuosina kasvaneet määrälleen ja suhteellisesti niin nopeasti, etteivät k. o. osuuskaupat ajanoloon voi noudattaa edempänä selostettua peruseriaatettaan tavarain myyntihintojen määräämisessä. Erikoisen suuren merkityksen antaa työkustannuskysymykselle lisäksi se, että ne muodostavat niin suuren osan kaikista kustannuksista. Kuten aikaisemmin on mainittu, olivat ne nim. v. 1930 kaikista osuuskauppain kustannuksista noin puolet eli tarkemmin sanoen 50.1 %. Jos näin ratkaisevasti suurin kustannusryhmä on kehitetty virheellisellä tavalla, on yleensä hyvin vaikeata muiden kustannusten tarkistuksella ja supistamisella pitää tasapainoa yllä ja säilyttää kilpailukykyisyyttä.

Edellä sanotusta ja siitä, mitä aikaisemmin on esitetty työpalkkain kehityksestä viime vuosina edistysmielisissä osuuskaupoissa, selviää, että hallintoelinten on kiinnitettävä mitä vakavinta huomiota tärkeimpään kustannuserään, työkustannuksiin ja

eritoten työpalkkoihin. Luonnollisesti edellyttää osuuskauppojen esiintyminen esikuvallisena työnantajana, että ne eivät ilman pakkoa pyri pula-aikanakaan työntekijänsä reaalipalkkain tasoa alentamaan. Mutta niiden on palkkapolitiikassaan otettava huomioon, että rahan ostovoima on nykyisen pulan aikana melkoisesti muuttunut sen johdosta, että hintataso on niin huomattavasti laskenut. V:n 1930 joulukuussa elinkustannusindeksi oli 1085 ja v:n 1929 joulukuussa 1207, joten siis elinkustannusindeksi on vuodessa laskenut 11.4 %:lla. V:n 1928 marraskuussa oli elinkustannusindeksi 1262, joten se v:n 1930 joulukuuhun mennessä oli laskenut 16.5 %:lla. Kun hintataso on lyhyessä ajassa näin huomattavasti laskenut ja todennäköisesti tulee vieläkin edelleen laskemaan, ei ole pidettävä kohtuuttomana, jos sellaisissa osuuskaupoissa, joissa liikekustannusprosentti osoittaa nousua, työpalkat alennetaan ainakin rahan arvon muuttumisen mukaisesti. Vieläpä saattaa puolustaa sellaistaakin toimenpidettä, että siellä, missä kannattavuuslaskelmista käy selville, että liike on joutumassa selviämättömään ahdinkoon ja missä muiden liikekustannusten alentaminen ei ole mahdollinen tai omansa riittävää korjausta aikaansaamaan, suoritetaan tätäkin huomattavampia palkkain alennuksia. Voi pitää kohtuullisena, että tällainen muutos pannaan toimeen juuri edistysmielisissä osuuskaupoissa, koska niissä palkkataso edellämaituista syistä on korkeampi kuin muissa samalla alalla toimivissa liikkeissä.

Työpalkkain järjestelyssä on syytä pitää mielessä eräitä kokemuksia siitä, kuinka korkealle työkustannukset saavat nousta osuuskauppain eri toimintahaaroissa. Mitä ensinnäkin myymälöihin tulee, niin useiden vuosien kokemus osoittaa, että niissä palkat nousevat n. 31 %:iin niiden tuottamasta bruttoylijäämästä. Mainittua määrää kohottaa jonkin verran erikoismyymäläin korkeampi palkkataso. Voidaankin sanoa, että työkustannukset tavallisessa sekatavaramyymälässä eivät saa nousta ainakaan sannottavasti yli 25 %:n niiden saavuttamasta bruttoylijäämästä. Liikevaihtoon verrattuna vastaa palkkain määrä tällöin noin 3 %.

Jos palkkain osuus erittäinkin sellaisissa sekatavaramyymälöissä, joissa bruttoylijäämä vallitsevan alhaisen hintatason vuoksi on keskinäkertaista pienempi, on edellämainittua määrää korkeampi, muodostuu myymälän tulos helposti tappiolliseksi.

Liikkeenhoidollisessa mielessä on jokaista toimipaikkaa käsiteltävä erillisenä yrityksenä, jonka on oltava itsekannattava. Sen vuoksi onkin lähdettävä siitä kannasta, että yksityisten myymäläin ei ole sallittava korkeiden työkustannusten tai muiden syiden vuoksi jatkuvasti toimia tappiollisina. Hoito- ja työkustannuskysymys on jokaisessa toimipaikassa järjestettävä niin, ettei sen kohtuuttomuus tee myymälää kannattamattomaksi ja aiheuta rasitusta liikkeen kokonaisuudelle. On tietenkin olemassa sellaisia epäonnistuneesti suunniteltuja myymälöitä, joiden toimintaa ei tässä käsitellyn asian onnellisinkaan ratkaisu voi tehdä kannattavaksi. Tällöin onkin palkkoja määriteltäessä otettava lähtökohdaksi liikevaihto ja bruttoylijäämä ja järjestettävä työvoima sen mukaan, etteivät siitä johtuvat työkustannukset nouse yli 3 %:n myymälän liikevaihdosta ja etteivät ne myöskään ainakaan sanottavasti ylitä 25 % toimipaikan tuottamasta bruttoylijäämästä. Poikkeukselliseen asemaan on luonnollisestikin asetettava erikoistavarain myyntipaikat, kuten rohdos-, jalkine- ja lyhyttavaramyymälät, joissa palkkakustannusten osuus voi nousta jopa 50 % korkeammaksi kuin varsinaisissa sekatavaramyymälöissä.

Konttorien ja varastojen työkustannusten määrittelyä varten on vaikeampi esittää ohjeeksi saavutettuun kokemukseen perustuvia tietoja. Vuosilta 1928 ja 1929 kootut tilastot osoittavat, että työkustannukset konttoreissa nousevat keskimäärin koko maassa 0.9 %:iin osuuskauppain yhteisestä myyntimäärästä. Mainittu prosenttiluku ei kuitenkaan ole täysin paikkansapitävä, sillä useissa tapauksissa, erittäinkin maaseutuosuuskaupoissa, konttorihenkilökunta osallistuu myös myyntityöhön. Vaatimuksena voidaan kuitenkin pitää, ettei konttorityövoimalle — liikkeen johtoon kuuluvat henkilöt tällöin mukaan luettuina — makseta palk-

kaa yli 1 %:n liikevaihdosta. Mainitun määrän suhteen on vielä huomattava, että se on ehdottomasti ylin raja, johon tässä suhteessa voidaan mennä. Useissa hyvin hoidetuissa liikkeissä nousee tämä kustannuserä ainoastaan 0.6—0.8 % liikevaihdosta.

Keskusvarastojen palkkamenot ovat vv. 1928—29 olleet 0.6 % liikevaihdosta. Tähän määrään sisältyvät myöskin kuljetushenkilökunnalle maksetut palkat. Keskimääräinen prosenttiluku on tässä tapauksessa kuitenkin kokonaan harhaan johtava. On nimittäin niin, että useilla liikkeillä ei ole ollenkaan erikoista varasto- ja kuljetushenkilökuntaa, vaan suoritetaan nämä tehtävät joko muiden toimien ohella tai teetetään tilapäisellä työvoimalla, joista aiheutuneet kustannukset eivät ole tulleet esille keskusvaraston palkkoina. Monien erilaisten tapausten perusteella voidaan kuitenkin havaita, että kysymyksessä olevat työkustannukset nousevat tavallisesti 0.5—1 %:iin riippuen siitä, kuinka hyvin tavarain käsittely kussakin tapauksessa voidaan järjestää ja kuinka etäällä liikkeen myymälät keskuspaikasta lukien sijaitsevat.

Ehdottoman tarkkoja ohjeita kahden viimeksimainitun kustannuserän määrämistä varten on vaikea antaa. Useimmissa osuuskaupoissa ovat olot näissä kohdin siinä määrin erilaiset, että oikeaan tulokseen pääsemiseksi on välttämättömästi tunnettava niissä vallitsevat erikoiset olosuhteet, koska lisäksi työkustannuksia määrättäessä on otettava tarkoin huomioon paikalliset olosuhteet, erilaisissa ammateissa vallitseva palkkataso ja lisäksi osuuskaupan n.s. kantokyky.

Kuten on jo edellä sanottu, on yllämainittuja ylimpiä eri toimihaarain kustannusrajoja pyrittävä olemaan ylittämättä sekä järkevällä työpalkkapolitiikalla että työtehoa lisäämällä. Viime-mainittu seikka ansaitsee vielä lisämainintaa. Siihen nähden on nim. edistysmielisissä osuuskaupoissa vielä paljon korjaamisen varaa. Olemmehan kyllä nähneet, että edistysmielisten osuuskauppain työteho on ylen vähän kohonnut kuluneina vuosina, samaan aikaan kuin palkat ovat monta vertaa enemmän nousseet. Viime aikoihin saakka on ollut eräitä edistysmielisiä osuuskauppoja,

joissa liikevaihto sellaisissakin myymälöissä, missä on ollut useampia myyjiä, on ollut huomattavastikin alle 20,000 markan henkilöä kohti. Erityisesti nyt pula-aikana on tässä suhteessa ryhdyttävä oloja puhdistamaan. Vaatimuksena on ensiksikin pidettävä, että liikevaihdon kutakin myymäläin toimihenkilöä kohti tulee nousta noin 40,000 markkaan kuukaudessa. On luonnollista, että sellaisissa myymälöissä, joissa on vain yksi henkilö, ei tähän määrään päästä, mutta kysymys onkin keskimäärästä. Toisekseen on vaadittava, ettei sellaisille myymälöille, joiden kuukautinen liikevaihto on alle 50,000 markan, järjestetä vakinaisia apulaisia.

Varsinaisten työpalkkain ohella on edistysmielisissä osuuskaupoissa muitakin työehdoista johtuvia tekijöitä, jotka ovat omansa lisäämään työkustannuksia tai sitten muuten tekemään osuuskaupan toiminnan hankalaksi. Sellaisina työehtoina, jotka aiheuttavat osuuskaupoille lisäkustannuksia, on mainittava erinäiset sosiaaliset menot, kuten ylityökorvaukset, sairaskorvaukset, avustukset kuolleen toimihenkilön omaisille ja vuotuiset lomat. Pula-aikana on erityisesti syytä teroittaa, ettei näissä suhteissa olemmentävä pidemmälle, kuin on määritetty siinä osuuskauppain työehtopolitiikkaa koskevassa alustuksessa ja ponsilauselmassa, joka esitettiin K. K:n vuoden 1929 edustajakokoukselle.

Vielä tärkeämpää on kuitenkin, että osuuskaupat työaikaan sekä liikkeen aukiolo- ja työskentelyaikaan nähden noudattavat niitä ohjeita, jotka mainitussa edustajakokouksessa hyväksyttiin. Nimenomaan on nykyisenä aikana pyrittävä saamaan korjausta osuuskauppain aukiolo- ja työskentelyaikaan. Edistysmielisten osuuskauppain myymäläin sekä kahvilain ja ruokalain aukioloaika on pyrittävä järjestämään sellaiseksi, että osuuskaupat eivät ole tässä suhteessa huomattavassa poikkeusasemassa paikkakunnan muihin kilpaileviin liikkeisiin verrattuina. Edellämainitussa alustuksessa osoitettiin, että melkein kaikki osuuskaupat noudattavat myymälöihin ja kahvila-ruokaloihin nähden lyhyempää aukioloaika, kuin minkä laki tekee mahdolliseksi. Varsinkaan ei ole

käytetty hyväksi lain suomaa oikeutta pitää maaseutumyymälöitä illalla auki klo 19:ään saakka. Eräät osuuskaupat sulkevat päinvastoin maaseutumyymälänsäkin arkipäivisin klo 17:lta ja lauantaisin klo 16:lta. Useimmat osuuskaupat tosin pitävät ainakin talvella myymälänsä auki siihen kellonlyömään saakka, minkä laki tekee mahdolliseksi, s.o. klo 18:aan. — Myöskin on huomattava epäkohta siinä, että osuuskaupat suurien juhlien aattoina sulkevat myymälänsä liian aikaisin. Tavallisin sulkemisaika on tällöin nimittäin klo 14. — Kolmantena epäkohtana puheenaolevien toimipaikkojen aukioloaikaan nähden on pidettävä juhla-aattojen liian suurta lukumäärää.

Liian lyhyt aukioloaika ei ole ainoastaan omansa vaikeuttamaan osuuskauppain kilpailukykyä, vaan se on myös monesti suorastaan kohtuuton ostavan yleisön kannalta. Varsinkin pienviljelijäväestön on useasti vaikea tehdä kesäisin ostoksiansa osuuskaupasta, jossa myymäläin aukioloaika on kovin lyhyt. Sama pitää toisinaan paikkansa myöskin teollisuustyöväkeen nähden. Melkeinpä kuin ajamalla ajetaan tuollainen väki kilpaileviin liikkeisiin. On selvää, että tuollaisesta politiikasta on nyt pulaa aikana koetettava päästä, kun on mietittävä keinoja, joilla voitaisiin vastustaa liikevaihdon alenemistaipumuksia.

Näin ollen on edistysmielisten osuuskauppojen pyrittävä siihen, että niiden myymälät pidettäisiin auki sekä talvella että myöskin kesällä lain rajaksi asettamaan kellonlyömään saakka sekä arkipäivisin että lauantaisin, elleivät paikkakunnan samalla alalla toimivat muut kilpailevat liikkeet ole myöskin ottaneet käytäntöön lain edellyttämää lyhyempää aukioloaika. — Juhlapäiväin aattoina ei myymälöitä ole suljettava ennen klo 16:ta, ja tällaisten juhla-aattojen lukumäärä on saatava supistetuksi kahteen, nim. joulun- ja juhannuksen aattoihin. — Mitä kahvila-ravintoloihin tulee, niin niidenhän aukioloajan määräävät kunnan viranomaiset. Niihin nähden on huomattava, että poikkeuksellinen sulkemisaika olisi tuleva kysymykseen vain joulun- ja juhannusaattoina, jolloin kahvila-ravintolat voitaisiin sulkea esim. klo 18:lta, sekä jouluna ja

vappuna, joina suurina juhlapäivinäkin kahvila-ravintolat olisi pidettävä jonkin tunnin ajan auki sellaisten perheettömien ihmisten varalta, jotka ovat osuusliikkeen ruokaloista ja kahviloista syömiseen nähden riippuvaisia.

Tässä yhteydessä on syytä kosketella myöskin leipätehtaiden ja leipomoiden työskentelyn alkamisaikaa. Kuten tunnettua, on työtä leipomoissa koskevaa lakia äskettäin muutettu siihen suuntaan, että varsinaiset työt voidaan aloittaa kello 5:ltä sekä erinäiset aputyöt jo aikaisemmin, jos sosiaaliministeriö siihen suostuu. Suurimmissa yksityisissä näkkileipätehtaissa sekä useissa muissa yksityisissä leipomoissa on jo käytetty hyväkseen kumpaa-kin lain suomaa oikeutta, niin että varsinaiset työt aletaan klo 5:ltä, taikinan alustajain työt klo 3:lta ja lämmittäjän y.m. aputyöläisten työt klo 4:ltä. Näin ollen on yksityisleipomoiden mahdollista m.m. saada tuotteensa aikaisemmin myymälöihin, kuin mihin osuuskaupalliset leipomot kykenevät. Jotta viimeksimainittu pystyisivät säilyttämään kilpailukykyisyytensä, on niiden välttämätöntä siirtyä samaan töiden aloittamisaikaan kuin paikkakunnan kilpailevat yksityisliikkeetkin.

Monissa osuuskaupoissa on edellämainittujen eri toimenpiteiden toteuttaminen kuitenkin vaikeata sen vuoksi, että työehdot ovat sidotut työehtosopimuksilla. Tosin sen jälkeen, kun Suomen ammattijärjestö ja useimmat ammattiliitot viime vuoden lopulla julistettiin hajoitetuiksi, on voitu katsoa niiden kanssa tehtyjen työehtosopimusten käyneen mitättömiksi. Näin ollen on edistysmielisillä osuuskaupoilla ollut tilaisuus ryhtyä neuvottelemaan niiden tilalle perustettujen uusien ammattiliittojen ja näiden alaisien osastojen kanssa sellaisten työehtosopimusten aikaansaamisesta, joissa olisi korjattu tähänastisten sopimusten sisältämät haitat. Kuitenkin ovat ne työehtosopimukset, joita edistysmieliset osuuskaupat ovat solmineet Suomen liiketyöläisten liiton kanssa, yhä edelleen voimassa, mikäli niitä ei ole nyttemmin irtisanottu.

Kun tämä liitto käsittää juuri sen alan työläiset, jossa palkkakustannukset ovat huomattavimmin nousseet ja jonka palkkakustannukset muodostavat verrattomasti suurimman osan työkustannuksista, ei edellämainitulla erinäisten työehtosopimusten raukeamisella ole ollut suurtakaan vaikutusta työkustannuksiin. Kysymyksessäolevalla alalla, s.o. myymäläin henkilökunnan työehtoihin nähden, on kuitenkin syytä myöskin koettaa vapautua nykyisten työehtosopimusten sellaisista määräyksistä, jotka ovat omansa suhteettomasti muihin kilpailijoihin verraten kohottamaan työkustannuksia joko suoranaisesti tai välillisesti. Tämän vuoksi on nykyiset Liiketyöläisten liiton kanssa tehdyt työehtosopimukset sa-
nottava irti, samalla tarjoutuen neuvottelemaan uudesta sopimuksesta.

Niin kauan kuin pula-aikaa kestää, on tällöin kuitenkin välttämätöntä saada uusiin työehtosopimuksiin ehto, joka takaa työpalkkain tarkistusoikeuden esim. joka puolen vuoden kuluttua. K. K:n johtokunta onkin viime aikoina ehdottanut työehtosopimukseen otettavaksi sellaista määräystä, jonka mukaan palkkatariffissa määritellyt palkat olisivat voimassa 6 kuukautta kerrallaan. Kummallakin sopimuspuolella olisi oikeus 1 kuukautta ennen määräajan päättymistä tehdä esitys palkkojen tarkistamisesta. Ellei tällaista esitystä tehtäisi, olisivat palkat sellaisinaan edelleen voimassa 6 kuukautta. Jos palkkojen tarkistuksessa ei sopimuspuolten välillä päästäisi yksimielisyyteen, olisi asia alistettava K. K:n ja Liiketyöntekijäin liiton keskinäisissä neuvotteluissa järjestettäväksi. Jollei näissäkään neuvotteluissa voitaisi asiasta sopia, ratkaisisi asian palkkalautakunta, johon kumpikin sopimuspuoli valitsisi kaksi jäsentä. Nämä jäsenet valitsisivat palkkalautakunnalle puolueettoman puheenjohtajan, mutta ellei vaa-
lista voitaisi sopia, määräisi puheenjohtajan kaupungissa raastuvanoikeus ja maalla kihlakunnan tuomari.

On tärkeätä teroittaa osuuskauppain hallintoelinten mieliin, että jollei työntekijäin taholta suostuta muuttamaan työehtoja edellä selostettujen periaatteiden mukaisiksi ja nimenomaan myönnyttä

palkkaolojen järjestelyyn puoli vuotta kestävällä sopimuksella, on osuuskauppojen oikeinta olla työehtosopimukseen menemättä.

Muiden liikekustannusten pienentäminen.

Myöskin muissa liikekustannuserissä kuin palkkakustannuksissa edistysmieliset osuuskaupat voivat tehdä huomattavia säästöjä. Osuuskaupat voivat ensinnäkin tehdä paljon säästöjä ajokuluissa tarkoituksenmukaisilla järjestelytoimenpiteillä. Olemme aikaisemmin puhuneet siitä, mitenkä olisi tärkeätä säännöstellä myymäläin tavaratilaukset ja -toimitukset. Tämä säännöstely edellyttää, että samalla säännöstellään myöskin tavarain lähetysajat, millä tavalla voidaan ajokuluissa saada huomattavia säästöjä. Lisäksi on syytä huomauttaa, että olisi kokeilemalla saatava selville, kuinka kauan ajo eri myymälöihin kunnollisesti suoritettuna kestää. Tällä tavalla voitaisiin saada kutakin myymälää varten jonkinlainen standardiaika, jonka pohjalla eri kuljettajain kykenevyyttä arvosteltaisiin. Myös on tärkeätä pitää jatkuvasti tarkkaa kirjanpitoa eri ajoneuvojen ja eri ajoneuvomerkkien kannattavuudesta. Vertailemalla näitä tuloksia toisten osuuskauppain ja yleisiin tuloksiin, voivat osuuskaupat vähitellen tätäkin tietä päästä ajokulujen säästämiseen.

Myös lämmityskustannuksissa voidaan paljon säästää. Sekä tietoisoppi että kokemus osoittaa lämmityskustannusten aivan olennaisesti muuttuvan, jos käytetään oikeita lämmitysuunimalleja, sijoitetaan nämä oikein, käytetään tarkoituksenmukaisimpia polttoaineita, säilytetään nämä oikein sekä jos lopuksi uuneja oikealla tavalla lämmitetään. K. K:n toimesta on osuuskaupoille äskettäin valmistettu perinpohjainen selvitys lämmityskysymyksestä. On toivottavaa, että pula-aika tässäkin suhteessa saa osuuskaupat noudattamaan sellaisia menetelmiä, jotka ovat omansa lisäämään niiden kilpailukykyisyyttä. Korjaukset k.o. suhteessa ovatkin ehdottomasti tarpeen vaatimia, sillä kokemus ja tehdyt tutkimukset osoittavat, että lämmitykseen nähden osuuskaupoissa on epätarkoi-

tuksenmukaisen asiain järjestelyn vuoksi paljon tuhlausta. Eräät tehdyt kokeet osoittavat, että myöskin saman osuuskaupan eri toimipaikoissa on lämmityksen järjestely aivan erilaisella kannalla. Toivottavasti tästä lähin saadaan yhtenäisyyttä sekä saman osuuskaupan toimipaikkojen että eri osuuskauppojen kesken lämmityksen järjestelyyn nähden. — Sama, mitä edellä on sanottu lämmityskustannuksista, koskee osittain valaistuskustannuksia.

Tärkeätä olisi osuuskaupoissa kiinnittää myöskin huomiota esim. sellaisiin kustannuseriin kuin myymälöissä paketoimisessa syntyviin kustannuksiin. Kokeet esim. K. K:n osuuskauppakoulun erinäisillä kursseilla ovat osoittaneet, kuinka eri myyjät käyttävät eri lailla aikaa paketoimiseen ja kuinka rahallisesti merkitsevä on erotus eri henkilöiden tarvitseman käärepaperi- ja käärelankamäärän välillä. Niistä voi päätellä, että kun yksi myyjä päivittäin saattaa laittaa satojakin paketteja, voi hänen erilainen paketoimiskykynsä merkitä vuoden kuluessa osuuskaupalle tuhansia markkoja säästöä tai tappiota. Näin ollen on pula-aikana kiinnitettävä osuuskauppojen toimihenkilöiden huomiota myöskin säästäväiseen paketoimiseen.

Emme lähde jatkamaan luetteloja kustannuseristä, joissa melkoisia säästöjä voidaan tehdä huolellisella ja järkiperaisella asiain järjestelyllä. Edelläolevat esimerkit onkin mainittu vain esimerkiksi siitä, kuinka näennäisesti verrattain pienissäkin menoerissä on mahdollista tehdä vähennyksiä ja täten lisätä liikkeen kannattavuutta.

Osuuskauppain pääomakysymys.

Osuuskauppain on pula-aikana pyrittävä myöskin järjestämään pääomakysymyksensä. Niiden on tänä aikana ehdottomasti pyrittävä toteuttamaan niitä keinoja, joita vuoden 1930 edustajakokous suositteli pääomakysymyksen järjestämiseksi. Niiden on siis esim. koetettava kartuttaa säästökassain talletuskantaa, jotta osuuskaupat voisivat nykyistä enemmän vapautua riippuvai-

suussuhteesta yksityisiin luotonantajiin ja keventää korkotaakkaansa. Säästökassatalletusten kartuttamiseksi olisi sen vuoksi järjestettävä nykyisenä pula-aikana tarmokas valistustyö. Tässä valistustyössä olisi käytettävä niitä valistuselimiä, jotka olemme maininneet ylempänä puhuessamme jäsenmäärän lisäämisestä ja liikevaihdon kohottamisesta valistustyön avulla. — Samaten on osuuskauppojen sääntöihin tehtävä se edustajakokouksen suosittelema muutos, että puhtaasta ylijäämästä on vuosittain siirrettävä rahastoihin vähintään 50 %.

Enemmän arveluita herättäneet kukaties se edustajakokouksen tervehdyttämisohjelmaan sisältyvä kohta, jonka mukaan osuuskauppojen olisi koroitettava osuusmaksunsa 300 markkaan. Vaikka edustajakokouksen päätöslauselma edellyttääkin osuuskauppain voivan säännöissään määrätä osuusmaksun maksuajan kymmeneksi vuodeksi ja vuosittain suoritettavien erien perimisessä voitavan menetellä siten, että jäsenille mahdollisesti jaettavasta ylijäämästä pidätetään tarvittava määrä heidän osuusmaksutililleen, oltaneen varmaankin siellä täällä haluttomia ryhtymään osuusmaksun koroittamiseen juuri tällä hetkellä, vaikka muussa suhteessa tahdottaisiinkin edustajakokouksen päätöstä noudattaa.

Tällainen kielteinen kanta osuusmaksun koroittamiseen nähden ei ole kuitenkaan riittävästi perusteltu. Osuuskauppain pääomatilan parantamisesta on yritettävä pitää huolta nimenomaan juuri pula-aikana, jolloin on selvästi näyttäytynyt, kuinka vaarallista on liikepääomaan nähden olla riippuvainen vieraista luotonantajista. Tosin osuuspääoman koroittaminen ei pula-ajan kestäessä tulle kovin paljon uutta pääomaa osuuskaupoille antamaan, koska osuusmaksun koroitus tullaan useimmiten panemaan toimeen, kuten edellä on selvitetty, kymmenen vuoden kuluessa. Mutta koroituksen alullepanemista ei ole pula-aikanaakaan jätettävä sikseen, sillä se osoittaa, että jäsenet haluavat ratkaista sen kysymyksen, joka on meidän maamme edistysmielisille osuuskaupoille tuottanut niin paljon lisäkustannuksia. Voittamattomia vaikeuksiaahan ei osuusmaksun koroittaminen tuottanekaan.

Ensinnäkin vaatii ainakin vuoden ajan, ennenkuin se voi astua voimaan, koska osuuskuntakokouksen pitäminen ja sääntömuutoksen hakeminen eivät ole kädenkäänteessä toimitettavia asioita. Siihen mennessä pula-ajan aallonpohja saattaa olla jo sivuutetukin. Kun osuusmaksun koroittaminen merkitsee jäsenille vain 30 markan vuosimaksua kymmenen vuoden aikana ja kun sen lukuisissa edistysmielisissä osuuskaupoissa voi säästää ostoksia tekemällä yllämainitulla tavalla, ei pitäisi olla epäilyksiä siitä, että myöskin osuusmaksun koroittamisvaatimus on nyt pula-aikanakin vietävä K. K:n edustajakokouksen päätösohjelmassa läpi. Missä kuitenkin ollaan aivan vakuutettuja siitä, että koroittamis päätös heti toteutettuna voisi johtaa jäsenten joukkoeroon, voidaan koroituksen alkamisaika lykätä sääntöjen muutosta tehtäessä vuodella, korkeintaan kahdella.

Osuusliikkeen toiminnan tarkkailu.

Pula-aika pakottaa osuuskauppojen hallintoelimet myös entistä enemmän syventämään liikkeenhoidon tarkkailua. Tähän saakka on tämä tarkkailu useimmiten ollut ainoastaan jälkitarkkailua. On esim. kuukausi- ja vuositilinpäätösten avulla koetettu tutkia, missä kohdin suoritetussa toiminnassa on ollut virheitä ja missä suhteessa siihen nähden on pyrittävä saamaan korjauksia. Nyt olisi pyrittävä tarkkailujärjestelmää kehittämään siihen suuntaan, että liiketoiminnassa esiintyvät heikkoudet ja liikkeen kannattamattomuus saataisiin selville ennakkokontrollin avulla. Tällainen ennakkokontrolli perustuu: 1) pitkiä ajanjaksoja käsittävään kauppatoiminnan liikevaihtoon, 2) pitkiä ajanjaksoja käsittävään tuotantolaitosten tuotantotilastoon, 3) etukäteen tehtäviin kannattavuuslaskelmiin sekä 4) erinäisiin kustannustilaston kohtiin.

Tällaisen ennakkokontrollin avulla voidaan monia tärkeitä seikkoja saada selville. Ensinmainitun kauppatoiminnan liikevaihtotilaston avulla voidaan seurata liiketoiminnan tuottamia

bruttotuloja ja siitä aiheutuvien kustannusten peittämiseen tarvittavia menoja, tarpeellista nettoylijäämää silmälläpitäen. Tuollainen tilasto on tärkeä etenkin aikana, jolloin myynti osoittaa taipumusta alenemiseen. Kuukausittainen edellisiin vuosiin vertaileva liikevaihtotilasto johtaa etsimään vähenemisen syitä ja panemaan toimeen niiden vaatimat korjaukset. — Samalla tavalla kuin kauppatoiminnan liikevaihdon kehitystä on seurattava vertailevan liikevaihtotilaston avulla, on myöskin tuotantolaitosten tuotantoa seurattava samanlaisen tilaston avulla. Kun osoitetaan, että tuotteiden menekki on vähennyt eikä ole olemassa mitään ulkonaisia seikkoja, esim. työttömyyttä, joka olisi menekin vähentymisen voinut aiheuttaa, on k.o. tilasto omansa johtamaan toimihenkilöt ja hallintoelimet etsimään siihen syitä tavara-ain laadusta, hinnasta tai toimituksesta.

Osuuskauppain eri liikelaitosten myynnin sekä tuotannon seuraaminen käy hallintoelimille helpoksi juuri sillä tavalla, että tämä seuraaminen järjestetään, kuten edellä on mainittu, määräaikoina tapahtuvaksi, esim. siten, että osuuskauppain hallitukset ja johtokunnat tarkastavat kaikkien liikkeensä eri osastojen ja tuotantolaitosten myynnit ja tuotantomäärät edelliseltä kuukaudelta aina seuraavan kuukauden puolivälissä, jolloin kyseellisen kuukauden myynti ja tuotantomäärät on ehditty merkitä tilastoon.

Yhtä tärkeä on, että osuuskaupoissa järjestetään ennakkokontrollia kannattavuuslaskelmien avulla. On ensinnäkin aivan välttämätöntä, että osuuskauppain asianomaiset hallintoelimet ottavat jo kunkin toimintavuoden alussa selville, toimiiko heidän johtamansa liike kokonaisuudessaan ja kaikki sen eri osastot erikseen sellaisin tuloksin, kuin pitäisi. Tällainen kannattavuuslaskelma perustuu yleensä osaksi arvioihin ja osaksi kokemusperäisiin tietoihin. Kannattavuuslaskelman perusteisiin nähden on tärkeätä, että ne ovat oikeat. Esim. myyntituloja arvioitaessa on tärkeätä, että ollaan tarpeeksi varovaisia liikevaihdon kehitykseen nähden. Jos näköpiirissä hämöittää huono aika, esim. työt-

tömyyttä ja rahankireyttä, on tämän seikan annettava tarpeellisella voimalla vaikuttaa otaksuttuun liikevaihtomäärään kannattavuuslaskelmaa tehtäessä. Yleensäkin on tulot arvioitava ennemminkin hiukan liian pieniksi kuin suuriksi. Menoihin nähden on taasen meneteltävä päinvastoin. Tällöin ei pääse syntymään ikäviä yllätyksiä, vaan yllätykset voivat olla korkeintaan iloista laatua.

Jos vastuunalaiset hallintoelimet teettävät jokaisen vuoden alussa edellisen vuoden tilinpäätöksen valmistuttua oikeille perusteille rakentuvan kannattavuuslaskelman, voivat ne varsinkin silloin, kun laskelma osoittaa normaalisia tuloksia, luottamuksellisesti hoitaa juoksevia tehtäviään. Jos kannattavuuslaskelma osoittaa sitä vastoin huonoja tuloksia tai tappiota, antaa se hallintoelimille aihetta parannustoimenpiteisiin.

Jos kannattavuuslaskelma osoittaa huonoja tuloksia tai tappioita, on hallintoelinten ryhdyttävä tutkimaan, ovatko liikkeen tulot liian pienet vai menot liian suuret. Mitä nimenomaan tulee liikkeen menojen tutkimiseen, on kannattavuuslaskelmia laadittaessa välttämätöntä laatia niistä tilasto, joka koskee pidempää ajanjaksoa ja antaa näin ollen vasta oikean kuvan siitä, mitkä menoerät ovat kehittyneet epäedulliseen suuntaan. Näin ollen on tehtävä tilasto, joka osoittaa: 1) eri menoryhmien kehityksen, 2) bruttovoiton kehityksen, ja 3) nettovoiton kehityksen mahdollisimman pitkältä ajalta. Tällainen tilasto johtaa ikäänkuin itsestään etsimään niitä syitä, jotka ovat vaikuttaneet eri kustannuserien suhteelliseen kasvamiseen. Tällaisen tilaston lisäksi, josta näkyy kaikkien niiden kustannuserien kehitys, jotka yksinään muodostavat oman tilinsä, on kirjanpitoon liittyvien kuittien y.m. asiapaperien perusteella laadittava lisäksi vielä sellainen tilasto, joka osoittaa erikseen joko kaikkien tai mahdollisimman useiden yleiskulujen tilille merkittyjen kustannusten kehityksen.

On luonnollista, etteivät osuuskauppain hallintoelinten maalikkojäsenet pysty tekemään edellämäinitun tapaisia laskelmia ja

tilastoja. Niiden tekeminen onkin palkattujen ammattimiesten: johtajain, apulaisjohtajain ja kirjanpitäjain tehtäviin kuuluva. Hallintoelinten velvollisuudeksi jää vain huolehtia siitä, että niille annetaan aina aikanaan kaikki ne laskelmat ja tilastotiedot, joita kulloinkin tarvitaan, ja että niiden johdosta tehdyt päätökset tulevat asianmukaisia.

Edellä selostetut kontrollitoimenpiteet ovat välttämättömiä, jos mielitään kunnolla selviytyä pula-ajan lukuisista vaikeuksista. Tietysti ne ovat hyödylliset ja välttämättömät myöskin vastaista normaalista aikaa silmälläpitäen. Niihin on siis kaikkialla ryhdyttävä.

II. K. K:N TEHTÄVÄT

On luonnollista, että niiden tehtävain täyttämässä, jotka edellä on paikallisille osuuskaupoille asetettu, vaaditaan myöskin osuuskauppojen keskusjärjestöjen myötävaikutusta. Tällöin tulee luonnollisesti ennen kaikkea kysymykseen neuvonnallisen keskusjärjestön K. K:n osallisuus.

Olemme ylempänä puhuneet siitä, mitenkä tärkeätä on, että osuuskaupat noudattavat oikeata osuuskauppapolitiikkaa. K. K:n toimihenkilöiden ja johtokunnan tehtäviin kuuluu seurata, missä määrin osuuskaupat tässä suhteessa noudattavat kansainvälisesti ja omissa edustajakokouksissamme tunnustettuja puolueettomuusperiaatteita. Sen tehtäviin kuuluu myöskin valvoa, että osuuskaupat järjestävät hallintonsa sillä tavalla, että jäsenkunnan eri mielipide- ja harrastusryhmät saavat siinä mahdollisimman tasapuolisen edustuksen. Missä jokin osuuskauppa ei noudata edellämainitun tapaista puolueettomuutta ja tasapuolisuutta, on K. K:n hallintoelinten velvollisuutena huomauttaa sille tästä ja tehdä ehdotuksia keinoista asiain oikealle tolalle saattamiseksi. K. K:n tehtävänä on konkreettisissa tapauksissa antaa osuuskaupoille selityksiä ja ohjeita siitä, mitä puolueettomuus oikein käsitettynä osuuskaupoilta edellyttää. Tällainen oikean osuuskauppapolitiin-

kan valvominen kuuluu erityisesti tällä hetkellä, jolloin edistysmielisen osuuskauppaliikkeen osuuskauppapolitiikasta riippuu huomattavaksi osaksi sen menestys, aatteelliselle keskusjärjestölle.

Osuuskauppojen valistustyössä on myöskin K. K:n toimesta saatava esille pula-ajan probleemat. K. K:n puhujien on puheissaan selvitettävä niitä osuuskauppaväelle. Ja myöskin kotivalistustyön ja N. M.-toiminnan työntekijöille on nimenomaan annettava aiheita ja aineistoa pula-ajan kysymysten selvittämiseksi. K. K:n lehdet voivat niinkään kukin kohdaltansa selvittää näitä kysymyksiä. Tähän asti on jo ollut tavallista, että K. K:n opetustoiminnassakin on erikoisesti käsitelty pula-ajan kysymyksiä. Erityisesti maaseutukursseilla on sekä hallintoelinten jäsenille että toimihenkilöille esitelty, mitä heidän on tehtävä kiinteistöjen hankinnan pysähdyttämiseksi, tavaravarastojen supistamiseksi, liikekustannusten vähentämiseksi, pääomakysymyksen ratkaisemiseksi j.n.e. Tätä toimintaa on entiseen tapaan jatkettava.

Tärkein tehtävä pula-aikana on kuitenkin niillä osastoilla, jotka huolehtivat osuuskauppain liikkeenhoidollisesta valvonnasta. Niiden tulee seurata tarkasti osuuskauppojen toimintaa: niiden kiinteistöjen kehitystä, tavaravarastojen, työkuustannusten y.m.s. kehitystä. Niiden on nimenomaan valvottava, pystyvätkö osuuskauppojen hallitukset ja johtavat toimihenkilöt toteuttamaan sen tapaista pula-ajan ohjelmaa, jota olemme edellä hahmotelleet. Jos osoittautuu, että jotkut osuuskauppojen toimihenkilöt eivät ole tehtävänsä tasalla, tulee K. K:n neuvontaosaston tehdä osuuskaupoille esityksiä johdon uudistamisesta. Samoin sen luonnollisesti tulee osuuskaupoille laatia täydellisiä ohjelmia siitä, millä tavalla osuuskaupat voivat pula-ajan aiheuttamista liikkeenhoidollisista vaikeuksista selviytyä.

Erityisen tärkeänä on myöskin pidettävä, että osuuskaupat etsivät K. K:n ohjeita työehtopolitiikalleen. Tämä on tärkeätä nykyhetkellä, jolloinka työehtosopimusten uudistaminen tulee

kautta linjan kysymykseen ja jolloin työehtosopimusten sisältö aivan oleellisesti olisi saatava muutetuksi, ennen kaikkea palkkoihin nähden. Jotta osuuskaupat tässä pyrkimyksessä voisivat menestyä, on niiden entistä kiinteämmin tiedusteltava K. K:n johtokunnalta työehtopoliittisia ohjeita.

Luonnollisesti OTK:llakin on tärkeä tehtävänsä osuuskauppojen auttamisessa pula-aikana. Tämä koskee etupäässä tavaran hankintaa, jonka tulee olla mahdollisimman joustava.

Näin K. K. ja OTK voivat tukemalla ja neuvomalla osuuskauppoja merkitsevällä tavalla edistää edistysmielisen osuuskauppaliikkeen selviytymistä pula-ajan sille asettamista monista vaikeuksista ja pulmista ja osaltaan vaikuttaa, että tämä liike pulan jälkeen entistä tehokkaammin pystyy suureen yhteiskunnalliseen tehtäväänsä.

Liite

K. K:N HALLINTONEUVOSTON LAUSUNTO

K. K:n hallintoneuvosto on antanut johtaja *J. W. Kedon* toimeksi laatia alustuksen pula-ajasta ja sen vaikutuksista osuuskauppaliikkeeseen. Tämä alustus on ilmestynyt erityisenä kirjana, joka on lähetetty edustajakokousedustajille. Hallintoneuvosto yhtyy pääasiassa niihin ajatuksiin, mitä kirjassa on esitetty edistysmielisen osuuskauppaliikkeen tehtävistä pula-ajan vaikutusten voittamiseksi, ja ehdottaa niiden perusteella edustajakokouksen hyväksyttäväksi seuraavan

PONSILAUSELMAN:

1. Edustajakokous toteaa, että maassamme v. 1928 alkanut ja jatkuvasti yhä vaikeammaksi muodostunut talouspula, joka on osin nykyisestä ennenkuulumattoman laajasta maailmanpulasta, sekä osittain myös pulan yhteydessä esiintyneet sekavat sisäpoliittiset olot ovat vaikuttaneet edistysmielisen osuuskauppaliikkeen tähänastista voimakasta kehitystä hidastuttavasti ja pysähdyttävästi, niin että edistysmielisten osuuskauppain jäsenmäärän kasvu on käynyt hitaammaksi, liikevaihto alentunut, liikekustannusprosentti noussut, korkokustannukset ovat kasvaneet ja tulokset huonontuneet.

2. Edustajakokous kehoittaa edistysmielisten osuuskauppain hallintaelimiä nopeasti ja kaikella tarmolla ryhtymään pulan vaikutusten torjumiseksi sellaisiin toimenpiteisiin, joiden avulla edis-

tysmielisten osuuskauppain kilpailukykyisyys säilytetään ja sitä tehostetaan. Tätä varten niiden tulee:

*a) noudattaa sellaista kansainvälisen kokemuksen ci-keaksi osoittamaa osuuskauppapolitiikkaa, joka pyrkii liittämään osuuskauppoihin kaikki kuluttajat heidän poliittisiin, yhteiskunnallisiin tai uskonnollisiin mielipiteisiin-
sä katsomatta, pitämällä edistysmieliset osuuskaupat erosa kaikista poliittisista liikkeistä ja noudattamalla hallinto-
elinten jäsenten vaalissa K. K:n v:n 1930 edustajakokouk-
sessa hyväksytyjen ohjeiden mukaisesti tasapuolisuutta jäsenten eri poliittisiin ja yhteiskunnallisiin ryhmyksiin-
nähden;*

b) järjestää jäsenmäärän ja liikevaihdon kohottamista tarkoittava valistustyö entistä tarkoituksenmukaisemmaksi, eritoten vetämällä tällaiseen valistustyöhön mukaan myymäläneuvostot ja N. M.-toimikunnat sekä perustamalla sitä varten erityisiä kotivalistustoimikuntia;

c) liikevaihdon kohottamiseksi tehostaa entisiä ja ottaa käytäntöön uusia mainostusmenetelmiä;

d) korkomenojen alentamiseksi: 1) pyrkii K. K:n v:n 1930 edustajakokouksessa pääomakysymyksen yhteydessä hyväksytyjen ohjeiden mukaisesti tavaravarastojen supistamiseen ja niiden pieninä pysyttämiseen, m.m. supistamalla tavaralaatujen liiallista monipuolisuutta, järjestämällä tavarakirjanpito tarkoituksenmukaiseksi, ottamalla käytäntöön menekkitilasto, määräämällä myymäläin tavaravarastoille ylin sallittu raja ja järjestämällä myymäläin tavaratilaukset määräaikaisiksi ja kirjallisesti tehtäviksi; 2) supistaa käyttöomaisuuden hankinta mahdollisimman vähäiseksi ja noudattaa sitä hankittaessa tarkoin K. K:n aikaisempien edustajakokousten kiinteistö- ja rakennuspolitiikasta antamia ohjeita;

e) olla uusien myymäläin tai tuotantolaitosten perustamisessa pula-ajan kestäessä varovaisia, harkitsemalla tarkoin uusien toimipaikkain kannattavuutta ja liikkeen pääomallisia edellytyksiä laajennusten toimeenpanemiseen;

f) työkustannusten alentamiseksi pyrkiä 1) lisäämään työtehoa, ennen kaikkea välttämällä tarpeetonta työvoiman käyttöä; 2) ottamaan palkkapolitiikassaan huomioon hintatason lasku ja vallitseva palkkataso; 3) välttämään sellaisten liikkeen kannattavuutta vaarantavien sosiaalisten etujen myöntämistä, jotka ylittävät K.K:n vuoden 1929 edustajakokouksen hyväksymässä työehtopolitiikkaa koskevassa päätöslauselmassa suositellut tällaiset edut; 4) noudattamaan liikkeen aukiolo- ja työskentelyaikaan nähdyn vuoden 1929 edustajakokouksen hyväksymässä työehtopolitiikkaa koskevassa alustuksessa mainittuja ohjeita; ja 5) vapautumaan sellaisista työehtosopimuksista, jotka eivät ole sopusoinnussa edellämainitussa edustajakokousalustuksessa mainittujen ohjeiden kanssa, ja solmimaan ainoastaan sellaisia työehtosopimuksia, joissa kysymyksessäolevat periaatteet on otettu varteen ja joissa lisäksi on myönnetty oikeus työpalkkain tarkistukseen sopimusajan kestäessä;

g) muissakin liikekustannuserissä, kuten ajo-, lämmitys-, valaistus-, paketoimis- yms. kustannuksissa, pyrkiä menettelytapoja tehostamalla ja tarkoituksenmukaistamalla aikaansaamaan säästöjä;

h) niiden ohjeiden mukaisesti, jotka hyväksyttiin K.K:n vuoden 1925 edustajakokouksessa osuuskauppain suhteesta velkakauppaan, ehdottomasti seurata kulutustarvikkeiden kaupassa käteismaksuperiaatetta;

i) osuuskunnan rahallisen aseman vahvistamiseksi järjestää pääomakysymys niiden ohjeiden mukaisesti, jotka hyväksyttiin K.K:n vuoden 1930 edustajakokouksessa; sekä

j) kehittää ennakkolaskelma- ja -tarkkailumenetelmiä ja toteuttaa tehokkaasti jälkitarkkailumenetelmiä.

3. Edustajakokous kehoittaa edistysmielisten osuuskauppojen valistuksellista ja neuvonnallista keskusjärjestöä, K.K:ta, ohjaamaan edistysmielisiä osuuskauppoja edellälueteltujen toimenpiteiden mahdollisimman tehokkaassa toteuttamisessa, m.m. laatimalla osuuskaupoille ohjelmia siitä, millä tavalla ne voivat pula-ajan aiheuttamista liikkeenhoidollisista ja muista vaikeuksista selviytyä, ja velvoittaa edistysmieliset osuuskaupat näitä ohjeita noudattamaan.

4. Edustajakokous kehoittaa edistysmielisten osuuskauppain kaupallista keskusjärjestöä, OTK:ta, tukemaan osuuskauppoja pula-ajan vaikeuksien voittamisessa ennen kaikkea tarkoituksenmukaisella ja joustavalla tavarantoimituspolitiikalla.

5. Edustajakokous kehoittaa lopuksi kaikkia kuluttajia liittymään jäseniksi edistysmielisiin osuuskauppoihin ja keskittämällä mahdollisimman tarkoin ostoksensa niihin pitämään huolen siitä, että edistysmielinen osuuskauppaliike selviytyy pulasta voimakkaana ja entistä kilpailukykyisempänä, niin että se edelleen kykenee tehokkaasti valvomaan suurten kuluttajajoukkojen yksityistaloudellisia ja yhteiskunnallisia etuja.

SISÄLLYSLUETTELO

Nykyisen maailmanpulan syyt	5
Nykyisen pulan laajuus	6
Epäsuhde eri tuotannonhaarain laajentumisessa	7
Teollisuuden raaka-aineiden ja elintarvikkeiden tuotannossa tapahtuneet muutokset	9
Rationalisoiminen on lisännyt työttömyyttä	14
Ansiokykyisten ikäluokkien osuus väestöstä on kasvanut	15
Tuotannonharjoittajain yhtymäin hintapolitiikka ehkäisee pulasta selviytymistä	16
Suojelu- ja säännöstelypolitiikka	18
Saksan sotakorvausmaksuvelvollisuus ja epävakaa poliittiset olot pulan synnyttäjinä	21
Kullan tuotannon väheneminen ja kullan epätasainen jakautuminen eri maiden setelipankkien kesken	22
Pulasta selviytyminen	26
Hintain aleneminen pulasta selviytymiskeinona	26
Tuottajain pyrkimykset vapautua yhtymäin tai tulliavulla hintain laskemisesta	27
Palkkain alentaminen pulan lieventämiskeinona	28
Rationalisoiminen ja pulasta selviytyminen	30
Yksityisyrittäjäin tilalle yhtiön virkailija	31
Tavarain ja pääoman kansainvälisen liikkumisen estäminen Yhteenvedoa	32
Yhteenvedoa	33
Pulan kehittyminen Suomessa	35
Sahateollisuuden lamakauden alkaminen	36
Rakennustoiminnan pysähtyminen	37
Maatalouden lamatilan alkaminen	38
Rahamarkkinain kehittyminen	40
Teollisuuden pula alkoi v. 1929	42
Maatalouden pulatilanteen jatkuminen v. 1930	43
Kaupan supistuminen	45
Hintain kehitys	47
Työolot	48
Miten pula Suomessa tulee kehittymään	50
Maatalouden lähiaikojen näköaloja	51
Muun tuotannon kehitysnäköaloja	53
Pulan vaikutukset edistysmieliseen osuuskauppaliikkeeseen	55
Jäsenmäärä	55
Toimipaikat	56
Liikevaihdon supistuminen	56
Tavaravarastojen kehitys	60
Saatavat	61
Kalustot ja kiinteistöt	61

Pääomakysymys	62
Liikekustannusten kehitys	63
Työtehon kehitys	65
Korkomenojen kehitys	66
Poistojen kehitys	67
Tuloksien kehitys	67
Toimenpiteitä pulan vaikutusten lieventämiseksi	69
<i>I. Paikallisten osuuskappain suoritettavia toimenpiteitä ..</i>	<i>69</i>
Oikea osuuskappapolitiikka jäsenmäärän ja liikevaihdon vä-	
hentymisen ehkäisijänä	69
Jäsenten hankinta ja liikevaihdon kohottaminen valistustyön	
avulla	74
Liikevaihdon kohottaminen liikereklaamin avulla	77
Tavaravarastojen pieninä pysyttäminen	78
Velkakauppa on lopetettava	83
Kiinteistö- ja kalustopolitiikka	85
Toiminnan laajentaminen	87
Työehtopolitiikka	88
Muiden liikekustannusten pienentäminen	98
Osuuskappain pääomakysymys	99
Osuusliikkeen toiminnan tarkkailu	101
<i>II. K. K:n tehtävät .....</i>	<i>104</i>
Liite	
K. K:n hallintoneuvoston lausunto	107

HINTA 12 MK